

LIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINTO, LIKUNTANEUVOJA 2010

LIKUNNANOHJAUKSEN KOULUTUSOHJELMA/OSAAMISALA

**AMMATILLISEN
PERUSTUTKINNON
PERUSTEET**

© Opetushallitus

Kansi: Mainostoimisto Pramedia Oy

Graafinen suunnittelu: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

Taitto: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

Viimeistely: **sedu**

ISBN 978-952-13-4378-0 (nid.)

ISBN 978-952-13-4379-7 (pdf)

Oy Fram Ab, Vaasa 2010

MÄÄRÄYS

17.2.2010

21 /011/2010

Voimassaoloaika: 1.8.2010 alkaen toistaiseksi

Säännökset, joihin toimivalta määräyksen antamiseen perustuu:
L 630/1998, 13 § 2 mom
A 811/1998, 10 §, 12 §
L 631/1998, 13 § 2 mom

Kumoo Opetushallituksen määräyksen
8.3.2001 nro 12/011/2001
sekä tämän tutkinnon osalta seuraavat määräykset
1.8.2001 nro 42/011/2001
19.6.2002 nro 34/011/2002
27.8.2004 nro 28/011/2004
30.9.2005 nro 32/011/2005
13.2.2007 nro 5/011/2007

AMMATILLISEN PERUSTUTKINNON PERUSTEET Liikunnanohjauksen perustutkinto

Muuttaa Opetushallituksen määräystä

-

Opetushallitus on päättänyt Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteista (opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet) liitteen mukaisesti.

Määräystä on noudatettava 1.8.2010 jälkeen alkavassa peruskoulutuksessa (opetussuunnitelmaperusteinen koulutus) ja näyttötutkinnoissa. Ennen tämän määräyksen voimaantuloa aloitettu koulutus ja näyttötutkintosuoritukset voidaan saattaa loppuun määräyksen 8.3.2001 nro 12/011/2001 mukaisesti 31.7.2020 mennessä, ellei muista säädöksistä ja määräyksistä muuta johdu.

Opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä tutkinnon perusteissa on määrätty.

Järjestettäessä näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus suorittaa näyttötutkinto.

Koulutuksen järjestäjä, tutkinnon järjestäjä ja tutkintotoimikunta eivät voi jättää noudattamatta tätä määräystä tai poiketa siitä.

Pääjohtaja

Timo Lankinen

Opetusneuvos

Matti Pietilä

LIITE

Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteet

SISÄLTÖ

	JOHDANTO	7
1	LIIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINNON, LIIKUNTANEUVOJA, TAVOITTEET JA TUTKINNON MUODOSTUMINEN	9
	1.1 Liikunnanohjauksen perustutkinnon tavoitteet	9
	1.2 Liikunnanohjauksen perustutkinnon muodostuminen	12
	1.3 Elinikäisen oppimisen avaintaidot	15
	1.4 Jatko-opintokelpoisuus	18
2	PERUSTUTKINNON PERUSTEIDEN TOIMEENPANO AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	19
	2.1 Opetussuunnitelman laadinta ja sisältö	19
	2.1.1 Opetussuunnitelman yhteinen osa	20
	2.1.2 Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa	20
	2.1.3 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	21
3	PERUSTUTKINNON SUORITTAMINEN NÄYTTÖTUTKINTONA	22
	3.1 Yleistä näyttötutkintojärjestelmästä	22
	3.2 Näyttötutkintojen järjestäminen	22
	3.3 Näyttötutkinnon suorittaminen	22
	3.4 Näyttötutkinnon perusteet	23
	3.5 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa	23
	3.6 Ammattitaidon arviointi näyttötutkinnossa	24
	3.7 Todistukset	25
	3.8 Näyttötutkintoon valmistava koulutus	25
4	LIIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINNON AMMATILISET TUTKINNON OSAT, AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI	26
	4.1 Kaikille pakolliset tutkinnon osat	26
	4.1.1 Liikunnanohjaus	26
	4.1.2 Liikuntaneuvonta	31
	4.1.3 Liikuntatapahtuman järjestäminen	36
	4.2 Kaikille valinnaiset tutkinnon osat	41
	4.2.1 Terveysliikunnan ohjaus	41
	4.2.2 Lasten ja nuorten liikunnan ohjaus	45
	4.2.3 Soveltavan liikunnan ohjaus	49
	4.2.4 Valmennus	54
	4.2.5 Luonto- ja elämysliikunnan ohjaus	59
	4.2.6 Seuratoiminta	63
	4.2.7 Liikuntayrittäjäyys	66

4.2.8	Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista	70
4.2.9	Tutkinnon osa ammattitutkinnoista	71
4.2.10	Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista	71
4.2.11	Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista	72
4.2.12	Paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat	72
4.3	Muut valinnaiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa	73
4.3.1	Yrittäjyys	73
4.3.2	Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	78
4.3.3	Ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat	80
4.3.4	Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot)	81
4.3.5	Lukio-opinnot	81
4.4	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)	81
4.4.1	Yritystoiminta	82
4.4.2	Tutkinnon osat ammatillisista tutkinnoista (ammattilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot)	86
4.4.3	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa	87
4.5	Opinnäyte ammatillisessa peruskoulutuksessa	87
5	AMMATTITAITOA TÄYDENTÄVIEN TUTKINNON OSIEN, 20 OV (YHTEISET OPINNOT) TAVOITTEET JA ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	88
5.1	Pakolliset tutkinnon osat	88
5.1.1	Äidinkieli	88
5.1.1.1	Äidinkieli, suomi	88
5.1.1.2	Äidinkieli, ruotsi	91
5.1.1.3	Äidinkieli, saame	91
5.1.1.4	Äidinkieli, viittomakieli	93
5.1.1.5	Äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisillä opiskelijoilla	95
5.1.1.6	Äidinkieli, suomi toisena kielenä	97
5.1.1.7	Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä	99
5.1.1.8	Äidinkieli, suomi viittomakielisille	100
5.1.1.9	Äidinkieli, romani	102
5.1.2	Toinen kotimainen kieli	103
5.1.2.1	Toinen kotimainen kieli, ruotsi	103
5.1.2.2	Toinen kotimainen kieli, suomi	105
5.1.3	Vieras kieli	107
5.1.3.1	Vieras kieli, A-kieli	107
5.1.3.2	Vieras kieli, B-kieli	109
5.1.4	Matematiikka	110
5.1.5	Fysiikka ja kemia	112
5.1.6	Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto	114
5.1.7	Liikunta	116
5.1.8	Terveystieto	117
5.1.9	Taide ja kulttuuri	119
5.2	Valinnaiset tutkinnon osat	120
5.2.1	Ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaiset lisäosat	120
5.2.2	Ympäristötieto	121
5.2.3	Tieto- ja viestintätekniikka	123
5.2.4	Etiikka	125

5.2.5	Kulttuurien tuntemus	127
5.2.6	Psykologia	128
5.2.7	Yritystoiminta	130
6	VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT, 10 OV AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	134
7	OPISKELIJAN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	135
7.1	Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet	135
7.2	Arvioinnista tiedottaminen	135
7.3	Opiskelijan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	135
7.4	Oppimisen ja osaamisen arviointi	137
7.5	Arvosanasta päättäminen	140
7.6	Arviointiaineiston säilyttäminen	141
7.7	Arvioinnin uusiminen ja arvosanan korottaminen	141
7.8	Arvioinnin oikaiseminen	141
7.9	Todistukset	141
7.10	Arviointi erityisopetuksessa	145
7.11	Maahanmuuttaja- ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden arviointi	146
8	MUUT MÄÄRÄYKSET AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	147
8.1	Opinto-ohjaus ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	147
8.2	Työssäoppiminen ja työturvallisuus	149
8.3	Ammatillinen erityisopetus	150
8.4	Maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetus	152
8.5	Oppisopimuskoulutus	155
8.6	Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	155
8.7	Opiskelijahuolto	156
9	LIITEOSA	158
9.1	Liikunta-alan kuvaus ja arvoperusta	158
9.2	Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset	160
9.3	Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit	161

JOHDANTO

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. Perustutkinnon perusteisiin sisältyvät sekä opetussuunnitelman perusteet että näyttötutkinnon perusteet, ja siksi perusteiden käsitteistöä on yhteinäistetty. Perustutkinnon perusteet on määräys, jolla ohjataan sekä koulutuksen että näyttötutkintojen järjestäjiä, ja tutkinnon perusteet -asiakirjan sähköisessä muodossa on tarvittaessa erotettavissa ammatillista peruskoulutusta (opetussuunnitelmaperusteista koulutusta) ja näyttötutkintoperusteista koulutusta koskevat osat. Luku 1 ja luku 4 sekä luvusta 9 ammattialan kuvaus ja arvoperusta ovat yhteisiä. Luvut 2, 5, 6, 7 ja 8 koskevat vain ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavia perustutkintoja ja luku 3 vain näyttötutkintona suoritettavia perustutkintoja.

Tutkinnon osa -käsite vastaa aiempaa opetussuunnitelmaperusteisen koulutuksen käsitettä opintokokonaisuus. Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista sekä ammatillisessa peruskoulutuksessa myös ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista (yhteiset opinnot) ja vapaasti valittavista tutkinnon osista. Lisäksi tutkintoon tulee voida yksilöllisesti sisällyttää enemmän tutkinnon osia silloin, kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista.

Ammatillisen perustutkinnon perusteissa on päätetty tutkinnon ja koulutusohjelmien tai osaamisalojen tavoitteet, tutkinnon muodostuminen, tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai tavoitteet, ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammatillisten tutkinnon osien osalta myös ammattitaidon osoittamistavat. Lisäksi perusteet sisältävät muita ammatillista peruskoulutusta ja näyttötutkintoja koskevia määräyksiä.

Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) tavoitteet on määritelty oppimistuloksina (tiedot, taidot, osaaminen/pätevyys). Tältä pohjalta arvioinnin kohteet on kuvattu työprosessin, -välineiden, -menetelmien ja materiaalien sekä työn perustana olevan tiedon ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintana.

Ammatillisen perustutkinnon perusteiden pohjalta koulutuksen järjestäjä hyväksyy ammatillista peruskoulutusta varten opetussuunnitelman. Järjestäessään näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti.

LIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINNON, LIKUNTANEUVOJA, TAVOITTEET JA TUTKINNON MUODOSTUMINEN

1.1 LIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINNON TAVOITTEET

Liikunnanohjauksen perustutkinnon, liikunnanohjauksen koulutusohjelman suorittanut liikuntaneuvoja osaa suunnitella ja ohjata liikuntaa sekä antaa liikuntaneuvontaa eri-ikäisille ja eri tavoittein liikkuville ihmisille turvallisesti ja terveyttä edistävasti. Hän osaa ohjatesaan toimia asiakaslähtöisesti ja empaattisesti sekä antaa henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkinto antaa valmiudet toimia luontevasti asiakaspalvelutilanteissa ja soveltaa toimintaa yksilön tai ryhmän mukaisesti. Tutkinnon suorittanut tuntee ryhmädynamiikan periaatteet ja osaa hallita ryhmän toimintaa.

Liikunnanohjauksen perustutkinto antaa valmiudet toimia sujuvasti ja yhteistyökykyisesti erilaisissa vuorovaikutus- ja viestintätilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Tutkinnon suorittanut noudattaa hyviä käytöstapoja sekä toimii kasvattajana ja esimerkkinä. Hän osaa luontevasti ilmaista itseään suullisesti, kirjallisesti ja liikunnan avulla. Tutkinnon suorittanut selviytyy yksinkertaisista ohjaustehtävistä toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut osaa suunnitella ja järjestää liikuntatilaisuuksia ja -tapahtumia. Hän osaa toimia sekä itsenäisesti että ryhmän jäsenenä. Liikunnanohjauksen perustutkinto antaa valmiudet työskennellä erilaisissa työtehtävissä ja -ympäristöissä joustavasti. Vaihtelevat olosuhteet ja ohjaustilanteet edellyttävät luovuutta ja ongelmanratkaisutaitoja.

Liikunnanohjauksen perustutkinto antaa valmiudet työskennellä monipuolisissa liikunta-alan tehtävissä julkisella sektorilla, yksityisissä yrityksissä sekä liikunta-seura- ja järjestösektorilla. Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut tuntee eri sektoreiden osaamistarpeita ja hänellä on valmiudet täydentää ammatillista erityisosaamistaan työelämässä.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut osaa hankkia tietoa eri lähteistä ja arvioida hankkimansa tiedon oikeellisuutta ja luotettavuutta. Hänellä on valmiudet käyttää työssään tavanomaisia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä ja välineitä. Tutkinnon suorittaneella on valmiudet tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittää itseään ammatillisesti.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut edistää asiakkaan toiminta- ja työkykyä tavoitteellisen liikunnan avulla. Hän osaa pitää huolta myös omasta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta toiminta- ja työkyvystään, ergonomisista työtavoistaan sekä liikunnallisista valmiuksistaan. Työssään liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittaneella on valmiudet soveltaa tietämystään fyysisen toimintakyvyn kehittämiseen, hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Hän osaa laatia asiakkaalle henkilökohtaisen liikuntaohjelman fyysistä toimintakykyä ja terveyttä edistävään liikuntaan. Tutkinnon suorittaneella on monipuoliset valmiudet ohjata eri liikuntalajeja.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut tuntee liikunnan yhteiskunnallisen merkityksen. Hänellä on valmiudet työskennellä monikulttuurisessa ja kansainvälistyvässä työympäristössä. Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut liikkuu luontoa kunnioittaen ja edistää kestäväen kehityksen periaatteita ympäristöä säästävillä menetelmillä ja työtavoilla. Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut kunnioittaa urheilun etiikkaa ja puhtaan urheilun arvoja. Hän tuntee ammatinsa työturvallisuuteen ja vaaratilanteiden ennakointiin liittyviä ohjeita ja lainsäädäntöä sekä osaa ennakoida ja toimia vaaratilanteissa.

Liikunnanohjauksen perustutkinnossa on yksi koulutusohjelma, liikunnanohjauksen koulutusohjelma. Tutkinnon kaikille pakolliset ammatilliset tutkinnon osat ovat liikunnanohjaus, liikuntaneuvonta ja liikuntatapahtuman järjestäminen. Valinnaisissa tutkinnon osissa tutkinnon suorittaja syventää pakollisten tutkinnon osien osaamisaluetta. Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittaneella on työelämän edellyttämät perustaidot sekä valmiudet työllistää itsensä tai jatkaa opintoja perustutkinnon suorittamisen jälkeen. Kaikille valinnaiset alakohtaiset tutkinnon osat ovat terveysliikunnan ohjaus, lasten ja nuorten liikunnan ohjaus, soveltavan liikunnan ohjaus, valmennus, luonto- ja elämysliikunnan ohjaus, seuratoiminta ja liikuntayrittäjäyys.

Terveysliikunnan ohjauksen valinnainen tutkinnon osa antaa valmiuksia suunnitella ja ohjata fyysistä toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia edistäviä yksilöllisiä liikuntakokonaisuuksia. Tutkinnon osan suorittaneella on valmiudet arvioida fyysistä toimintakykyä yksilö- ja ryhmätilanteissa sekä tehdä moniammatillista yhteistyötä.

Lasten ja nuorten liikunnan ohjauksen valinnainen tutkinnon osa antaa valmiuksia työskennellä liikunnanohjaustehtävissä eri toimintaympäristöissä ja olosuhteissa. Tutkinnon osan suorittanut osaa toimia liikunnan suunnittelu-, ohjaus- ja arviointitehtävissä lasten ja nuorten edun mukaisesti, liikunnalliseen elämäntapaan ohjaten.

Soveltavan liikunnan ohjauksen valinnainen tutkinnon osa antaa valmiuksia suunnitella ja ohjata ikääntyvien ja erityisryhmien liikuntaa julkisen sektorin, järjestöjen tai yhteisöjen palveluksessa. Tutkinnon osan suorittaneella on valmiuksia etsiä

asiakkaan edun mukaisia moniammatillisia ja kokonaisvaltaisia ratkaisuja liikunnan toteuttamiseen sekä soveltaa ja yksilöllistää liikuntaa.

Valmennuksen valinnaisen tutkinnon osan suorittanut osaa toimia yksilö- tai joukkueurheilun valmentajana harjoitus- ja kilpailutilanteissa. Tutkinnon suorittaneella on valmiuksia suunnitella harjoittelua lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä yksilöä ja joukkuetta tavoitteen mukaisesti ja kokonaisvaltaisesti kehittäen. Hän osaa arvioida omaa toimintaansa ja seurata valmennusprosessin onnistumista käyttämällä erilaisia testaus- ja kontrollimenetelmiä.

Luonto- ja elämyслиikunnan ohjauksen valinnaisen tutkinnon osan suorittaneella on valmiuksia tuottaa, ohjata ja neuvoa luonto- ja elämyслиikunnan lajeja sekä liikunnallisia ohjelmalveluita asiakaslähtöisesti erilaisille asiakkaille ja asiakasryhmille huomioon ottaen myös kansainvälisen toimintaympäristön. Hänellä on valmiuksia tuottaa luontoliikuntatapahtumia eri vuodenaikoina.

Seuratoiminnan valinnainen tutkinnon osa antaa valmiuksia toimia erilaisissa seuran työtehtävissä ja kehittää seuran toimintaa. Tutkinnon osan suorittanut tuntee liikunta-alan seura- ja järjestötoiminnan periaatteet sekä tuki- ja rahoitusjärjestelmät. Hänellä on valmiuksia toimia yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa alan sidosryhmien kanssa.

Liikuntayrittäjyyden valinnaisen tutkinnon osan suorittanut tuntee omat valmiutensa toimia yrittäjänä. Hänellä on valmiudet laatia liikunta-alan yrityksen liike-toimintasuunnitelma ja perustaa yritys sekä tuotteistaa, markkinoida ja hinnoitella liikuntapalveluita. Tutkinnon osan suorittanut tuntee yrittäjyyteen liittyviä tuki- ja rahoituskanavia. Hänellä on valmiudet toimia liikunta-alan yrityksen keskeisissä työtehtävissä ja asiakaspalvelutilanteissa alan yrittäjyyden erityispiirteet huomioon ottaen.

Lisäksi ammatillisessa peruskoulutuksessa tulee tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista (L630/98, 5 §).

1.2 LIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN

LIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINTO, LIIKUNTANEUVOJA, 120 OV	
AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	
4. Ammatilliset tutkinnon osat, 90 ov	
Tutkinnon osiin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 ov, yrittäjyyttä vähintään 5 ov ja opinnäyte vähintään 2 ov	
4.1	Kaikille pakolliset tutkinnon osat
4.1.1	Liikunnanohjaus, 25 ov
4.1.2	Liikuntaneuvonta, 25 ov
4.1.3	Liikuntatapahtuman järjestäminen, 20 ov
4.2	Kaikille valinnaiset tutkinnon osat
	Valittava yhteensä 20 ov kohdista 4.2–4.3
4.2.1	Terveysliikunnan ohjaus, 10 ov
4.2.2	Lasten ja nuorten liikunnan ohjaus, 10 ov
4.2.3	Soveltavan liikunnan ohjaus, 10 ov
4.2.4	Valmennus, 10 ov
4.2.5	Luonto- ja elämysliikunnan ohjaus, 10 ov
4.2.6	Seuratoiminta, 10 ov
4.2.7	Liikuntayrittäjyys, 10 ov
4.2.8	Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista, 10 ov
4.2.9	Tutkinnon osa ammattitutkinnosta
4.2.10	Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnosta
4.2.11	Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista
4.2.12	Paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat, 5–10 ov
4.3	Muut valinnaiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 0–10 ov
4.3.1	Yrittäjyys, 10 ov
4.3.2	Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 2 ov
4.3.3	Ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat
4.3.4	Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot)
4.3.5	Lukio-opinnot
4.4	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)
4.4.1	Yritystoiminta, 10 ov
4.4.2	Tutkinnon osat ammatillisista tutkinnoista (ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot)
4.4.3	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa

NÄYTTÖTUTKINNOSSA

4. Ammatilliset tutkinnon osat

4.1 Kaikille pakolliset tutkinnon osat

4.1.1 Liikunnanohjaus

4.1.2 Liikuntaneuvonta

4.1.3 Liikuntatapahtuman järjestäminen

4.2 Kaikille valinnaiset tutkinnon osat

Valittava kaksi osaa

4.2.1 Terveysliikunnan ohjaus

4.2.2 Lasten ja nuorten liikunnan ohjaus

4.2.3 Soveltavan liikunnan ohjaus

4.2.4 Valmennus

4.2.5 Luonto- ja elämysliikunnan ohjaus

4.2.6 Seuratoiminta

4.2.7 Liikuntayrittäjäyys

4.2.8 Tutkinnon osa ammatillisista perustutkinnoista

4.2.9 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta

4.2.10 Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnosta

4.4 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)

4.4.1 Yritystoiminta

4.4.2 Tutkinnon osat ammatillisista tutkinnoista
(ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot)

AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA			
5. Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa (yhteiset opinnot), 20 ov			
5.1	Pakolliset tutkinnon osat	Pakolliset	Valinnaiset
5.1.1	Äidinkieli	4 ov	0–4
5.1.2	Toinen kotimainen kieli	1 ov	0–4
	5.1.2.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi	1 ov	
	5.1.2.2 Toinen kotimainen kieli, suomi	2 ov	
5.1.3	Vieras kieli	2 ov	0–4
5.1.4	Matematiikka	3 ov	0–4
5.1.5	Fysiikka ja kemia	2 ov	0–4
5.1.6	Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto	1 ov	0–4
5.1.7	Liikunta	1 ov	0–4
5.1.8	Terveystieto	1 ov	0–4
5.1.9	Taide ja kulttuuri	1 ov	0–4
5.2	Valinnaiset tutkinnon osat		
5.2.1	Ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaiset lisäosat, ks. edellä kohdat 5.1.1–5.1.9		
5.2.2	Ympäristötieto		0–4
5.2.3	Tieto- ja viestintäteknikka		0–4
5.2.4	Etiikka		0–4
5.2.5	Kulttuurien tuntemus		0–4
5.2.6	Psykologia		0–4
5.2.7	Yritystoiminta		0–4
		16 ov	4 ov
Opetuskieleltään ruotsinkielisessä koulutuksessa toisen kotimaisen kielen opintojen laajuus on 2 ov, jolloin pakollisten ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien laajuus on 17 ov ja valinnaisten 3 ov.			
Liikunnan pakollisten opintojen laajuus on 1 ov ja terveystiedon pakollisten opintojen laajuus on 1 ov. Koulutuksen järjestäjä voi päättää liikunnan ja terveystiedon pakollisten opintojen jakamisesta poikkeavalla tavalla kuitenkin siten, että niiden yhteislaajuus on kaksi opintoviikkoa.			
6. Vapaasti valittavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 10 ov			
Tutkinnon osiin sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov			

Ammatillisen perustutkinnon muodostumisperiaatteet

Ammatilliset perustutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnon osista, jotka voivat olla pakollisia tai valinnaisia. Lisäksi peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin sisältyy pakollisia ja valinnaisia ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteiset opinnot) sekä vapaasti valittavia tutkinnon osia. Lisäksi tutkintoon tulee voida yksilöllisesti sisällyttää enemmän tutkinnon osia, jotka laajentavat suoritettua tutkintoa, silloin kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaa- timuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kan-

nalta tarpeellista. Tutkintokohtaiset valinnaisuussäännöt on esitetty edellä liikunnanohjauksen perustutkinnon muodostuminen -taulukossa.

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi valita ammatilliseen perustutkintoon tutkinnon osia myös muista ammatillisista tutkinnoista.

Opiskelija voi valita jatko-opintokelpoisuuden vahvistamiseksi lukio-opintoja, jopa suorittaa ylioppilastutkinnon. Nämä opinnot voivat korvata ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), muita valinnaisia tutkinnon osia ja vapaasti valittavia tutkinnon osia.

Valintojen tekemisen ja osaamisen tunnustamisen helpottamiseksi lukiossa suoritettujen tai suoritettavien opintojen korvaavuudet on määritelty luvussa 5 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot). Korvaavuuksien määrittely edistää myös koulutuksen järjestäjien yhteistyötä ja yhteisen opetustarjonnan hyödyntämistä.

Koko tutkinnon suorittaminen on ensisijainen tavoite ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestetyssä tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Lisäksi opiskelija voi suorittaa perustutkinnon myös suunnatun ammattipätevyyden tuottava tutkinnon osa tai osia kerrallaan, silloin kun se on yksilön opiskeluvalmiuksien, elämäntilanteen tai työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaista. Opiskelijoilla tulee tällöin olla joustavia mahdollisuuksia suorittaa koko tutkinto myöhemmin. Tällaisissa tilanteissa koulutuksen järjestäjät laativat opiskelijalle tai tutkinnon suorittajalle, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä työpaikan kanssa, suunnitelman koko tutkinnon suorittamisesta.

1.3 ELINIKÄISEN OPPIMISEN AVAINTAIDOT

Elinikäisen oppimisen avaintaidoilla tarkoitetaan osaamista, jota tarvitaan jatkuvasa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvissa olosuhteissa selviytymisessä. Ne ovat tärkeä osa ammattitaitoa ja kuvastavat yksilön älyllistä notkeutta ja erilaisista tilanteista selviytymistä. Ne lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammatillisuutta ja kansalaisvalmiuksia, ja niiden avulla opiskelijat tai tutkinnon suorittajat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Niillä on myös suuri merkitys yksilön elämän laatuun ja persoonallisuuden kehittämiseen.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältävät edellisen ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden yhteisten painotusten ja kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen lisäksi perusopetuksen ja lukion aihekokonaisuuksia sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksia 2005/0221 (COD) elinikäisen oppimisen avaintaidoiksi.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältyvät ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) tavoitteisiin ja ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja niiden arviointikriteereihin. Erikseen arvioitava elinikäisen oppimisen avaintaidon arvioinnin kohde sisältää seuraavat elinikäisen oppimisen avaintaidot: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Elinikäisen oppimisen avaintaitoja ovat

1. oppiminen ja ongelmanratkaisu
2. vuorovaikutus ja yhteistyö
3. ammattietiikka
4. terveys, turvallisuus ja toimintakyky
5. aloitekyky ja yrittäjyys
6. kestävä kehitys
7. estetiikka
8. viestintä ja mediaosaaminen
9. matematiikka ja luonnontieteet
10. teknologia ja tietotekniikka
11. aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvaus

Oppiminen ja ongelmanratkaisu

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee toimintaansa sekä kehittää itseään ja työtään. Hän arvioi omaa osaamistaan. Hän ratkaisee työssään ongelmia sekä tekee valintoja ja päätöksiä. Hän toimii työssään joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti. Hän hankkii tietoa, jäsentää, arvioi ja soveltaa sitä.

Vuorovaikutus ja yhteistyö

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ilmaisee erilaisia näkökantoja selkeästi, rakentavasti ja luottamusta herättäen. Hän toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä sekä kohtelee erilaisia ihmisiä tasavertaisesti. Hän noudattaa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja. Hän hyödyntää saamaansa palautetta toiminnassaan.

Ammattietiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii työssään ammatin arvoperustan mukaisesti. Hän sitoutuu työhönsä ja toimii vastuullisesti noudattaen tehtyjä sopimuksia ja ammattiinsa kuuluvaa etiikkaa.

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii turvallisesti ja vastuullisesti työ- ja vapaa-aikana sekä liikenteessä ja ylläpitää terveellisiä elintapoja sekä toiminta- ja työkykyään. Hän työskentelee ergonomisesti ja hyödyntää alallaan tarvittavan terveystieteiden sekä ehkäisee työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja.

Aloitekyky ja yrittäjyys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee toimintaansa ja työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti ja johtaa itseään. Hän mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan.

Kestävä kehitys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii ammattinsa kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden mukaisesti. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestävän kehityksen säädöksiä, määräyksiä ja sopimuksia.

Estetiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja ottaa toiminnassaan huomioon oman alansa esteettiset tekijät. Hän edistää tai ylläpitää työympäristönsä viihtyisyyttä ja muuta esteettisyyttä.

Viestintä ja mediaosaaminen

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla hyödyntäen kielitaitoaan. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja havainnoi, tulkitsee sekä arvioi kriittisesti erilaisia mediatuotteita. Hän käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä tuottaa media-aineistoja.

Matematiikka ja luonnontieteet

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää peruslaskutoimituksia työssä vaadittavien ja arkipäivän laskutehtävien ratkaisemisessa. Hän käyttää esim. kaavoja, kuvaajia,

kuvioita ja tilastoja ammattitehtävien ja -ongelmien ratkaisemisessa. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja soveltaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksiin perustuvia menetelmiä ja toimintatapoja työssään.

Teknologia ja tietotekniikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti. Hän ottaa työssään huomioon tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit. Hän käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena.

Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osallistuu rakentavalla tavalla yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon. Hän toimii oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti sekä työssä että arkielämässä. Hän noudattaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeja. Hän toimii asiallisesti ja työelämän vaatimusten mukaisesti eri kulttuuritaustan omaavien ihmisten kanssa kotimaassa ja kansainvälisissä toiminnoissa.

1.4 JATKO-OPINTOKELPOISUUS

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 4 §:n mukaan ammatilliset perustutkinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

PERUSTUTKINNON PERUSTEIDEN TOIMEENPANO AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

2.1 OPETUSSUUNNITELMAN LAADINTA JA SISÄLTÖ

Lain ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998 14 §) mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma, jonka tulee perustua tässä asiakirjassa oleviin perustutkinnon perusteisiin. Sen tulee sisältää toimenpiteet koulutukselle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden saavuttamiseksi (L 630/1998, 5 §). Opetussuunnitelma tulee hyväksyä erikseen suomen-, ruotsin- ja saamenkieliseen koulutukseen sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaan koulutukseen. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma on julkinen asiakirja. Opetussuunnitelma säätelee ja ohjaa koulutuksen järjestäjän toteuttamaa koulutusta ja opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Opiskelijan oikeusturvan takaamiseksi opetussuunnitelman tulee antaa opiskelijalle riittävät tiedot tutkintoon sisältyvistä tutkinnon osista ja opinnoista, arvioinnista ja opintojen suorittamiseen liittyvistä järjestelyistä. Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoille yksilölliset ammatillisten opintojen valinnat sekä lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamisen. Opetussuunnitelma toimii myös sisäisen ja ulkoisen arvioinnin pohjana ja antaa mahdollisuuden arvioida koulutuksen järjestäjän toteuttaman koulutuksen vaikuttavuutta.

Koulutuksen järjestäjä varaa koulutukseen tarvittavat voimavarat. Koulutuksen järjestäjä huolehtii opetussuunnitelmassa siitä, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnolle asetetut tavoitteet, saa riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen kaikkina työpäivinä, myös työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen aikana.

Opetussuunnitelma sisältää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteisen osan ja tutkintokohtaisesti eriytyvät osat.

2.1.1 Opetussuunnitelman yhteinen osa

Opetussuunnitelman yhteisessä osassa määritellään kaikille perustutkinnoille yhteiset periaatteet ja menettelytavat sekä koulutuksen järjestäjän keskeiset arvot.

Opetussuunnitelman yhteinen osa sisältää ainakin

- ♦ koulutuksen järjestämisen ammatillisena peruskoulutuksena, työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävänä koulutuksena ja oppisopimus-koulutuksena (L 630/1998, 3 §, 15 §, 17 §)
- ♦ koulutuksen järjestämisen lähi-, etä-, monimuoto-opetuksena (L 630/1998, 15 §) ja verkko-opetuksena
- ♦ suunnitelmat ja toimintatavat tutkinnon osan tai osien suorittamiseksi sekä opiskelijoiden mahdollisuudet täydentää opintojaan ja suorittaa koko tutkinto
- ♦ opintojen tarjonnan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa (L 630/1998, 14 §, 10 §)
- ♦ toimenpiteet opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen (A 811/1998, 9 §)
- ♦ yhteiset toimintatavat opiskelijan arvioinnin (L 601/2005, 25a §) toteuttamisesta luvun 7 mukaisesti
- ♦ luvun 8 mukaisten muiden määräysten toteuttamisen
- ♦ henkilöstön kehittämissuunnitelman.

Koulutuksen järjestäjän tulee tehdä opetussuunnitelmaan suunnitelmat koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja kestäväää kehitystä edistävästä toimenpiteistä. Koulutuksen järjestäjän tulee ottaa koulutuksen järjestämisessä huomioon myös muiden säädösten koulutusta koskevat velvoitteet.

2.1.2 Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa

Opetussuunnitelman tutkintokohtaisessa osassa määrätään ammatillisten tutkinnon osien ja ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) järjestäminen yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa. Lisäksi määrätään opetuksen ajoitus, oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät, joiden avulla opiskelija voi saavuttaa tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja tavoitteet.

Tutkintokohtaisessa osassa määrätään myös koulutuksen järjestäjän tarjoamat opinnot muista tutkinnoista sekä opiskelijan mahdollisuudet suorittaa useampia kuin yksi tutkinto. Siinä päätetään ammatillisten ja ammattitaitoa täydentävien tut-

kinnon osien (yhteisten opintojen) arviointisuunnitelma, joka sisältää ammattiosaamisen näytöt ja muun osaamisen arvioinnin.

Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa sisältää ainakin

- ♦ tutkinnon muodostumisen pakollisista ja valinnaisista ammatillisista tutkinnon osista ja ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista
- ♦ opintojen etenemisen, ajoituksen ja järjestämisen
- ♦ vapaasti valittavien tutkinnon osien tarjonnan
- ♦ suunnitelman ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävien tutkinnon osien (perustutkintoa laajentavien tutkinnon osien) järjestämisestä
- ♦ suunnitelman tutkinnon osien arvioinnista ja osaamisen arviointimenetelmistä
- ♦ suunnitelman ammatillisten tutkinnon osien arvioinnista siten, että se sisältää toimielimen hyväksymän suunnitelman ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista
- ♦ paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat, niiden ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaisten lisäosien tavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit.

2.1.3 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 14 §) on säädetty opiskelijan mahdollisuudesta yksilöllisiin opintojen valintoihin ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 3 §, 4 §, 12a §) opinnoista tiedottamisesta ja opinto-ohjauksesta ja osaamisen tunnustamisesta. Jotta opiskelijan yksilöllinen valinnaisuus toteutuu, koulutuksen järjestäjän tulee laatia opiskelijan yksilöllisten lähtökohtien pohjalta henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), jota päivitetään koko koulutuksen ajan.

PERUSTUTKINNON SUORITTAMINEN NÄYTTÖTUTKINTONA

3.1 YLEISTÄ NÄYTTÖTUTKINTOJÄRJESTELMÄSTÄ

Näyttötutkintojärjestelmä tarjoaa aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan tai työtehtävien vaihtuessa valmistua myös uuteen ammattiin. Näyttötutkinnossa henkilön ammatillinen osaaminen voidaan kansallisesti ja laadullisesti tunnustaa riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt työkokemuksen, opintojen tai muun toiminnan kautta. Näyttötutkintojärjestelmässä työnantajataho, työntekijätaho ja opetusala tekevät tiivistä yhteistyötä tutkintorakennetta kehitettäessä, tutkintojen perusteita laadittaessa, tutkintotilaisuuksia suunniteltaessa ja järjestettäessä sekä tutkintosuorituksia arvioitaessa.

Näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Näyttötutkinnon perusteissa on määritelty ammattitaito työelämässä tarvittavina osaamisvaatimuksina. Tutkinnot rakentuvat osista, jotka vastaavat itsenäisiä työkokonaisuuksia.

3.2 NÄYTTÖTUTKINTOJEN JÄRJESTÄMINEN

Opetushallituksen asettamat työnantajien, työntekijöiden, opettajien ja tarvittaessa itsenäisten ammatinharjoittajien edustajista koostuvat tutkintotoimikunnat vastaavat näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta sekä antavat tutkintotodistukset. Tutkintotoimikunnat tekevät sopimuksen näyttötutkintojen järjestämisestä koulutuksen järjestäjien ja tarvittaessa muiden yhteisöjen ja säätöiden kanssa. Näyttötutkintoja ei saa järjestää ilman voimassa olevaa, tutkintotoimikunnan kanssa solmittua järjestämissopimusta.

3.3 NÄYTTÖTUTKINNON SUORITTAMINEN

Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla hyväksytysti tutkinnon perusteissa vaadittu osaaminen tutkintotilaisuuksissa käytännön työssä ja toiminnassa. Jokainen tutkin-

non osa on arvioitava erikseen. Arvioinnin tekevät työnantajien, työntekijöiden ja opetusalan edustajat yhdessä. Aloilla, joilla itsenäinen ammatinharjoittaminen on tyypillistä, myös tämä taho otetaan huomioon arvioijien valinnassa. Lopullisen päätöksen arvioinnista tekee tutkintotoimikunta. Tutkintotodistus voidaan antaa, kun kaikki tutkinnon suorittamiseksi määrättyt tutkinnon osat on suoritettu hyväksytysti.

3.4 NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET

Tutkinnon perusteissa määritellään tutkintoon kuuluvat osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, tutkinnon muodostuminen, kussakin tutkinnon osassa vaadittava ammattitaito, arvioinnin perusteet (arvioinnin kohteet ja kriteerit) ja ammattitaidon osoittamistavat.

Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Tutkinnon osissa määritellyissä ammattitaitovaatimuksissa keskitytään ammatin ydintoimintoihin, toimintaprosessien hallintaan ja kyseessä olevan alan ammattikäytäntöihin. Niihin sisältyvät myös työelämässä yleisesti tarvittavat taidot, esimerkiksi sosiaaliset valmiudet.

Arvioinnin kohteet ja kriteerit on johdettu ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteilla ilmaistaan ne osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota. Kohteiden määrittäminen helpottaa myös ammattitaidon arviointia asianomaisesta työtoiminnasta. Arvioinnin tulee kattaa kaikki tutkinnon perusteissa määritellyt arvioinnin kohteet. Arvioinnin kriteerit määrittelevät hyväksyttävän suorituksen laadullisen ja määrällisen tason.

Ammattitaidon osoittamistavat sisältävät tutkinnon suorittamiseen liittyviä tarkentavia ohjeita. Ammattitaito osoitetaan pääsääntöisesti todellisissa työtehtävissä ja toimissa. Ammattitaidon osoittamistavat voivat sisältää mm. ohjeita siitä, kuinka tutkintosuoritusta voidaan tarvittaessa täydentää, jotta kaikki ammattitaitovaatimukset tulevat kattavasti osoitetuiksi.

3.5 HENKILÖKOHTAISTAMINEN NÄYTTÖTUTKINNOSSA

Koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen sekä tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta. Opetushallitus on antanut henkilökohtaistamista koskevan erillisen määräyksen.

3.6

AMMATTIT AidON ARVIOINTI NÄYTTÖTUTKINNOSSA

Ammattitaidon arvioinnissa tulee perusteellisesti ja huolellisesti tarkastella sitä, miten tutkinnon suorittaja on osoittanut osaavansa sen, mitä tutkinnon perusteissa ko. tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksissa edellytetään. Arvioinnissa käytetään tutkinnon perusteissa määriteltyjä arviointikriteerejä. Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisesti erilaisia ja ensisijaisesti laadullisia arviointimenetelmiä. Vain yhden menetelmän käytöllä ei välttämättä saada luotettavaa tulosta. Arvioinnissa otetaan huomioon ala- ja tutkintokohtaiset erityispiirteet tutkinnon perusteiden mukaisesti.

Mikäli tutkinnon suorittajalla on luotettavia selvityksiä aikaisemmin osoitetusta osaamisesta, arvioijat arvioivat niiden vastaavuuden näyttötutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen. Arvioijat ehdottavat dokumentin tutkintotoimikunnalle tunnustettavaksi osaksi näyttötutkinnon suoritusta. Mikäli tutkinnon suorittaja on jo aikaisemmin ammatillisessa peruskoulutuksessa tai näyttötutkintona osoittanut ammattitaitonsa jossakin tämän tutkinnon osassa, aiemmin suoritettu tutkinto tai tutkinnon osa on esitettävä tunnustettavaksi osaksi näyttötutkintona suoritettavaa tutkintoa. Aikaisemmin hankitulle ja osoitetulle osaamiselle ei voida asettaa mitään yleistä aikarajaa, mutta osaamisen ajantasaisuus voidaan tarkistaa. Lopullisen päätöksen aiemmin osoitetun ja luotettavasti selvitetyn osaamisen tunnustamisesta tekee tutkintotoimikunta. Tarvittaessa tutkinnon suorittajan on osoitettava osaamisensa vastaavuus suoritettavan tutkinnon ammattitaitovaatimukseen.

Ammattitaidon arviointi on prosessi, jossa arviointiaineiston keräämisellä ja arvioinnin dokumentoinnilla on keskeinen merkitys. Työelämän sekä opettajien edustajat tekevät kolmikantaisesti huolellisen ja monipuolisen arvioinnin. Jokaisen tutkinnon suorittajan tulee saada tietää arvioinnin perusteet. Tutkinnon suorittajalle on annettava mahdollisuus suoritustensa itsearviointiin. Näyttötutkinnon järjestäjä laatii arvioinnin kohteena olevan tutkinnon osan suorittamisesta arviointipöytäkirjan, jonka arvioijat allekirjoittavat. Tutkinnon suorittajalle annetaan palautetta osana hyvää arviointiprosessia. Tutkintotoimikunta tekee lopullisen päätöksen arvioinnista.

Arvioijat

Tutkinnon suorittajan ammattitaitoa arvioivilla henkilöillä tulee olla hyvä ammattitaito ko. näyttötutkinnon alalta. Tutkintotoimikunta ja näyttötutkinnon järjestäjä sopivat arvioijista näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa.

Arvioinnin oikaisu

Tutkinnon suorittaja voi lainsäädännön mukaisen määräajan puitteissa pyytää arvioinnin oikaisua tutkintotoimikunnalta, jonka toimialaan ja -alueeseen kyseessä oleva tutkinto kuuluu. Kirjallinen oikaisupyyntö osoitetaan tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunta voi arvioijia kuultuaan velvoittaa toimittamaan uuden arvioinnin. Arviointia koskevasta oikaisuvaatimuksesta annettuun tutkintotoimikunnan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla.

3.7 TODISTUKSET

Tutkintotodistuksen ja todistuksen tutkinnon osan tai osien suorittamisesta antaa tutkintotoimikunta. Todistuksen valmistavaan koulutukseen osallistumisesta antaa koulutuksen järjestäjä. Opetushallitus on antanut määräyksen todistuksiin merkittävistä tiedoista.

Näyttötutkinnon osan tai osien suorittamisesta annetaan todistus silloin, kun näyttötutkintoon osallistuva sitä pyytää. Tutkintotodistuksen ja myös todistuksen tutkinnon osan tai osien suorittamisesta allekirjoittavat tutkintotoimikunnan edustaja ja näyttötutkinnon järjestäjän edustaja.

Opetushallituksen hyväksymään ammattikirjaan tehty merkintä näyttötutkinnon suorittamisesta on tutkintotodistukseen rinnastettava todistus näyttötutkinnon suorittamisesta. Näyttötutkinnon järjestäjä hankkii ja allekirjoittaa ammattikirjan. Ammattikirja on näyttötutkinnon suorittajalle maksullinen.

3.8 NÄYTTÖTUTKINTOON VALMISTAVA KOULUTUS

Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin valmistavan koulutuksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutus ja tutkintotilaisuudet on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa näyttötutkinto.

4

LIIKUNNANOHJAUKSEN PERUSTUTKINNON AMMATILLISET TUTKINNON OSAT, AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI

4.1 KAIKILLE PAKOLLISET TUTKINNON OSAT

4.1.1 Liikunnanohjaus

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella ja ohjata liikunnanohjauskokonaisuuden sekä yksittäisiä ohjaustunteja
- ♦ ohjata liikuntaa eri toimintaympäristöissä sekä erilaisille asiakkaille ja asiakasryhmille
- ♦ liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja ja -tietoja sekä käyttää niitä ohjauksessaan
- ♦ motivoida, kannustaa ja antaa palautetta
- ♦ ottaa huomioon terveyden, turvallisuuden ja toimintakyvyn edistämisen näkökulmat ohjaustilanteessa
- ♦ toimia esimerkillisesti, vastuullisesti ja vuorovaikutteisesti asiakaspalvelutilanteissa
- ♦ arvioida yrittäjänä toimimisen mahdollisuuksiaan
- ♦ arvioida omaa toimintaansa ja ottaa vastaan palautetta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla opintokokonaisuuden keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikunnanohjauksen suunnittelu	suunnittelee liikunnanohjaustunteja tarviten ajoittain ohjausta	suunnittelee liikunnanohjauskokonaisuuden ja yksittäisiä liikunnanohjaustunteja itsenäisesti ja asiakaslähtöisesti	suunnittelee liikunnanohjauskokonaisuuden ja yksittäisiä liikunnanohjaustunteja itsenäisesti ja asiakaslähtöisesti osoittaen asiantuntijuutta ja innovatiivisuutta
Ohjausprosessin hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta ohjausprosessin hallinnassa	työskentelee omatoimisesti ja sujuvasti ohjausprosessissa	hoitaa työnsä itsenäisesti ja järjestelmällisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikunnanohjaus eri toimintaympäristöissä	käyttää yksipuolista ohjausmenetelmää ja työtapaa eri toimintaympäristöissä	käyttää kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja eri toimintaympäristöissä	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia kohderyhmän ja yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä ja työtapoja eri toimintaympäristöissä
	käyttää työtehtävissä tarvittavia tavanomaisia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä tarviten ajoittain ohjausta	käyttää työtehtävissä tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä	hyödyntää monipuolisesti ammatissaan tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä
	selviytyy yksinkertaisista liikunnanohjaustehtävistä myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä		
	huolehtii omasta hygieniastaan ja pukeutuu tilanteeseen soveltuvalla tavalla		
Organisointi ja toiminta ohjaustilanteessa	ylläpitää toiminnallisuutta ja organisoii tilanteen vaatimalla tavalla	organisoii toimintaa tavoitteen suunnassa ja ryhmän tarpeet huomioon ottaen	organisoii toimintaa oppimista edistävästi ja tavoitteellisesti sekä ryhmän ja yksilön tarpeet huomioon ottaen
	noudattaa suunnitelmaa huomioimatta muuttuvia tilanteita	etenee suunnitelman ja asetetun tavoitteen mukaisesti	toimii sujuvasti ja joustavasti sekä muuttaa tarvittaessa tunnin kulkua ryhmän tai asiakkaan tarpeiden mukaisesti
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti

Eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien huomioon ottaminen liikunnanohjauksessa	ottaa ohjatusti huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien valmiudet	ottaa huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien valmiudet	ottaa monipuolisesti huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien valmiudet sekä soveltaa toimintaa asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannustaminen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikumaan
			antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti
motivoi asiakasta omaehtoiseen liikuntaan			
Liikuntataitojen hallinta	hallitsee yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja	hallitsee yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja sujuvasti	hallitsee liikuntataidot monipuolisesti, lajinomaisesti ja luontevasti
Liikuntamuotojen ja -lajien perustaitojen käyttö ohjauksessa	hallitsee opettavien liikuntamuotojen ja -lajien taidot niin, että pystyy havainnollistamaan, avustamaan ja varmistamaan turvallisesti	hallitsee opettavien liikuntamuotojen ja -lajien taidot niin, että pystyy havainnollistamaan, avustamaan ja varmistamaan turvallisesti sekä analysoimaan suoritusta	hallitsee opettavien liikuntamuotojen ja -lajien taidot niin, että pystyy havainnollistamaan, avustamaan ja varmistamaan turvallisesti sekä analysoimaan suoritusta laaja-alaisesti, tarkoituksenmukaisesti ja yksilöllisesti
	käyttää yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien harjoitteita ja liikekehittelyä	käyttää sujuvasti yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien keskeisiä harjoitteita ja liikekehittelyä	käyttää monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti liikuntamuotojen ja -lajien harjoitteita ja liikekehittelyä
	tarvitsee ajoittain ohjausta liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden valinnassa ja käytössä	valitsee ja käyttää liikuntalajeja, -paikkoja ja -välineitä tarkoituksenmukaisesti	valitsee ja käyttää liikuntalajeja, -paikkoja ja -välineitä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti olosuhteet huomioon ottaen
Tasa-arvoinen ja monikulttuurinen toiminta	noudattaa tasa-arvoa		
	toimii asiallisesti kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa sekä monikulttuurisessa ja kansainvälistyvässä työympäristössä.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikuntamuotojen ja -lajien perustietojen käyttö	käyttää liikunnanohjauksessa perustietoja liikuntamuodoista ja -lajeista	käyttää liikunnanohjauksessa perustietoja liikuntamuodoista ja -lajeista sekä perustelee toimintaansa ja valintojaan	käyttää liikunnanohjauksessa asiakaslähtöisesti, monipuolisesti ja laaja-alaisesti tietojään liikuntamuodoista ja -lajeista sekä perustelee toimintaansa ja valintojaan

Liikunta-alan sanaston käyttö	käyttää tavallisinta liikunta-alan yleissanastoa ja -käsitteitä	käyttää monipuolisesti liikunta-alan sanastoa ja käsitteitä	käyttää laajasti liikunta-alan ammattisanastoa asiakkaan ja tilanteen edellyttämällä tavalla
Liikunta-alan yritystoimintaan tutustuminen	tutustuu liikunta-alan yritystoimintaan ja tuotteisiin		
Yrittäjänä toimimisen mahdollisuuksien arviointi	arvioi opastettuna oman toiminnan sekä työn tekemisen vahvuuksia ja kehittämistarpeita.	arvioi itsenäisesti oman toiminnan sekä työn tekemisen vahvuuksia ja kehittämistarpeita.	arvioi oman osaamisen tuotteistamista sekä omia mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä liikunta-alalla.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii työhön liittyvää tietoa ohjatusti, mutta tarvitsee tukea ammatillisessa kasvussaan	hankkii aktiivisesti toimintansa tueksi työhön liittyvää tietoa ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan	hankkii työhön liittyvää tietoa oma-aloitteisesti eri lähteistä ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittäen osapuolten välistä toimintaa
	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa asiakkaan luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa
	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarvitseen ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasaveraisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa sen perusteella
	toimii työssään edistäen asiakassuhteita, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	toimii työssään edistäen asiakassuhteita	toimii työssään edistäen toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita

Ammattietiikka	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään joustavasti tarvittaessa
	toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti urheilu- ja liikuntakulttuurin historiaa kunnioittaen		
	noudattaa hyviä käytöstapoja ja toimii esimerkillisesti liikunnanohjaustilanteissa		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen sekä työn ja ympäristön aiheuttamat kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja		
	ottaa turvallisuuden huomioon liikunnanohjauksen suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa		
	noudattaa liikunnanohjauksessa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia		
tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EA1-taso).			

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla ja toteuttamalla liikunnanohjauksen kokonaisuuden sekä yksittäisiä ohjaustunteja lasten tai nuorten ryhmälle sekä aikuisten tai ikääntyvien ryhmälle. Ammattitaito osoitetaan asiakastyönä aidossa toimintaympäristössä tai oppilaitosympäristössä. Ohjaustilanteissa opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii itsenäisesti, toisen parina tai ryhmän jäsenenä, kuitenkin niin, että hän osoittaa osaavansa toimia itsenäisesti. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.1.2 Liikuntaneuvonta

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ testata tai arvioida fyysistä toimintakykyä ja sen pohjalta suunnitella ja toteuttaa liikuntaneuvontaa yksilölle ja ryhmälle
- ♦ liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja ja -tietoja sekä käyttää niitä liikuntaneuvonnassa
- ♦ ottaa liikuntaneuvonnassa huomioon ihmiskehon rakenteen ja elimistön toiminnan
- ♦ ottaa liikuntaneuvonnassa huomioon asiakkaan fyysisen toimintakyvyn kehittämisen ja ylläpitämisen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen
- ♦ ottaa toiminnassaan huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien erityispiirteet
- ♦ kartoittaa työolosuhteita ja ergonomiaa sekä edistää työyhteisön hyvinvointia
- ♦ toimia esimerkillisesti, vastuullisesti ja vuorovaikutteisesti asiakaspalvelutilanteissa
- ♦ motivoida, kannustaa ja antaa palautetta
- ♦ toimia tehtyjen sopimusten sekä alan eettisten periaatteiden mukaisesti
- ♦ noudattaa turvallisuusvaatimuksia ja toimia vaaratilanteita ennaltaehkäisevästi
- ♦ arvioida omaa toimintaansa ja ottaa vastaan palautetta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Liikuntaneuvonnan suunnittelu	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee liikuntaneuvontaa asiakkaan huomioon ottaen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	suunnittelee liikuntaneuvontaa itsenäisesti ja asiakaslähtöisesti	suunnittelee liikuntaneuvontaa itsenäisesti ja asiakaslähtöisesti osoittaen asiantuntijuutta ja innovatiivisuutta

Liikuntaneuvontaprosessin hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta liikuntaneuvontaprosessin hallinnassa	työskentelee omatoimisesti ja sujuvasti liikuntaneuvontaprosessissa	hoitaa työnsä itsenäisesti ja järjestelmällisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Fyysisen toimintakyvyn testaus tai arviointi	valitsee ja toteuttaa asiakkaan fyysisen toimintakyvyn testauksen tai arvioinnin ohjatusti sekä antaa asiakkaalle yleisiä ohjeita tai suosituksia	valitsee ja toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan testauksen tai arvioinnin, tulkitsee tuloksia sekä antaa asiakkaalle yleisiä ohjeita tulosten perusteella	valitsee ja toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan testauksen tai arvioinnin, tekee tuloksista johtopäätöksiä ja soveltaa niitä yksilöllisesti käytännön harjoittelun ohjaamisessa
	käyttää tarvittavia laskukaavoja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin tarviden ajoittain ohjausta	käyttää tarvittavia laskukaavoja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin	soveltaa tarvittavia laskukaavoja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin sekä esittää tuloksia tilastoina, taulukkoina ja graafisina esityksinä
Tekniikan ja tietotekniikan käyttö	käyttää liikuntaneuvonnassa tarvittavia tavanomaisia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä tarviden ajoittain ohjausta	käyttää liikuntaneuvonnassa tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä	hyödyntää monipuolisesti liikuntaneuvonnassa tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä
	valitsee ja käyttää liikuntaneuvonnassa tarvittavia laitteita ja apuvälineitä tarviden ajoittain ohjausta	valitsee ja käyttää liikuntaneuvonnassa tarvittavia laitteita ja apuvälineitä tarkoituksenmukaisesti	valitsee ja käyttää liikuntaneuvonnassa tarvittavia laitteita ja apuvälineitä itsenäisesti, tarkoituksenmukaisesti ja asiakkaan huomioon ottaen
Ohjausmenetelmien ja työtapojen käyttö	käyttää liikuntaneuvonnassa yksipuolista ohjausmenetelmää ja työtapaa	käyttää kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia kohderyhmän ja yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä ja työtapoja

Organisointi ja toiminta ohjaustilanteessa	ylläpitää toiminnallisuutta	organisoii toimintaa tavoitteen suunnassa ja ryhmän tarpeet huomioon ottaen	organisoii toimintaa oppimista edistävästi ja tavoitteellisesti sekä ryhmän ja yksilön tarpeet huomioon ottaen
	noudattaa suunnitelmaa huomioimatta muuttuvia tilanteita	etenee suunnitelman ja asetetun tavoitteen mukaisesti	toimii sujuvasti ja joustavasti sekä muuttaa tarvittaessa tunnin kulkua ryhmän tai asiakkaan tarpeiden mukaisesti
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien huomioon ottaminen liikuntaneuvonnassa	ottaa liikuntaneuvonnassa ohjatusti huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien valmiudet	ottaa liikuntaneuvonnassa huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien valmiudet	ottaa liikuntaneuvonnassa monipuolisesti huomioon eri-ikäisten ja eri tavoin liikkuvien valmiudet sekä soveltaa toimintaa asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannustaminen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikumaan
	antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti		
	motivoi asiakasta omaehtoiseen liikuntaan		
Liikuntataitojen hallinta	hallitsee yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja	hallitsee yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja sujuvasti	hallitsee liikuntataidot monipuolisesti, lajinomaisesti ja luontevasti
Liikuntamuotojen ja -lajien perustaitojen käyttö liikuntaneuvonnassa	käyttää liikuntamuotojen ja -lajien perusosaamistaan liikuntaneuvonnassa	käyttää liikuntamuotojen ja -lajien osaamistaan liikuntaneuvonnassa sujuvasti	käyttää liikuntamuotojen ja -lajien osaamistaan liikuntaneuvonnassa monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti
	tarvitsee ajoittain ohjausta liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden valinnassa ja käytössä	valitsee ja käyttää liikuntalajeja, -paikkoja ja -välineitä tarkoituksenmukaisesti	valitsee ja käyttää liikuntalajeja, -paikkoja ja -välineitä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti olosuhteet huomioon ottaen
Fyysistä toimintakykyä kehittävä ja ylläpitävä liikuntaneuvonta	laatii ohjatusti fyysistä toimintakykyä kehittävän ja ylläpitävän harjoitusohjelman	laatii itsenäisesti fyysistä toimintakykyä kehittävän ja ylläpitävän harjoitusohjelman	laatii asiakkaan erityistarpeet huomioon ottaen fyysistä toimintakykyä kehittävän ja ylläpitävän harjoitusohjelman

Työolosuhteiden ja -ergonomian kartoittaminen sekä oikeisiin työtapoihin ohjaaminen	kartoittaa ja havainnoi työolosuhteiden ja -ergonomian eri osa-alueita sekä ohjaa ergonomisesti oikeisiin työtapoihin toimii työssään työyhteisön hyvinvointia edistävasti.
---	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikuntamuotojen ja -lajien perustietojen käyttö	käyttää liikuntaneuvonnassa perustietoja liikuntamuodoista ja -lajeista tarvitun ajoittain ohjausta	käyttää liikuntaneuvonnassa liikuntalajien ja -muotojen perustietoja	käyttää liikuntaneuvonnassa tietoa liikuntalajeista ja -muodoista monipuolisesti ja laaja-alaisesti
Ihmiskehon rakenteen ja elimistön toiminnan tuntemuksen käyttö liikuntaneuvonnassa	käyttää liikuntaneuvonnassa ihmiskehon rakenteen ja toiminnan perustietoja ja alan peruskäsitteistöä	käyttää liikuntaneuvonnassa ihmiskehon rakenteen ja elimistön toiminnan perustietojaan sekä perustelee valintojaan käyttäen alan käsitteitä	käyttää liikuntaneuvonnassa asiantuntevasti ihmiskehon rakenteen ja elimistön toiminnan tuntemustaan sekä perustelee valintojaan käyttäen alan käsitteitä asiakaslähtöisesti
Terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikuntaneuvonta	kertoo liikunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävästä vaikutuksista	kertoo asiakaslähtöisesti liikunnan terveyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävästä vaikutuksista ja niiden perusteluista	kertoo asiakaslähtöisesti ja monipuolisesti terveyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävästä liikunnasta sekä sen perusteluista yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
	kertoo asiakkaalle terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä	kertoo asiakkaalle terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja perustelee niiden merkityksen	ohjaa asiakasta terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavissa tekijöissä laaja-alaisesti ja perustelee niiden merkityksen osana kokonaisvaltaista hyvinvointia
	ottaa huomioon yleisimpien sairauksien ja terveystieteiden vaikutuksen liikunnan harrastamiseen.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii työhön liittyvää tietoa ohjatusti, mutta tarvitsee tukea ammatillisessa kasvussaan	hankkii aktiivisesti toimintansa tueksi työhön liittyvää tietoa ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan	hankkii työhön liittyvää tietoa oma-aloitteisesti eri lähteistä ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan

Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittäen osapuolten välistä toimintaa
	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa asiakkaan luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa
	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarvitin ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaa sen perusteella
Ammattietiikka	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään joustuen tarvittaessa
		toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti	noudattaa hyviä käytöstapoja ja toimii esimerkillisesti työtehtävissä
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa itse terveyttä edistäviä ja ylläpitäviä elämäntapoja ja ohjaa niiden noudattamiseen		
	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja		
	ottaa turvallisuuden huomioon liikuntaneuvonnan suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa		
	noudattaa liikuntaneuvonnassa liikuntalajien, -tilojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia		
	tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EA1-taso).		

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla ja toteuttamalla liikuntaneuvontaa. Hän valitsee ja toteuttaa luotettavan ja turvallisen fyysisen toimintakyvyn testauksen tai arvioinnin sekä suunnittelee ja toteuttaa eri-ikäisten fyysistä toimintakykyä ja terveyttä edistävästä liikuntaneuvontaa eri liikuntamuotoja ja -lajeja käyttäen. Ammattitaito osoitetaan asiakastyönä aidossa toimintaympäristössä tai oppilaitosympäristössä. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

arvioi liikuntaneuvontaprosessin toteutumista ja omaa toimintaansa itsearvioinnin ja palautteen perusteella. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.1.3 Liikuntatapahtuman järjestäminen

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ◆ osallistua liikuntatapahtuman suunnitteluun, organisointiin ja tavoitteelliseen toteutukseen
- ◆ liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja ja -tietoja sekä käyttää ja soveltaa niitä liikuntatapahtuman järjestämisessä
- ◆ markkinoida liikuntatapahtumaa ja arvioida tapahtuman taloudellista toteutusta
- ◆ laatia turvallisuussuunnitelman ja toteuttaa liikuntatapahtuman turvallisesti
- ◆ käyttää viestinnän eri muotoja liikuntatapahtuman järjestämisessä
- ◆ hyödyntää liikunta-alan toimintaympäristön ja rakenteiden tuntemusta liikuntatapahtuman järjestämisessä sekä noudattaa alan lainsäädäntöä ja lupa-käytäntöjä
- ◆ tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa
- ◆ noudattaa kestävän kehityksen periaatteita
- ◆ arvioida liikuntatapahtuman toteutusta ja omaa toimintaansa.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikuntatapahtuman suunnittelu	osallistuu aktiivisesti ryhmän jäsenenä liikuntatapahtuman kokonaisuuden, markkinoinnin, viestinnän ja taloudellisen toteutuksen suunnitteluun	osallistuu aktiivisesti ryhmän jäsenenä liikuntatapahtuman kokonaisuuden, markkinoinnin, viestinnän ja taloudellisen toteutuksen suunnitteluun sekä vastaa yhden liikuntatapahtuman osa-alueen suunnittelusta	osallistuu vastuullisesti liikuntatapahtuman kokonaisuuden, markkinoinnin, viestinnän ja taloudellisen toteutuksen suunnitteluun sekä vastaa itsenäisesti yhden liikuntatapahtuman osa-alueen suunnittelusta
	laatii turvallisuussuunnitelman ohjatusti	laatii turvallisuussuunnitelman ja ottaa sen huomioon liikuntatapahtumaa toteuttaessaan	laatii turvallisuussuunnitelman ja toteuttaa liikuntatapahtuman turvallisuussuunnitelman mukaisesti
Liikuntatapahtuman kokonaisprosessin arviointi	arvioi liikuntatapahtuman toteutusta oman toimintansa näkökulmasta	arvioi liikuntatapahtuman toteutusta kokonaisuutena eri osa-alueet ja oman toimintansa huomioon ottaen	arvioi liikuntatapahtuman toteutusta kokonaisuutena monipuolisesti eri osa-alueet ja oman toimintansa huomioon ottaen sekä esittää kehittämisehdotuksia
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa
	toimii asetettujen tavoitteiden mukaisesti tarpeen ajoittain ohjausta.	toimii itsenäisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti.	toimii itsenäisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa tavoitteiden saavuttamisessa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikuntatapahtuman organisointi	organisoi oman vastuualueensa tehtävät	organisoi oman vastuualueensa työtehtävät ja tuntee liikuntatapahtuman kokonaisuuden	organisoi oman vastuualueensa työtehtävät delegoiden tarvittaessa sekä hallitsee monipuolisesti liikuntatapahtuman kokonaisuuden
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakkoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Liikuntataitojen hallinta	hallitsee yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja	hallitsee yleisimpien liikuntamuotojen ja -lajien perustaitoja sujuvasti	hallitsee liikuntataidot monipuolisesti, lajinomaisesti ja luontevasti

Liikuntamuotojen ja -lajien perustaitojen käyttö liikuntatapahtumassa	käyttää liikuntamuotojen ja -lajien perusosaamistaan liikuntatapahtuman järjestämisessä	käyttää liikuntamuotojen ja -lajien osaamistaan liikuntatapahtuman järjestämisessä sujuvasti	käyttää liikuntamuotojen ja -lajien osaamistaan liikuntatapahtuman järjestämisessä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti
	tarvitsee ajoittain ohjausta liikuntatapahtumaan soveltuvien liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden valinnassa ja käytössä	valitsee ja käyttää liikuntalajeja, -paikkoja ja -välineitä tarkoituksenmukaisesti	valitsee ja käyttää liikuntalajeja, -paikkoja ja -välineitä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti olosuhteet huomioon ottaen ja soveltaa tarvittaessa vaihtelevissa tilanteissa
Liikuntatapahtuman markkinointi	markkinoi liikuntatapahtumaa suunnitelman mukaisesti tarvitte ajoittain ohjausta	toteuttaa liikuntatapahtuman markkinoinnin suunnitelman mukaisesti	toteuttaa liikuntatapahtuman markkinoinnin monipuolisesti, asiakaslähtöisesti ja innovatiivisesti
Liikuntatapahtuman toteutus	toteuttaa ryhmän jäsenenä liikuntatapahtuman suunnitelmien mukaisesti	toteuttaa ryhmän jäsenenä liikuntatapahtuman suunnitelmien mukaisesti, mutta toimii tarvittaessa myös itsenäisesti	vastaa itsenäisesti liikuntatapahtumasta tai sen osasta
Viestintä liikuntatapahtumassa	osallistuu liikuntatapahtuman viestintään omalla vastuualueellaan	osallistuu liikuntatapahtuman viestintään keskeisten yhteistyötahojen kanssa	osallistuu liikuntatapahtuman viestintään monipuolisesti erilaisia viestintäkanavia käyttäen
Tekniikan ja tietotekniikan käyttö liikuntatapahtumassa	hankkii liikuntatapahtuman järjestämiseen tarvittavaa tekniikkaa ohjatusti	hankkii ja hyödyntää liikuntatapahtuman järjestämisessä tarvittavaa tekniikkaa	hankkii, hyödyntää ja käyttää liikuntatapahtuman järjestämisessä tarvittavaa tekniikkaa luovasti ja laajalaisesti
	käyttää tietotekniikan perusosaamistaan liikuntatapahtuman järjestämisessä tarvitte ajoittain ohjausta	käyttää tietotekniikan perusosaamistaan liikuntatapahtuman järjestämisessä	hyödyntää tietotekniikan osaamistaan liikuntatapahtuman järjestämisessä monipuolisesti ja tehokkaasti
Taloudellinen toiminta	arvioi oman vastuualueensa taloudellista toteutusta	arvioi oman vastuualueensa taloudellista toteutusta ottaen huomioon myös liikuntatapahtuman kokonaistalouden	edistää toiminnallaan liikuntatapahtuman taloudellista toteutusta ja kustannustehokkuutta
Kestävän kehityksen mukainen toiminta	suunnittelee ja toteuttaa liikuntatapahtuman kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja luontoa kunnioittaen.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikuntamuotojen ja -lajien perustietojen käyttö	käyttää liikuntatapahtumassa perustietoja liikuntamuodoista ja -lajeista tarvit- ten ajoittain ohjausta	käyttää liikuntatapahtumas- sa liikuntalajien ja -muoto- jen perustietoja	käyttää liikuntatapahtumas- sa tietojaan liikuntalajeista ja -muodoista monipuoli- sesti ja laaja-alaisesti
	toteuttaa liikuntatapahtuman lajisääntöjen mukaisesti		
Lupakäytäntöjen ja lakien noudattaminen	hankkii tapahtumaa varten tarvittavat luvat ja toteuttaa tapahtuman lain mukaisesti		
Yhteistyö tapahtu- maan liittyvien yhteis- työtahojen kanssa	on tietoinen liikuntatapahtu- tumaan liittyvistä yhteistyö- tahoista	tekee yhteistyötä liikunta- alan eri sektoreilla sekä muilla aloilla toimivien yhteistyötahojen kanssa	hankkii monipuolisesti kontakteja tai yhteistyöta- hoja ja verkostoituu niiden kanssa
Liikunnan toimintaympäristön ja yhteiskunnallisen rakenteen tuntemus	kertoo liikunnan toimintaympäristön keskeisistä rakenteista ja historiasta	perustelee liikunnan yhteiskunnallisen merkityksen toimintaympäristön keskeisten rakenteiden ja historian tuntemuksellaan	perustelee asiantuntevasti ja laaja-alaisesti liikunnan yhteiskunnallisen merkityksen toimintaympäristön rakenteen ja historian tuntemuksellaan
Työntekijän ja kansalaisen velvollisuuksien tuntemus	tuntee omat oikeutensa ja velvollisuutensa työntekijänä ja kansalaisena		
Monikulttuurinen toiminta	ottaa liikuntatapahtuman toteutuksessa huomioon taustaltaan erilaiset ihmiset sekä monikulttuurisen ja kansainvälistyvän työympäristön.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii liikuntatapahtuman järjestämiseen tarvittavaa tietoa ohjatusti, mutta tarvitsee tukea ammatillisessa kasvussaan	hankkii liikuntatapahtuman järjestämiseen tarvittavaa tietoa aktiivisesti ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan	hankkii liikuntatapahtuman järjestämiseen tarvittavaa tietoa itsenäisesti ja omaaloitteisesti eri lähteistä ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan

Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittäen osapuolten välistä toimintaa
	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa asiakkaan luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa
	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarviten ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät ja toimii yhteistyökykyisesti työyhteisössä ja ryhmässä	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaa sen perusteella
Ammattietiikka	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään joustavasti tarvittaessa
	toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti urheilu- ja liikuntakulttuurin historiaa kunnioittaen		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja		
	ottaa turvallisuuden huomioon liikuntatapahtuman suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa		
	noudattaa liikuntatapahtumassa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia		
tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EAI-taso).			

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla liikunta- tai kilpailutapahtuman suunnittelu-, järjestely- ja ohjaustehtävissä. Hän hankkii tarvittavan tiedon, osallistuu tapahtuman suunnitteluun, organisointiin ja järjestämiseen ottaen huomioon kestävä kehityksen periaatteen, luonnon kunnioittamisen sekä tapahtuman taloudellisen näkökulman. Tapahtuman toteutumisen jälkeen hän arvioi ennakkosuunnitelman toteutumista, oman toimintansa onnistumista tapahtuman järjestämisessä sekä omia kehittämistarpeitaan ja tapahtuman kehittämiside-

oita. Näyttöympäristön on sovelluttava sekä asiakasryhmälle että liikunta- tai kilpailutapahtuman järjestämiseen. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2 KAIKILLE VALINNAISET TUTKINNON OSAT

4.2.1 Terveysliikunnan ohjaus

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella ja ohjata fyysistä toimintakykyä, hyvinvointia ja terveyttä edistäviä liikuntakokonaisuuksia ja yksittäisiä tunteja kohderyhmälle
- ♦ toteuttaa kunto- ja terveystieteiden testaus- tai arviointikokonaisuuden
- ♦ seurata fyysisen toimintakyvyn kehittymistä
- ♦ ottaa kohderyhmän erityistarpeet huomioon
- ♦ toimia vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa
- ♦ motivoida omaehtoiseen liikuntaan
- ♦ ottaa huomioon moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet
- ♦ arvioida toteutuneita liikuntakokonaisuuksia ja yksittäisiä tunteja sekä kehittää omaa toimintaansa sen pohjalta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveysliikunnan ohjaukokonaisuuden ja yksittäisen tunnin suunnittelu	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee terveystiikuntakokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee terveystiikuntakokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja tavoitteen suunnassa	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee terveystiikuntakokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja tavoitteen suunnassa ryhmän ja yksilöiden erityistarpeet huomioon ottaen
Terveystiikunnan testaus-, arviointi- ja ohjaukokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta työn kokonaisuuden hallinnassa	työskentelee omatoimisesti ja sujuvasti terveystiikunnan testaus-, arviointi- ja ohjaukokonaisuudessa	hoitaa työnsä itsenäisesti ja järjestelmällisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Fyysisen toimintakyvyn testaus tai arviointi sekä kehittämisen seuranta	valitsee ja toteuttaa asiakkaan fyysisen toimintakyvyn testauksen tai arvioinnin sekä kehittämisen seurannan ohjatusti, pyrkii tulosten tulkintaan ja harjoitusohjeiden antamiseen	valitsee ja toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan testauksen tai arvioinnin sekä kehittämisen seurannan, tulkitsee tuloksia sekä antaa asiakkaalle harjoitusohjeita tulosten perusteella	valitsee ja toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan testauksen tai arvioinnin sekä kehittämisen seurannan, tekee tuloksista johtopäätöksiä ja soveltaa niitä yksilöllisesti käytännön harjoittelun ohjaamisessa asiakaslähtöisesti
	käyttää tarvittavia laskukaavoja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin tarvitteiden ajoittain ohjausta	käyttää tarvittavia laskukaavoja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin	soveltaa tarvittavia laskukaavoja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin sekä esittää tuloksia tilastoina, taulukkoina ja graafisina esityksinä
Ohjausmenetelmien ja työtapojen hallinta	käyttää yksipuolista ohjausmenetelmää ja työtapaa	käyttää kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia kohderyhmän ja yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä ja työtapoja

Terveysliikunta-kokonaisuuden sekä yksittäisen tunnin organisointi	ylläpitää toiminnallisuutta ja organisoii tilanteen vaati-malla tavalla	organisoii toimintaa tavoitteen suunnassa ja ryhmän tarpeet huomioon ottaen	organisoii toimintaa oppi-mista edistävasti ja tavoit-teellisesti sekä ryhmän ja yksilön tarpeet huomioon ottaen
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakkoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannusta-minen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palau-tetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liik-kumaan antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmu-kaisesti ja asiakaslähtöisesti
	motivoi asiakasta omaehtoiseen liikuntaan		
Kunto- ja terveysliikuntamuotojen käyttö ohjauksessa	käyttää yleisimpien kunto- ja terveysliikuntamuotojen perusosaamistaan	käyttää sujuvasti kunto- ja terveysliikuntamuotojen osaamistaan	käyttää monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti kunto- ja terveysliikuntamuotojen osaamistaan
Moniammatillinen toiminta	ottaa huomioon moniam-matillisen toiminnan mah-dollisuuksia.	toimii moniammatillisesti terveysliikunnan ohjaukseen liittyvissä asioissa.	yhdistää monipuolisesti oman osaamisensa muiden asiantuntijoiden osaami-seen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveystiedon välit-täminen	kertoo asiakkaalle mo-nipuolisesti liikunnan terveysvaikutuksista sekä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä	kertoo asiakkaalle mo-nipuolisesti liikunnan terveysvaikutuksista sekä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä perustellen niiden merki-tyksen	ohjaa asiakasta terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavissa tekijöissä laaja-alaisesti sekä perustelee niiden merkityk-sen osana kokonaisvaltaista hyvinvointia
Kohderyhmän erityis-tarpeiden huomioon ottaminen	ottaa huomioon kohderyh-män erityistarpeet, tervey-dentilan sekä liikuntaan liittyvät mahdollisuudet tarvit-ten ajoittain ohjausta.	ottaa suunnittelussa ja ohjauksessa huomioon asiakkaan ja kohderyhmän erityistarpeet, terveydentilan sekä liikuntaan liittyvät mahdollisuudet.	suunnittelee ja ohjaa asia-kaslähtöisesti ja empaatti-sesti sekä muuttaa ja sovel-taa toimintaa tarvittaessa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii terveystietoon liittyvää tietoa yleisimmistä tietolähteistä ohjatusti	etsii toimintansa tueksi ajankohtaista tietoa terveystietoon liittyvää ajankohtaista tietoa alueelta tarvittaessa	etsii ja soveltaa ohjauksessaan terveystietoon liittyvää ajankohtaista tietoa
Vuorovaikutus ja viestintätaidot	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti sekä kehittää osapuolten välistä toimintaa
	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa asiakkaan luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa
	noudattaa hyviä asiakaspalvelutapoja	toimii luontevasti asiakaspalvelutilanteissa	ottaa asiakkaan huomioon kaikissa työtehtävissään ja toimii joustavasti ja luovasti erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaa sen perusteella
Ammattietiikka	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään joustavasti tarvittaessa
		toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti	
		noudattaa hyviä käytöstapoja ja toimii esimerkillisesti kaikissa työtehtävissä	
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa terveyttä edistäviä ja ylläpitäviä elämäntapoja ja ohjaa niiden noudattamiseen		
		toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen	
		ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja	
		ottaa turvallisuuden huomioon terveystietoon liittyvän ohjauksen suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa	
		noudattaa terveystietoon liittyvän ohjauksessa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia	
		tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EA1-taso).	

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla ja ohjaamalla terveystuokuntakokonaisuuden. Hän valitsee ja toteuttaa luotettavan ja turvallisen fyysisen toimintakyvyn testauksen tai arvioinnin, tulkitsee tuloksia sekä suunnittelee ja toteuttaa eri-ikäisten fyysistä toimintakykyä ja terveyttä edistävän liikuntakokonaisuuden eri kunto- ja terveystuokuntamuotoja käyttäen. Hän seuraa asiakkaan fyysisen toimintakyvyn kehittymistä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.2 Lasten ja nuorten liikunnan ohjaus

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella ja toteuttaa lasten ja nuorten liikunnallisen kehityksen havainnointi- ja kartoitusprosessin sekä liikunnallista kehittymistä edistäviä kokonaisuuksia
- ♦ tukea toiminnallaan lasten ja nuorten motorista, kognitiivista ja sosioemotionaalista kehitystä sekä liikunnallista elämäntapaa
- ♦ motivoida omaehtoiseen liikuntaan
- ♦ toimia vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa
- ♦ toimia erilaisissa toimintaympäristöissä ymmärtäen tehtävänsä lasten ja nuorten ohjaajana
- ♦ arvioida ja kehittää omaa toimintaansa.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikunnanohjauksen suunnittelu	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee kohderyhmälle liikunnanohjaustunteja	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee kohderyhmälle liikunnanohjauskokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee kohderyhmälle liikunnanohjauskokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja tavoitteen suunnassa ryhmän ja yksilöiden erityistarpeet huomioon ottaen
Havainnointi-, kartoitus- ja ohjauskokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta työn kokonaisuuden hallinnassa	työskentelee omatoimisesti ja sujuvasti lasten ja nuorten liikunnan havainnointi-, kartoitus- ja ohjauskokonaisuudessa	hoitaa työnsä itsenäisesti ja järjestelmällisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikunnallisen kehityksen havainnointi ja kartoittaminen	toteuttaa kohderyhmälle liikunnallisen kehityksen havainnoinnin ja kartoituksen, pyrkii tulosten tulkintaan tarvitseen ajoittain ohjausta tulosten hyödyntämisessä	toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan liikunnallisen kehityksen havainnoinnin ja kartoituksen, tulkitsee tuloksia sekä antaa yleisiä ohjeita tulosten perusteella	havainnoi ja kartoittaa kohderyhmän liikunnallista kehitystä analyttisesti ja huolellisesti, tekee tuloksista johtopäätöksiä ja soveltaa niitä yksilöllisesti käytännön harjoittelun ohjaamisessa asiakaslähtöisesti
Ohjausmenetelmien ja työtapojen käyttö	käyttää tavanomaista lapsille ja nuorille soveltuvaa ohjausmenetelmää ja työtapaa	käyttää lapsille ja nuorille soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia lasten ja nuorten kohderyhmän sekä yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä ja työtapoja
	reagoi muutoksiin	soveltaa yksilö- ja ryhmätasolla	soveltaa ja eriyttää tarkoituksenmukaisesti yksilö- ja ryhmätasolla

Liikuntakokonaisuuden tai yksittäisen tunnin hallinta ja organisointi	ylläpitää toiminnallisuutta ja organisoii tilanteen vaatimalla tavalla	organisoii toimintaa tavoitteen suunnassa ja ryhmän tarpeet huomioon ottaen	organisoii toimintaa oppimista edistävasti ja tavoitteellisesti sekä ryhmän ja yksilön tarpeet huomioon ottaen
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakkoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannustaminen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikumaan antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti
	käyttää ohjauksessaan sisäistä liikuntamotivaatiota edistäviä toimintatapoja ja menetelmiä.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Lasten ja nuorten motorisen, kognitiivisen ja sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen	ottaa toiminnassaan huomioon kohderyhmän kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisen	toimii kohderyhmän kokonaisvaltaista kehitystä tukien	edistää kohderyhmän kokonaisvaltaista kehitystä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti
Kohderyhmän erityistarpeiden huomioon ottaminen	ottaa huomioon kohderyhmän erityistarpeet tarviten ajoittain ohjausta.	ottaa suunnittelussa ja ohjauksessa huomioon asiakkaan ja kohderyhmän erityistarpeet.	suunnittelee ja ohjaa asiakaslähtöisesti ja empaattisesti sekä muuttaa ja soveltaa toimintaa tarvittaessa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii lasten ja nuorten liikuntaan liittyvää tietoa yleisimmistä tietolähteistä ohjatusti	etsii toimintansa tueksi ajankohtaista tietoa lasten ja nuorten liikunnan alueelta tarvittaessa	etsii ja soveltaa ohjauksessaan lasten ja nuorten liikuntaan liittyvää ajankohtaista tietoa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti sekä kehittää osapuolten välistä toimintaa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	kohtaa lapsen ja nuoren asiallisesti sekä ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa lapsen ja nuoren asiallisesti sekä ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa lapsen ja nuoren luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla sekä toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaa sen perusteella
Ammattietiikka	kohtelee lapsia ja nuoria tasapuolisesti		
	toimii tiedostaen oman roolinsa lasten ja nuorten kasvattajana		
	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään joustavasti tarvittaessa
	toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti urheilu- ja liikuntakulttuurin historiaa kunnioittaen		
	noudattaa hyviä käytöstapoja ja toimii esimerkillisesti kaikissa liikunnanohjaustilanteissa		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa itse terveyttä edistäviä ja ylläpitäviä elämäntapoja sekä ohjaa lapsia ja nuoria terveelliseen ja liikunnalliseen elämäntapaan		
	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja		
	ottaa turvallisuuden huomioon lasten ja nuorten liikunnan ohjauksen suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa		
	noudattaa lasten ja nuorten liikunnan ohjauksessa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia		
	tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EA1-taso).		

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla ja toteuttamalla lasten ja nuorten liikunnallisen kehityksen havainnoinnin ja kartoituksen sekä suunnittelemalla ja toteuttamalla liikuntakokonaisuuden lasten ja nuorten kohderyhmälle. Hän ottaa huomioon oman roolinsa lasten ja nuorten kasvattajana. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.3 Soveltavan liikunnan ohjaus

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella, organisoida ja ohjata liikunnanohjaukokonaisuuden ikääntyville ja erityisryhmiin kuuluville
- ♦ havainnoida ja kartoittaa asiakkaan toimintakykyä
- ♦ ottaa huomioon saavutettavuuden ja esteettömyyden soveltavan liikunnan suunnittelussa ja ohjauksessa
- ♦ soveltaa ohjatessaan tilanteen mukaan
- ♦ käyttää puheen tukena muita aistikanavia
- ♦ käyttää soveltaen opetusvälineitä ja liikunnan apuvälineitä
- ♦ soveltaa tietojaan erilaisista sairauksista ja vammoista
- ♦ toimia moniammatillisessa yhteistyössä
- ♦ ottaa huomioon vammaisurheilun erityispiirteitä ohjaus- ja kilpailutoiminnassa
- ♦ ottaa huomioon terveyden, turvallisuuden ja toimintakyvyn edistämisen näkökulmat ohjaustilanteessa
- ♦ arvioida omaa toimintaansa ja ottaa vastaan palautetta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Liikunnanohjauksen kokonaisuuden ja yksittäisten liikunnan ohjaustuntien suunnittelu ikääntyville ja erityisryhmille	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee kohderyhmälle liikunnanohjaustunteja	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee kohderyhmälle liikunnanohjauksen kokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja	kartoittaa ohjaukseen vaikuttavia tekijöitä ja suunnittelee kohderyhmälle liikunnanohjauksen kokonaisuuden sekä siitä johdettuja yksittäisiä tunteja tavoitteen suunnassa ryhmän ja yksilöiden erityistarpeet huomioon ottaen
Työn kokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta työn kokonaisuuden hallinnassa	työskentelee omatoimisesti ja sujuvasti soveltavan liikunnan havainnointi-, arviointi- ja ohjauksen kokonaisuudessa	hoitaa työnsä itsenäisesti ja järjestelmällisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Fyysisen toimintakyvyn havainnointi ja kartoitus	toteuttaa kohderyhmälle fyysisen toimintakyvyn havainnoinnin ja kartoituksen, pyrkii tulosten tulkintaan tarviten ajoittain ohjausta tulosten hyödyntämisessä	toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan fyysisen toimintakyvyn havainnoinnin ja kartoituksen, tulkitsee tuloksia sekä antaa yleisiä ohjeita tulosten perusteella	havainnoi ja kartoittaa kohderyhmän fyysistä toimintakykyä analyttisesti ja huolellisesti, tekee tuloksista johtopäätöksiä ja soveltaa niitä yksilöllisesti käytännön harjoittelun ohjaamisessa asiakaslähtöisesti
Ohjausmenetelmien ja työtapojen käyttö	käyttää tavanomaista kohderyhmälle soveltuvaa ohjausmenetelmää ja työtapaa	käyttää kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä, työtapoja ja aistikanavia	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia kohderyhmän ja yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä, työtapoja ja aistikanavia
Soveltaminen	reagoi muutoksiin ja soveltaa tilanteen edellyttämällä tavalla	soveltaa itsenäisesti tilanteen ja kohderyhmän edellyttämällä tavalla	soveltaa, yksilöllistää ja eriyttää luovasti tilanteen, kohderyhmän ja olosuhteiden edellyttämällä tavalla

Liikuntakokonaisuuden tai yksittäisen tunnin organisointi	ylläpitää toiminnallisuutta ja organisoii tilanteen vaatimalla tavalla	organisoii toimintaa tavoitteen suunnassa ja ryhmän tarpeet huomioon ottaen	organisoii toimintaa oppimista edistävästi ja tavoitteellisesti sekä ryhmän ja yksilön tarpeet huomioon ottaen
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannustaminen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikukumaan
			antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti
Liikuntamuotojen ja -lajien käyttö ja soveltaminen	havainnollistaa, avustaa ja varmistaa turvallisesti	havainnollistaa, avustaa ja varmistaa turvallisesti sekä analysoi suoritusta	havainnollistaa, avustaa ja varmistaa turvallisesti sekä analysoi suoritusta laaja-alaisesti, tarkoituksenmukaisesti ja yksilöllisesti
	soveltaa liikuntamuotoja ja -lajeja tarvittaessa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	soveltaa liikuntamuotoja ja -lajeja tarvittaessa, tilanteen ja kohderyhmän edellyttämällä tavalla	soveltaa liikuntamuotoja ja -lajeja luovasti tilanteen, kohderyhmän ja olosuhteiden edellyttämällä tavalla
Liikunnan opetusvälineiden ja apuvälineiden käyttö	tarvitsee ajoittain ohjausta opetusvälineiden ja tarvittavien liikunnan apuvälineiden käytössä	valitsee ja käyttää opetusvälineitä ja tarvittavia liikunnan apuvälineitä tarkoituksenmukaisesti	valitsee ja käyttää opetusvälineitä ja tarvittavia liikunnan apuvälineitä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti
Vuorovaikutus vaihtoehtoisia ja kieltä tukevia kommunikointimenetelmiä käyttävien asiakkaiden kanssa	käyttää yksipuolisesti vaihtoehtoisia tai kieltä tukevaa viestintämenetelmää	käyttää vaihtoehtoisia ja kieltä tukevia viestintämenetelmiä	käyttää monipuolisesti vaihtoehtoisia ja kieltä tukevia viestintämenetelmiä
Moniammatillinen toiminta	ottaa huomioon moniammatillisen toiminnan mahdollisuuksia.	toimii moniammatillisesti ikääntyvien ja erityisryhmien ohjaukseen liittyvissä asioissa.	yhdistää monipuolisesti oman osaamisensa muiden asiantuntijoiden osaamiseen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ikääntymisen vaiheiden huomioon ottaminen	ottaa toiminnassa huomioon fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ikääntymisen vaiheita	käyttää ohjauksessa tietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti tietämystään fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ikääntymisen vaiheista	soveltaa ohjauksessa monipuolisesti ja laaja-alaisesti tietämystään fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ikääntymisen vaiheista

Erityisryhmien liikunnan sekä vammaisurheilun erityispiirteiden huomioon ottaminen	ottaa toiminnassa huomioon erityisryhmien liikunnan ja vammaisurheilun erityispiirteitä	käyttää ohjauksessa tarkoituksenmukaisesti tietämystään erityisryhmien liikunnan ja vammaisurheilun erityispiirteistä	soveltaa ohjauksessa monipuolisesti ja laaja-alaisesti tietämystään erityisryhmien liikunnan ja vammaisurheilun erityispiirteistä
Saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioon ottaminen	ottaa huomioon saavutettavuuden ja esteettömyyden näkökulman	suunnittelee ja toteuttaa soveltavan liikunnan kokonaisuuden saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioon ottaen	suunnittelee ja toteuttaa soveltavan liikunnan kokonaisuuden siten, että se on esteetön ja yhdenvertaisesti asiakkaiden saavutettavissa
Sairauksien ja vammojen huomioon ottaminen	ottaa huomioon kohderyhmän erityistarpeet, terveydentilan sekä liikuntaan liittyvät mahdollisuudet tarviten ajoittain ohjausta	ottaa suunnittelussa ja ohjauksessa huomioon asiakkaan ja kohderyhmän erityistarpeet, terveydentilan sekä liikuntaan liittyvät mahdollisuudet	suunnittelee ja ohjaa asiakaslähtöisesti ja empaattisesti sekä muuttaa ja soveltaa toimintaa tarvittaessa
	hankkii tietoja kohderyhmän vammoista ja sairauksista sekä soveltaa tietojaan ohjatusti	etsii tietoja kohderyhmän vammoista ja sairauksista sekä soveltaa tietojaan tarvittaessa	etsii tietoja kohderyhmän vammoista ja sairauksista sekä soveltaa tietojaan monipuolisesti
	ottaa huomioon avustajan merkityksen ja tarpeellisuuden asiakaskohtaisesti		
Soveltavan liikunnan projektissa tai hankkeessa toimiminen	toimii ryhmän jäsenenä soveltavan liikunnan projektissa tai hankkeessa	toimii itsenäisesti annetuissa tehtävissä soveltavan liikunnan projektissa tai hankkeessa	toimii oma-aloitteisesti ja itsenäisesti erilaisissa soveltavan liikunnan projektin tai hankkeen tehtävissä
Soveltavan liikunnan toimintaympäristön huomioon ottaminen	kertoo soveltavan liikunnan toimintaympäristön keskeisistä rakenteista.	ottaa soveltavan liikunnan toimintaympäristön huomioon toimiessaan hankkeessa tai projektissa.	hyödyntää soveltavan liikunnan toimintaympäristön tuntemustaan ohjauksessa sekä projektissa tai hankkeessa toimiessaan.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii soveltavaan liikuntaan liittyvää tietoa yleisimmistä tietolähteistä ohjatusti	etsii toimintansa tueksi ajankohtaista tietoa soveltavan liikunnan alueelta tarvittaessa	etsii ja soveltaa ohjauksessaan soveltavaan liikuntaan liittyvää ajankohtaista tietoa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti sekä kehittää osapuolten välistä toimintaa
	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa asiakkaan luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarviten ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	ottaa asiallisesti vastaan palautetta sekä kehittää toimintaa ja suunnitelmia sen perusteella
Ammattietikka	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään joustuen tarvittaessa
	toimii alan eettisten periaatteiden mukaisesti vastuullisesti, oikeudenmukaisesti ja erilaisuutta kunnioittaen		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti edistäen kasvatuksellisia tavoitteita sekä ohjattavien fyysistä ja henkistä turvallisuutta		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen sekä työn ja ympäristön aiheuttamat kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja		
	ottaa turvallisuuden huomioon soveltavan liikunnan ohjauksen suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa		
	noudattaa soveltavan liikunnan ohjauksessa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia		
	tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EA1-taso).		

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla ja toteuttamalla soveltavan liikunnan ohjaukokonaisuuden, jossa hän valitsee kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja, soveltaa liikuntamuotoja ja -lajeja, ottaa huomioon apuvälineiden käytön ja avustajan tarpeellisuuden sekä soveltaa ja eriyttää. Hän osallistuu soveltavan liikunnan hankkeen, projektin tai tapahtuman järjestämiseen ja raportoi hankkeen, projektin tai tapahtuman toteutuksesta sekä omasta toiminnastaan. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.4 Valmennus

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella ja toteuttaa valmennuskokonaisuuden yksilölle tai joukkueelle
- ♦ suunnitella ja toteuttaa fyysisen ja motorisen toimintakyvyn testauksen ja arvioinnin sekä toimintakyvyn kehittymisen seurannan
- ♦ soveltaa käytännössä valmennusopin sekä psyykkisen valmennuksen perustietojaan
- ♦ soveltaa käytännössä perustietojaan elimistön rakenteesta ja toiminnasta sekä kasvusta, kehityksestä ja herkkyyskausista
- ♦ hyödyntää valmennuksessa teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä
- ♦ motivoida, kannustaa ja antaa palautetta
- ♦ toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- ♦ toimia alan eettisten periaatteiden ja puhtaan urheilun arvojen mukaisesti
- ♦ kertoa suomalaisen valmennusjärjestelmän rakenteesta ja verkostoitua alan toimijoiden kanssa
- ♦ noudattaa turvallisuusohjeita ja toimia vaaratilanteita ennaltaehkäisevästi
- ♦ arvioida omaa toimintaansa ja ottaa vastaan palautetta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Valmennuksen suunnittelu	laatii yksilölle tai joukkueelle kausisuunnitelman tarviten ajoittain ohjausta	laatii yksilölle tai joukkueelle kausisuunnitelman tavoitteellisesti painopisteet huomioon ottaen	laatii yksilölle tai joukkueelle kausisuunnitelman kokonaisvaltaisesti ja kohderyhmän huomioon ottaen
	suunnittelee harjoituksen tarviten ajoittain ohjausta	suunnittelee harjoituksen tavoitteen mukaisesti	suunnittelee johdonmukaisesti etenevän harjoituksen lajiansalyysin, tiedonhankinnan sekä omaksumiensa tietojen pohjalta
Valmennusprosessin hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta työn kokonaisuuden hallinnassa	työskentelee valmennusprosessissa omatoimisesti, sujuvasti ja tavoitteellisesti	hoitaa työnsä itsenäisesti, järjestelmällisesti ja innovatiivisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan
	suunnittelee omaa ajankäyttöään tarviten ajoittain ohjausta	suunnittelee omaa ajankäyttöään	suunnittelee omaa ajankäyttöään ja priorisoi työtehtäviään
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Fyysisen ja motorisen toimintakyvyn testaus ja arviointi	valitsee ja toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan testaus- ja arviointimenetelmän, pyrkii tulosten tulkintaan tarviten ajoittain ohjausta tulosten hyödyntämisessä	valitsee ja toteuttaa lajin kannalta olennaisia ominaisuuksia mittaavan testaus- ja arviointimenetelmän, tulkitsee tuloksia sekä antaa yleisiä ohjeita tulosten perusteella	valitsee ja toteuttaa kohderyhmälle soveltuvan sekä lajin kannalta olennaisia ominaisuuksia mittaavan testaus- ja arviointimenetelmän, tekee tuloksista johdtopäätöksiä ja soveltaa niitä yksilöllisesti käytännön harjoittelun ohjaamisessa
	käyttää tarvittavia laskukaa-voja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin tarviten ajoittain ohjausta	käyttää tarvittavia laskukaa-voja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin	soveltaa tarvittavia laskukaa-voja, tilastoja ja taulukoita aineiston analysointiin sekä esittää tuloksia tilastoina, taulukkoina ja graafisina esityksinä

Fyysisen toimintakyvyn kehittämisen seuranta	käyttää valmennuksen seurannan perustapoja tarvitien ajoittain ohjausta tulosten hyödyntämisessä	seuraa valmennettavan kehitymistä sekä hyödyntää tuloksia käytännössä	seuraa valmennettavan kehitymistä systemaattisesti sekä hyödyntää seurannan tuloksia käytännössä asetettujen tavoitteiden mukaisesti
Harjoitus- tai ohjauksen kokonaisuuden valmennuksen toteutus	toteuttaa harjoituskokonaisuuden pääosin suunnitelman mukaisesti	toteuttaa harjoituskokonaisuuden asetetun kokonaistavoitteen suunnassa halliten perusasiat	toteuttaa harjoituskokonaisuuden asetettujen tavoitteiden suunnassa luovasti perustietoutta soveltaen ja lajin edellyttämällä tavalla
	valitsee fyysisistä ja motorista toimintakykyä kehittäviä harjoituksia	valitsee fyysisistä ja motorista toimintakykyä kehittäviä harjoituksia sekä säätelee kuormitusta ja palautumista harjoituksissa	valitsee kohderyhmälle soveltuvia fyysisistä ja motorista toimintakykyä kehittäviä harjoituksia sekä rytmittää harjoittelua kuormituksen ja palautumisen periaatteet huomioon ottaen
Ohjausmenetelmien ja työtapojen käyttö	käyttää yksipuolista ohjausmenetelmää ja työtapaa	käyttää kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia kohderyhmän ja yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä ja työtapoja
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannustaminen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikumaan
			antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti
Tekniikan ja tietotekniikan käyttö valmennuksessa	käyttää valmennuksessa tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä sekä muita laitteita ja apuvälineitä tarvitien ajoittain ohjausta	käyttää valmennuksessa tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä sekä muita laitteita ja apuvälineitä itsenäisesti	käyttää valmennuksessa teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä sekä muita laitteita ja apuvälineitä itsenäisesti ja asiantuntevasti

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Elimistön rakenteen ja toiminnan tuntemuksen käyttö valmennuksessa	kertoo elimistön rakenteesta ja toiminnasta	käyttää elimistön rakenteen ja toiminnan tuntemusta valmennustyössään	soveltaa elimistön rakenteen ja toiminnan tuntemusta valmennuksessa ja ymmärtää niiden merkityksen harjoittelussa

Valmennusopin perustietojen käyttö valmennuksessa	kertoo fyysisten ominaisuuksien sekä taidon kehittämisen pääpiirteistä	soveltaa fyysisten ominaisuuksien ja taidon kehittämisen lainalaisuuksia perustellen toimintaansa valmennusopin perustiedoilla	soveltaa monipuolisesti urheilu- ja liikuntasuoritukseen liittyvien fyysisten ominaisuuksien ja taitojen kehittämisen pääpiirteiden tuntemusta perustellen toimintaansa valmennusopin perustiedoilla
Kasvun, kehityksen ja herkkyyksiaikojen tuntemuksen käyttö valmennuksessa	kertoo kasvusta, kehityksestä ja herkkyyksiaikoista sekä niiden vaikutuksesta valmennukseen	käyttää perustietojaan kasvusta, kehityksestä ja herkkyyksiaikoista valmennustyössään	soveltaa ihmisen kasvun ja kehityksen vaiheiden sekä herkkyyksiaikojen tuntemusta harjoittelun suunnittelussa ja toteutuksessa
Lajituntemuksen käyttö valmennuksessa	kertoo lajin erityispiirteistä valmennuksen näkökulmasta	käyttää lajin erityispiirteiden tuntemustaan valmennuksessa	soveltaa monipuolisesti lajin erityispiirteiden tuntemusta valmennuksessa
Harjoittelun keskeisimpien tukitoimien tuntemuksen käyttö valmennuksessa	kertoo palautumiseen ja kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä, kuten ravinnosta, levosta, liikuntavammojen ehkäisystä ja lihahuollosta	kertoo palautumiseen ja kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä, kuten ravinnosta, levosta, liikuntavammojen ehkäisystä ja lihahuollosta sekä perustelee niiden merkityksen	ohjaa palautumiseen ja kehittymiseen vaikuttavissa tekijöissä laaja-alaisesti ja yksilöllisesti sekä perustelee niiden merkityksen osana kokonaisvaltaista valmentautumista
Psyykkisen valmennuksen perustietojen käyttö valmennuksessa	tunnistaa urheilijan mielen-tilan ja pyrkii edistämään urheilijan kehitystä	tunnistaa urheilijan mielen-tilan ja muuttaa toimintaansa tarvittaessa tilanteen edellyttämällä tavalla urheilijan kehitystä edistäen	tunnistaa urheilijan mielen-tilan sekä soveltaa psyykkisen valmennuksen periaatteita monipuolisesti lajin ja yksilön edellyttämällä tavalla
	kehittää valmennettaviaan harjoittelemiseen ja kilpailemiseen liittyvien haasteiden kohtaamisessa		
Verkostoituminen ja yhteistyö	rakentaa ja ylläpitää verkostosuhteita tarpeen ajoittain ohjausta	rakentaa ja ylläpitää verkostosuhteita lähes itsenäisesti	hankkii ja käyttää valmennusverkostoja kehittääkseen omaa osaamistaan
Valmennusjärjestelmän tuntemus	tuntee suomalaisen valmennusjärjestelmän ja tiedostaa oman roolinsa.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avainaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii valmennukseen liittyvää tietoa yleisimmistä tietolähteistä ohjatusti	etsii toimintansa tueksi ajankohtaista tietoa valmennuksen alueelta	etsii ja soveltaa ohjauksessaan valmennukseen liittyvää ajankohtaista tietoa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittämällä osapuolten välistä toimintaa
	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarviten ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa sen perusteella
Ammattietiikka	toimii liikunta-alan ja urheilun arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti		
	toimii valmentajana ottaen huomioon oman roolinsa sekä merkityksensä valmennettavien kasvulle ja hyvinvoinnille		
	edistää toiminnallaan dopingin vastaista työtä ja kasvattaa valmennettavia puhtaan urheilun periaatteiden mukaisesti		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	edistää toiminnallaan liikunnallista elämäntapaa ja ottaa valmennuksessa huomioon kokonaisvaltaisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen		
	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja		
	ottaa turvallisuuden huomioon valmennuksen suunnittelussa, organisoimisessa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa		
	noudattaa valmennuksessa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia		
	tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EAI-taso).		

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla yksilö- tai joukkuelajin valmentajana. Hän perehtyy lajivalmennukseen, suunnittelee ja toteuttaa harjoituskokonaisuuden sekä siihen liittyvät testit sekä fyysisen ja motorisen toimintakyvyn kehittymisen seurannan. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.5 Luonto- ja elämysliikunnan ohjaus

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella ja toteuttaa luonto- ja elämysliikuntaa eri vuodenaikoina
- ♦ pitää toiminnan turvallisuutta luonto- ja elämysliikunnan suunnittelun lähtökohtana
- ♦ soveltaa erilaisia luontoliikuntamuotoja
- ♦ soveltaa tietämystään luonnosta ja hyödyntää sitä alueellisesti ohjauksessa
- ♦ arvioida omia yrittäjänä toimimisen valmiuksiaan
- ♦ ottaa huomioon kestävän kehityksen periaatteet
- ♦ arvioida toimintaansa itsearvioinnin ja saamansa palautteen perusteella.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Luonto- ja elämysliikunnan toteutuksen suunnittelu	suunnittelee luonto- ja elämysliikuntakokonaisuuden tarviten ajoittain ohjausta	suunnittelee luonto- ja elämysliikuntakokonaisuuden itsenäisesti ja asiakaslähtöisesti	osoittaa suunnittelussa asiantuntijuutta ja innovatiivisuutta
	laatii turvallisuussuunnitelman	laatii turvallisuussuunnitelman ja ottaa sen huomioon toiminnassaan	laatii turvallisuussuunnitelman ja korostaa omassa sekä ryhmän toiminnassa sen merkitystä
Luonto- ja elämysliikuntakokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittain ohjausta työn kokonaisuuden hallinnassa	työskentelee omatoimisesti ja sujuvasti luonto- ja elämysliikunnan prosessissa	hoitaa työnsä itsenäisesti ja järjestelmällisesti sovittaen sen työympäristönsä muuhun toimintaan

Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.
---------------	-------------------------------------	---	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Luonto- ja elämysliikunnan ohjaus	toimii erilaisissa luonto- ja elämysliikunnan ohjaustilanteissa	toimii luontevasti erilaisissa luonto- ja elämysliikunnan ohjaustilanteissa	toimii luontevasti ja asiakaslähtöisesti erilaisissa luonto- ja elämysliikunnan ohjaustilanteissa sekä edistää ja luo kannustavaa ilmapiiriä
	käyttää yksipuolista ohjausmenetelmää ja työtapaa	käyttää kohderyhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä ja työtapoja	käyttää vaihtelevia ja monipuolisia kohderyhmän ja yksilön huomioon ottavia ohjausmenetelmiä ja työtapoja
	toimii asiallisesti kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa sekä monikulttuurisessa ja kansainvälistyvässä työympäristössä		
Organisointi	ylläpitää toiminnallisuutta ja organisoii tilanteen vaatimalla tavalla	organisoii toimintaa tavoitteen suunnassa ja ryhmän tarpeet huomioon ottaen	organisoii toimintaa oppimista edistävasti ja tavoitteellisesti, ryhmän ja yksilön tarpeet sekä olosuhteet huomioon ottaen
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Motivointi, kannustaminen ja palautteen anto	kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin, kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti	luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikumaan antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti
Luonto- ja elämysliikuntataitojen hallinta	liikkuu ja toimii luonnossa yksipuolisesti	liikkuu käyttäen keskeisimpiä luonnossa liikkumisen taitoja	liikkuu käyttäen luonnossa liikkumisen taitoja monipuolisesti
Luonto- ja elämysliikuntataitojen käyttö	käyttää yksipuolisesti luontoliikuntamahdollisuuksia	käyttää erilaisia luontoliikuntamahdollisuuksia tarkoituksenmukaisesti	käyttää monipuolisesti erilaisia luontoliikuntamahdollisuuksia kohderyhmän ja olosuhteet huomioon ottaen
	valitsee luonto- ja elämysliikuntaan soveltuvan toimintaympäristön tarpeen ajoittain ohjausta	valitsee tarkoituksenmukaisesti sopivan toimintaympäristön	hyödyntää toimintaympäristöä monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti

Välineiden ja varusteiden käyttö	valitsee ja käyttää luonto- ja elämysliikunnan välineitä ja varusteita tarvitien ajoittain ohjausta	valitsee ja käyttää luonto- ja elämysliikunnan välineitä ja varusteita itsenäisesti toimintaympäristön huomioon ottaen	valitsee ja käyttää luonto- ja elämysliikunnan välineitä ja varusteita monipuolisesti toimintaympäristön ja kohderyhmän huomioon ottaen
Kestävän kehityksen mukainen toiminta ja luonnon kunnioittaminen	ottaa toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen periaatteet ja luonnon kunnioittamisen.	toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja luontoa kunnioittaen.	edistää toiminnallaan kestävän kehityksen periaatteita ja luonnon kunnioittamista.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Luonto- ja elämysliikunnan sanaston käyttö	käyttää tavallisinta luonto- ja elämysliikunnan yleisnastoa ja -käsitteitä	käyttää monipuolisesti luonto- ja elämysliikunnan sanastoa ja käsitteitä	käyttää laajasti luonto- ja elämysliikunnan sanastoa asiakkaan ja tilanteen edellyttämällä tavalla
Yrittäjänä toimimisen mahdollisuuksien arviointi	tutustuu luonto- ja elämysliikunnan yritystoimintaan ja tuotteisiin sekä arvioi opastettuna oman toiminnan ja työn tekemisen vahvuuksia ja kehittämistarpeita.	tutustuu luonto- ja elämysliikunnan yritystoimintaan ja tuotteisiin sekä arvioi oman toiminnan ja työn tekemisen vahvuuksia ja mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä luonto- ja elämysliikunnan alalla.	arvioi luonto- ja elämysliikunnan yritystoimintaa ja sen kehittymistä sekä arvioi oman toiminnan ja työn tekemisen vahvuuksia sekä mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä luonto- ja elämysliikunnan alalla.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii luonto- ja elämysliikuntaan liittyvää tietoa yleisimmistä tietolähteistä ohjatusti	etsii toimintansa tueksi ajankohtaista tietoa luonto- ja elämysliikunnan alueelta tarvittaessa	etsii ja soveltaa ohjauksessaan luonto- ja elämysliikuntaan liittyvää ajankohdataista tietoa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittäen osapuolten välistä toimintaa
	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi	kohtaa asiakkaan asiallisesti ja ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla	kohtaa asiakkaan luontevasti, ilmaisee asiansa selkeästi tilanteen edellyttämällä tavalla ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa sen perusteella
Ammattietiikka	toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti		

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja
	ottaa turvallisuuden huomioon luonto- ja elämysliikunnan suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa
	noudattaa luonto- ja elämysliikunnan ohjauksessa liikuntalajien, -paikkojen ja -välineiden turvallisuusvaatimuksia
	tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, toimii mahdollisissa vaaratilanteissa ja käyttää tarvittaessa ensiaputaitojaan (vähintään EA1-taso).

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla luonto- ja elämysliikuntaohjelman palvelun, -tilaisuuden tai -tapahtuman suunnittelu-, järjestely- ja ohjaustehtävissä. Hän hankkii tarvittavan tiedon, osallistuu luonto- ja elämysliikunnan tai -ohjelman palvelun tuottamiseen eri vaiheisiin, suunnitteluun, organisointiin ja järjestämiseen, ottaen huomioon kestävä kehityksen periaatteen ja luonnon kunnioittamisen. Hän ottaa turvallisuusnäkökulman huomioon luonto- ja elämysliikunnan tai -ohjelman palvelun suunnittelussa, organisoinnissa, ohjeistuksessa ja toteutuksessa. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.6 Seuratoiminta

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ suunnitella omaa työtään osana seuraorganisaation toimintaa
- ♦ toimia erilaisissa liikunta- tai urheiluseuran työtehtävissä
- ♦ ohjata ja motivoida vapaaehtoisia seuratyöntekijöitä sekä organisoida vapaaehtoistoimintaa
- ♦ toimia yhteistyössä eri sektoreiden yhteistyötahojen kanssa
- ♦ toimia yhdistysten ja järjestöjen keskeisen lainsäädännön mukaisesti
- ♦ soveltaa toiminnassaan liikunta-alan seura- ja järjestötoiminnan ominaispiirteiden tuntemusta
- ♦ edistää seuran taloudellista toimintaa
- ♦ työskennellä projekteissa
- ♦ arvioida omaa toimintaansa seuran työntekijänä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Toiminnan suunnittelu	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee omaa työtään organisaatiossa ohjatusti	suunnittelee omaa työtään organisaatiossa oma-aloitteisesti	suunnittelee omaa työtään itsenäisesti koko organisaation tavoitteet huomioon ottaen
	osallistuu seuran toiminnan suunnitteluun	suunnittelee seuran toimintaa oman työnsä näkökulmasta	suunnittelee seuran toimintaa aktiivisesti ja laaja-alaisesti yhteistyössä muiden seuran toimijoiden kanssa
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Toiminta erilaisissa liikunta- tai urheiluseuran työtehtävissä	toimii erilaisissa seuran työtehtävissä tarvitte ohjausta muuttuvissa tilanteissa	toimii sujuvasti ja omatoimisesti erilaisissa seuran työtehtävissä	toimii itsenäisesti, monipuolisesti ja joustavasti erilaisissa seuratoiminnan työtehtävissä
Vapaaehtoistoiminnan ohjaus ja organisointi	organisoii seuran vapaaehtoistoimintaa ohjatusti	motivoii vapaaehtoisia seuratyöntekijöitä sekä ohjaa ja organisoii vapaaehtoistoimintaa	motivoii ja innostaa vapaaehtoisia seuratyöntekijöitä sekä ohjaa ja organisoii vapaaehtoistoimintaa ottaen huomioon kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan yleiset periaatteet ja merkityksen
	tarvitsee ajoittain ohjausta ongelmanratkaisutilanteissa	ratkaisee tavallisimpia ongelmatilanteita itsenäisesti	toimii ennakkoiden ja ratkaisee ongelmatilanteita joustavasti ja luovasti sekä soveltaen asiakaslähtöisesti
Seuran toiminnan kehittäminen	kehittää ohjatusti omaa toimintaansa	kehittää itsenäisesti omaa toimintaansa seuran yleisten tavoitteiden mukaisesti ja pyrkii löytämään kehittämiskohteita seuran toiminnasta	pyrkii aktiivisesti kehittämään omaa toimintaansa ja laatii seuralle yhden toiminnan osa-alueen kehittämissuunnitelman
Yhteistyö liikuntalan yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa	toimii yhteistyössä seuran keskeisten yhteistyötahojen kanssa.	toimii yhteistyössä eri sektoreilla toimivien yhteistyötahojen kanssa.	toimii luontevasti ja monipuolisesti yhteistyössä eri sektoreilla toimivien yhteistyötahojen kanssa aktiivisesti kumppanuutta kehittäen sekä pyrkii verkostoitumaan uusien yhteistyötahojen kanssa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Yhdistys- ja järjestötoiminnan keskeisen lainsäädännön mukainen toiminta	toimii tuntien yhdistyksiä ja järjestöjä koskevat perussäädökset	noudattaa toiminnassaan yhdistyksiä ja järjestöjä koskevaa lainsäädäntöä ja kehittää omaa toimintaansa sen mukaisesti	edistää seuraorganisaatiossa ja omassa työssään yhdistyksiä ja järjestöjä koskevan lainsäädännön mukaista toimintaa puuttuen tarvittaessa epäkohtiin

Liikunta-alan järjestötoiminnan erityispiirteiden ja yhteiskunnallisen aseman tuntemuksen soveltaminen	kertoo liikunta-alan järjestötoiminnan erityispiirteistä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä	ottaa toiminnassaan huomioon liikunta-alan järjestötoiminnan erityispiirteet ja yhteiskunnallisen aseman	perustelee toimintaansa liikunta-alan järjestötoiminnan erityispiirteiden ja yhteiskunnallisen aseman tuntemuksellaan
Taloudellinen toiminta	osallistuu seuran taloussuunnitteluun sekä etsii tietoa tuki- ja rahoitusjärjestelmistä ja verotuksesta	tuntee seuratalouden peruseriaatteet, etsii tietoa tuki- ja rahoitusjärjestelmistä ja verotuksesta sekä arvioi seuran rahoitustarpeen	edistää toiminnallaan seuran taloudellista toimintaa, kartoittaa erilaisia tuki- ja rahoitusjärjestelmiä ja verotuskäytäntöjä sekä laatii talouteen liittyviä suunnitelmia
Projektissa työskentely	työskentelee projektisuunnitelman mukaisesti tarviten ajoittain ohjausta.	työskentelee itsenäisesti projektisuunnitelman mukaisesti.	työskentelee projektisuunnitelman mukaisesti arvioiden ja kehittäen omaa toimintaansa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii tietoa ohjatusti, mutta tarvitsee tukea ammatillisessa kasvussaan	hankkii aktiivisesti tietoa toimintansa tueksi ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan	hankkii tietoa oma-aloitteisesti eri lähteistä ja ottaa vastuuta ammatillisesta kasvustaan
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittäen osapuolten välistä toimintaa
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa sen perusteella
	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarviten ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
Ammattietiikka	toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti		
	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä ja ottaa vastuun omista tehtävistään joustavasti tarvittaessa
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii kaikissa työtehtävissä vastuullisesti ja kasvatuksellisia tavoitteita edistäen		
	ottaa toiminnassaan huomioon turvallisuusnäkökulmat ja ennakoii vaaratilanteita.		

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa liikunta-alan seura- tai järjestötoiminnassa. Hän osallistuu seuran tai järjestön toimintaan sekä laatii suunnitelman omasta toiminnastaan ja seuran toiminnasta tietyllä osaamisalueella, kuten harrastetoiminnassa, terveysliikunnassa tai valmennuksessa. Hän ottaa suunnitelmassa ja toiminnassaan huomioon kansalaistoiminnan, vapaaehtoistoiminnan sekä järjestösektorin erityispiirteet ja yhteiskunnallisen merkityksen. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.7 Liikuntayrittäjyys

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ◆ arvioida omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä liikunta-alalla
- ◆ suunnitella yritystoimintaa liiketoiminnan periaatteiden, kustannus- ja laatu-tietoisuuden sekä markkinoinnin ja asiakassegmentoinnin periaatteiden pohjalta
- ◆ tuotteistaa, markkinoida ja hinnoitella liikuntapalveluita
- ◆ hallita asiakaslähtöiset toimintatavat yritystoiminnassa
- ◆ hankkia yrityksen perustamiseen ja toiminnan eri vaiheisiin tarvitsemaansa tietoa ja asiantuntijapalveluita
- ◆ toimia yhteistyössä liikunta-alan yrityksen toimintaa tukevia palveluita tuottavien tahojen sekä muiden yhteistyökumppanien kanssa
- ◆ arvioida liikunta-alan yritystoiminnan erityispiirteitä, toimijoita sekä alan tulevaisuuden näkymiä
- ◆ käyttää alansa tietotekniikkaa ja työvälineitä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman työn suunnittelu	suunnittelee työnsä kulun ja siihen liittyvät vaiheet tarviten ajoittaista ohjausta	suunnittelee työnsä kulun ja siihen liittyvät vaiheet lähes itsenäisesti	suunnittelee työnsä kulun ja siihen liittyvät vaiheet itsenäisesti ja järjestelmällisesti
	suunnittelee omaa ajankäyttöään tarviten ajoittain ohjausta	suunnittelee omaa ajankäyttöään ja laatii itselleen kehittymissuunnitelman yrittäjänä	suunnittelee realistisesti omaa ajankäyttöään ja laatii itselleen kehittymissuunnitelman yrittäjänä
Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa ohjatusti.	arvioi omaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapojaan ohjeiden mukaisesti.	arvioi omaa toimintaansa ja tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Yritystoiminnan suunnittelu	laatii liiketoimintasuunnitelman tarviten ajoittain ohjausta	laatii lähes omatoimisesti liiketoimintasuunnitelman	laatii omatoimisesti ja innovatiivisesti liiketoimintasuunnitelman
	selvittää joitakin yrityksen asiakasryhmiä ja eri markkinointikeinoja sekä laatii markkinointisuunnitelman tarviten ajoittain ohjausta	selvittää keskeisimpiä yrityksen asiakasryhmiä ja eri markkinointikeinoja sekä laatii markkinointisuunnitelman	selvittää itsenäisesti yrityksen asiakasryhmiä ja eri markkinointikeinoja ja laatii markkinointisuunnitelman
Yrittäjänä toimimisen mahdollisuuksien arviointi	arvioi yritystoiminnan käynnistämisen mahdollisuuksia ja riskejä sekä yrityksen todellisia kilpailukeinoja tarviten ajoittain ohjausta	arvioi pääosin itsenäisesti yritystoiminnan käynnistämisen mahdollisuuksia ja riskejä sekä yrityksen todellisia kilpailukeinoja	arvioi itsenäisesti yritystoiminnan käynnistämisen mahdollisuuksia ja riskejä sekä yrityksen todellisia kilpailukeinoja sekä perustelee arviotaan ja hyödyntää saamiaan kokemuksia yrittäjyyden näkökulmasta
Tietotekniikan ja työvälineiden käyttö	käyttää liikunta-alan yritystoiminnassa tarvittavaa tietotekniikkaa ja työvälineitä tarviten ajoittain ohjausta käytössä	käyttää työssä tarvittavaa tietotekniikkaa ja työvälineitä	käyttää työssä tarvittavaa tietotekniikkaa ja työvälineitä omatoimisesti ja monipuolisesti

Toiminta asiakaspalvelutilanteissa	toimii palveluhenkisesti yleisimmässä liikunta-alan yrityksen asiakaspalvelutehtävissä.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyvää edistävällä asiakaspalvelutilanteissa.	toimii luontevasti, palveluhenkisesti ja asiakastyytyvää edistävällä monipuolisissa asiakaspalvelutilanteissa.
------------------------------------	---	--	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Yritystoiminnan suunnittelu	suunnittelee tavoitteenaan olevaa yritystoimintaa soveltaen yritystoiminnan peruskäsitteitä, erilaisia yritysmuotoja ja niiden eroja sekä lainsäädäntöä tarviten ajoittain ohjausta	suunnittelee lähes itsenäisesti tavoitteenaan olevaa yritystoimintaa soveltaen yritystoiminnan peruskäsitteitä, erilaisia yritysmuotoja ja niiden eroja sekä lainsäädäntöä	suunnittelee itsenäisesti tavoitteenaan olevaa yritystoimintaa soveltaen yritystoiminnan peruskäsitteitä, erilaisia yritysmuotoja ja niiden eroja sekä lainsäädäntöä
Yritystoiminnan taloushallinnon suunnittelu	laatii osin ohjattuna budjetin sekä hinnoittelu- ja kannattavuuslaskelmia ja tietää, miten kirjanpito ja verotus vaikuttavat yrityksen taloudenpitoon	laatii ohjeiden mukaan budjetin sekä hinnoittelu- ja kannattavuuslaskelmia ja tietää, miten kirjanpito ja verotus vaikuttavat yrityksen taloudenpitoon	laatii itsenäisesti budjetin sekä hinnoittelu- ja kannattavuuslaskelmia ja tietää, miten kirjanpito ja verotus vaikuttavat yrityksen taloudenpitoon
Tuotteistaminen ja hinnoittelu	osallistuu liikuntatuotteen suunnitteluun ja hinnoitteluun ryhmän jäsenenä	suunnittelee ja hinnoittelee liikuntatuotteen itsenäisesti	suunnittelee liikuntatuotteen itsenäisesti, asiakaslähtöisesti ja luovasti sekä hinnoittelee tuotteen
Liikunta-alan erityispiirteiden ja tulevaisuuden huomioon ottaminen yritystoiminnan suunnittelussa	tutustuu omaan toimialaansa niin, että tarkastelee tulevaisuuden näkymiä oman yritystoiminnan suunnittelun kannalta	perehtyy omaan toimialaansa niin, että tarkastelee tulevaisuuden näkymiä ja kehitystä oman yritystoiminnan suunnittelun kannalta	perehtyy omaan toimialaansa niin, että tarkastelee kansallisia ja kansainvälisiä tulevaisuuden näkymiä, kehitystä ja markkinoiden mahdollisuuksia oman yritystoiminnan suunnittelun kannalta
Yritysmuodon valinta ja yrityksen perustaminen	osallistuu ohjatusti tiedon hankintaan keskeisiltä viranomaisilta	osallistuu tiedon hankintaan keskeisiltä viranomaisilta	hakee itsenäisesti tietoa keskeisiltä viranomaisilta
	valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat.	valitsee yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat.	valitsee yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat sekä arvioi eri yritysmuotoja ja niiden verotuskohtelua.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hankkii tietoa liikunta-alan yrittäjyyden asiantuntijapalveluista sekä tuki- ja rahoitusjärjestelmistä tarviten ajoittain ohjausta	etsii toimintansa tueksi tietoa liikunta-alan yrittäjyyden asiantuntijapalveluista sekä tuki- ja rahoitusjärjestelmistä	etsii aktiivisesti ja itsenäisesti tietoa liikunta-alan yrittäjyyden asiantuntijapalveluista sekä tuki- ja rahoitusjärjestelmistä ja arvioi niitä suunnitteleman yritystoiminnan kannalta
Vuorovaikutus ja yhteistyö	rakentaa ja ylläpitää verkostosuhteita tarviten osittain ohjausta	rakentaa ja ylläpitää verkostosuhteita lähes itsenäisesti	rakentaa ja ylläpitää verkostosuhteita itsenäisesti ja monipuolisesti
	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa rakentavasti ja oma-aloitteisesti kehittäen osapuolten välistä toimintaa
	tekee vastuullaan olevat tehtävät tarviten ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	ottaa asiallisesti vastaan palautetta	ottaa asiallisesti vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa sen perusteella	pyytää aktiivisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa sen perusteella
Ammattietiikka	toimii alan eettisten periaatteiden mukaisesti		
	noudattaa suunnitelmien teossa ja yritystiedon hankinnassa eettisiä toimintaperiaatteita		
	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä	noudattaa työyhteisön sääntöjä, tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä sekä ottaa vastuun omista tehtävistään	noudattaa työyhteisön sääntöjä sekä tehtyjä aikatauluja, sopimuksia ja määräyksiä ja ottaa vastuun omista tehtävistään joustuen tarvittaessa
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	ottaa suunnitelmissaan huomioon liikunta-alan yritystoiminnan edellyttämän turvallisen työskentelyn		
	ylläpitää omaa psyykkistä ja fyysistä toiminta- ja työkykyään ottaen huomioon palautumisen ja työn kuormitustekijät sekä käyttää ergonomisesti oikeita työtapoja.		

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla yhteistyössä liikunta-alan yritysten kanssa tai harjoitusyrityksessä ja laatimalla suunnitelman yrityksen perustamisesta. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

4.2.8 Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää tutkinnon osia jostain toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, esimerkiksi

- ◆ matkailualan perustutkinto
- ◆ nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinto
- ◆ sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto
- ◆ tanssialan perustutkinto.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen tutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. tutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Perustutkinnon osaamisalasta vastaava tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen tutkinnon osan osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa todistuksen perusteella.

4.2.9 Tutkinnon osa ammattitutkinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa ammattitutkinnoista, joiden tutkinnon perusteista Opetushallitus on päättänyt, esimerkiksi

- ♦ erä- ja luonto-oppaan ammattitutkinto
- ♦ golfkentänhoitajan ammattitutkinto
- ♦ hierojan ammattitutkinto
- ♦ liikunnan ammattitutkinto
- ♦ liikuntapaikkojenhoitajan ammattitutkinto
- ♦ valmentajan ammattitutkinto
- ♦ yrittäjän ammattitutkinto.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. ammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy tutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina kyseisestä tutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Liikunnanohjauksen tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen ammattitutkinnon tutkinnon osan osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa todistuksen perusteella.

4.2.10 Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista, joiden tutkinnon perusteista Opetushallitus on päättänyt, esimerkiksi

- ♦ golfkenttämestarin erikoisammattitutkinto
- ♦ hierojan erikoisammattitutkinto
- ♦ johtamisen erikoisammattitutkinto
- ♦ liikuntapaikkamestarin erikoisammattitutkinto
- ♦ valmentajan erikoisammattitutkinto.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. erikoisammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen erikoisammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen tutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. tutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Liikunnanohjauksen tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen tutkinnon osan osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa todistuksen perusteella.

4.2.11 Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa seuraavasta ammattikorkeakoulututkinnosta:

- ♦ liikunnan ammattikorkeakoulututkinto, liikunnanohjaaja (AMK).

Liikunnanohjauksen perustutkinnon koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseiset opinnot osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa. Ammattikorkeakouluopinnoista ei edellytetä ammattiosaamisen näyttöjä.

4.2.12 Paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa hyväksymässään opetussuunnitelmassa valinnaisia tutkinnon osia, jotka sisältävät työelämän alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin perustuvia ammattitaitovaatimuksia. Tutkinnon osat on nimettävä työelämän toimintakokonaisuuksien perusteella. Niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset ja arviointia varten arviointikriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat noudattaen perusteiden liiteosassa 9.3 olevaa ohjetta Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit.

4.3

MUUT VALINNAISET TUTKINNON OSAT AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa hyväksymässään opetussuunnitelmassa valinnaisia tutkinnon osia, jotka voivat olla ammattitaitoa syventäviä tai laajentavia tutkinnon osia, ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja) tai lukio-opintoja. Syventävät ja laajentavat tutkinnon osat voivat sisältää työelämän alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisia tutkinnon osia, osia muista ammatillisista tutkinnoista sekä työssä hankittua osaamista. Tutkinnon osat on nimettävä ja niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset, tavoitteet ja arviointia varten arviointikriteerit sekä ammatillisiin tutkinnon osiin ammattitaidon osoittamistavat.

Muiden valinnaisten tutkinnon osien tarjonnassa koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Opiskelija voi valita näitä tutkinnon osia myös muiden koulutuksen järjestäjien tarjonnasta.

Ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja) ja lukio-opintoja voi olla enintään 10 opintoviikkoa muissa valinnaisissa tutkinnon osissa.

4.3.1 Yrittäjyys

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa yhteistyössä ryhmän kanssa

- ◆ arvioida tuotteistamismahdollisuuksia
- ◆ arvioida perustettavan yrityksen toimintaedellytyksiä
- ◆ täsmentää taloudellisesti kannattavan liikeidean sekä kehittää toiminta-ajatuksen
- ◆ hankkia toimivan yhteistyö- tai partneriyrityksen
- ◆ laatia alustavan liiketoiminta- ja taloussuunnitelman
- ◆ esitellä liiketoiminta- ja taloussuunnitelman yritysneuvontapalveluiden tuottajille ja rahoittajille
- ◆ neuvotella yrityksen toimintamahdollisuuksista ja rahoituksesta
- ◆ perustaa yrityksen
- ◆ suunnitella ja käynnistää yrityksen toiminnan
- ◆ toimia perustetussa yrityksessä ja tehdä yrityksen ydintehtäviä
- ◆ toimia yrityksen toimintaa tukevia palveluja tuottavien tahojen kanssa
- ◆ lopettaa yrityksen toiminnan opintojen päättyessä tai jatkaa yrityksen toimintaa yritystoiminnan (10 ov) opintojen yhteydessä tavoitteenaan perustaa oma yritys.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu	osallistuu yrityksen toiminnan suunnitteluun ja toimii ryhmän jäsenenä	suunnittelee yrityksen toimintaa ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti ja vastuullisesti	suunnittelee yrityksen toimintaa innovatiivisesti ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti
	ottaa vastuun töistään sopimusten mukaisesti	ottaa vastuun sovitusta töistä yhteisvastuullisesti	ottaa vastuuta koko ryhmän toiminnasta ja sovitujen töiden tekemisestä yhteisvastuullisesti
Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä ryhmän toimintaan
	osallistuu sovittuihin yhteistyöverkoston tapaanisiin	hankkii yhteistyötahoja ja toimii yhteistyöverkostoissa	hankkii yhteistyötahoja ja hyödyntää yhteistyöverkostoja toiminnan kehittämisessä
Laadukas toiminta	toimii työnsä asetettujen laadutavoitteiden mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella	toimii yhdessä asetettujen laadutavoitteiden mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa	toimii yhdessä asetettujen laadutavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi
	toimii palveluhenkisesti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
	käyttää tavanomaisia yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää itsenäisesti yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita sekä tietokonetta ja ohjelmistoja
	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tuotteistamismahdollisuuksien ja toimintaedellytysten arviointi	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan etsii erilaisista verkostoista saatavaa tietoa	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan hyödyntää eri verkostoista saatavaa tietoa
	kartoittaa ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa yhteistyössä ryhmän kanssa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan
	seuraa ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa toimialan kehitystä yritystoiminnan kannalta	seuraa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialan kehitystä yritystoiminnan kannalta	seuraa yhteistyössä ryhmän kanssa alan kehitystä ja kehitysnäkymiä yritystoiminnan kannalta
	arvioi opastettuna yhteistyössä ryhmän kanssa mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi yhteistyössä ryhmän kanssa mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi itsenäisesti mahdollisuuksiaan yrittäjänä ja asettaa itselleen kehitymistavoitteita
Liikeidean täsmentäminen	selvittää opastettuna yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia
	valitsee ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat	valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat	valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat
		osallistuu tiedon hankintaan keskeisiltä viranomaisilta	hakee itsenäisesti tietoa keskeisiltä viranomaisilta
Yrityksen toiminnan suunnittelu ja toimiminen yrityksessä	osallistuu ohjattuna toiminnan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankintaan, mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan	osallistuu yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen toiminnan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankintaan, mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan	hyödyntää yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa siitä, miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan
	osallistuu ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankkimiseen	osallistuu yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankkimiseen	hyödyntää yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa

Yrityksen toiminnan suunnittelu ja toimiminen yrityksessä	hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut	hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut	hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut
	soveltaa ohjattuna sovittujen tehtävien hoitamisessa tarvittavaa tietopohjaa	soveltaa yrityksen toiminnassa tarvittavaa tietopohjaa	soveltaa itsenäisesti yrityksen toiminnassa tarvittavaa tietopohjaa
	selvittää opastettuna, mitä lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta	selvittää, mitä lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta	selvittää, mitä ja miksi lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta
	säilyttää ohjattuna tarvittavat kuitit ja tositteet kirjanpitoa varten.	säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta.	säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta ja tasetta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hakee ohjattuna tietoa keskeisistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevista säädöksistä	hakee tietoa keskeisistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja muita säädöksiä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu ryhmän valintojen ja päätösten valmisteluun	tekee ryhmässä ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä	tekee ryhmässä perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi
	arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä
	osallistuu yhteistyöneuvotteluihin ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten kanssa ja osallistuu yhteistyöneuvotteluihin sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa
Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnassa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnassa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnassa taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa.	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa
	suojautuu opastettuna työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta	suojautuu työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta	suojautuu työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	varmistaa opastettuna oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden tutuissa tilanteissa.	varmistaa ohjeiden mukaan oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa.	varmistaa oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa
			kehittää ryhmänsä turvallisuutta ja työkykyä kehittämällä omia työkäytäntöjään ja työympäristöään
			opastaa muita toimimaan terveellisesti ja turvallisesti toimiessaan ryhmän jäsenenä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa toimimalla yhteistyössä ryhmän, yhteistyö- tai partneriyrityksen ja eri toimijoiden kanssa esim. harjoitusyrityksessä tai vastaavassa.

Ammattiosaamisen näytöllä osoitetaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työnperustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinta.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden luotettavien menetelmien avulla.

4.3.2 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ♦ tunnistaa työpaikalla työssäoppimiseen tai ammattiosaamisen näyttöön sopivat työtehtävät ja selvittää niiden arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit
- ♦ neuvotella työyhteisössä työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta
- ♦ valmistella yhteistyössä opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia
- ♦ perehdyttää muita opiskelijoita työpaikalla tai oppilaitoksissa tehtäviin töihin, toimintatapoihin ja sääntöihin
- ♦ esitellä alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumisjaksolla oleville opiskelijoille
- ♦ käydä ohjauskeskusteluja, kehittää toimintaansa palautteen perusteella ja sovittella näkemyseroja
- ♦ toimia erilaisten oppijoiden ja työtovereiden kanssa
- ♦ vastaanottaa ja antaa kehittävää palautetta
- ♦ itsearvioida työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöään ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja arviointikriteereiden mukaan
- ♦ arvioida työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä hän osaa toimia ja ohjata myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	valmistelee ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistelee annettujen ohjeiden mukaan työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistelee itsenäisesti ja aloitteellisesti työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen suunnitelmaa
Työn kokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittaista ohjausta.	tekee annetut tehtävät oma-toimisesti.	etenee työssään sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Opiskelijan ohjaaminen	perehdyttää ohjattuna muita opiskelijoita	perehdyttää ohjeiden mukaisesti muita opiskelijoita ja käy ohjauskeskusteluja	perehdyttää muita opiskelijoita, toimii joustavasti erilaisten ihmisten kanssa ja sovittelee näkemyseroja
Opiskelijan arviointi	vastaanottaa ja antaa ohjattuna palautetta työtehtävistä sekä itsearvioi ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan.	vastaanottaa ja antaa palautetta työtehtävistä ja itsearvioi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan.	käy rakentavia palautekeskusteluja sekä itsearvioi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman alan työelämän ja ammatillisen koulutuksen tunteminen	esittelee joitakin alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee itsenäisesti ja monipuolisesti alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia
Tutkinnon perusteiden tunteminen	tunnistaa ohjattuna työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen.	tunnistaa ohjeiden avulla työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen.	tunnistaa itsenäisesti työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti.	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti.	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii ja ohjaa myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa tekemällä suunnitelman ammattiosaamisen näytöstä tai työssäoppimisesta. Hän perehtyy työyhteisön toimintaan, työtehtäviin, työkuultuuriin ja sääntöihin sekä arvioi työyhteisön työturvallisuusriskit ja työergonomiakysymykset oman työn osalta. Opiskelija kartoittaa mahdollisuudet toteuttaa työssäoppimista ja ammattiosaamisen näyttöjä työpaikalla. Opiskelija analysoi oman työssäoppimisensa ja ammattiosaamisen näyttönsä arvioinnit.

Ammattiosaamisen näyttö annetaan pääsääntöisesti jonkin muun ammattiosaamisen näytön yhteydessä.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta opiskelijan ohjaamisen, oppimisen ja osaamisen arviointi
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta tutkintojen perusteiden tunteminen
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden luotettavien menetelmien avulla.

4.3.3 Ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa hyväksymässään opetussuunnitelmassa työelämän alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisia ammattitaitoa syventäviä tai laajentavia tutkinnon osia. Nämä tutkinnon osat on nimettävä työelämän toimintakokonaisuuksien pohjalta, niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset ja arviointia varten arviointikriteerit ja ammattitaidon osoittamistavat perusteiden liiteosan kohdassa 9.3 olevaa ohjetta. Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit noudattaen. Koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä näiden tutkinnon osien tarjonnassa työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

4.3.4 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot)

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa opetussuunnitelmassaan ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), jotka lisäävät opiskelijan mahdollisuutta valita luvussa 5 olevia ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja). Tutkinnon osat voivat olla pakollisten tutkinnon osien valinnaisia lisäosia (ks. tutkinnon perusteiden kohta 5.2.1). Koulutuksen järjestäjä määrittää näiden tutkinnon osien tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin. Tutkinnon osat voivat olla myös tutkinnon perusteiden kohdissa 5.2.2–5.2.7 esitettyjä ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) valinnaisia tutkinnon osia. Koulutuksen järjestäjä voi tehdä niiden tarjonnassa yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Opiskelija voi valita näitä tutkinnon osia myös muiden koulutuksen järjestäjien tarjonnasta.

4.3.5 Lukio-opinnot

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa opetussuunnitelmassaan opiskelijalle mahdollisuuden sisällyttää tutkintoonsa lukioiden järjestämiä lukio-opintoja, jotka toteutetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti ja joista lukio antaa todistuksen. Koulutuksen järjestäjän päätöksellä opiskelija voi valita lukio-opintoja (esimerkiksi verkko-opintoja) eri lukiokoulutuksen järjestäjien tarjonnasta.

4.4 AMMATILLISTA OSAAMISTA YKSILÖLLISESTI SYVENTÄVÄT TUTKINNON OSAT (PERUSTUTKINTOA LAAJENTAVAT TUTKINNON OSAT)

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi yksilöllisesti sisällyttää perustutkintoonsa enemmän osia silloin kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista.

Ammatillista osaamista syventävät tutkinnon osat tulee mahdollisimman laajasti toteuttaa yhdessä työelämän kanssa työpaikoilla.

4.4.1 Yritystoiminta

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ arvioida oman osaamisensa, (tuotteen tai palvelun) tuotteistamismahdollisuuksia
- ♦ selvittää perustettavan yrityksen liiketoimintaympäristöä
 - kartoittaa ja hankkia yhteistyöyrityksiä ja -kumppaneita
 - etsiä, tunnistaa ja arvioida yrityksen toimintamahdollisuuksia
- ♦ valita taloudellisesti kannattavan liikeidean sekä kehittää toiminta-ajatuksen
- ♦ laatia yritykselle liiketoimintasuunnitelman
 - suunnitella yrityksen talouden hoidon ja selvittää yrityksen toiminnan edellyttämät resurssit
 - esitellä liiketoiminta- ja taloussuunnitelman yritysneuvontapalveluiden tuottajille ja rahoittajille
 - neuvotella yrityksen toimintamahdollisuuksista ja rahoituksesta
 - suunnitella yrityksen tuotteiden valmistamisen tai palvelun tarjonnan
 - tehdä ja raportoida markkinointisuunnitelman ja päättää markkinointitoimenpiteistä
 - tehdä yrityksen tarvitsemat logistiset ratkaisut
 - tehdä yrityksen riskienhallinta-analyysin
 - suunnitella kannattavan liiketoiminnan toteutuksen ja ydintehtävät
- ♦ valita yritysmuodon, perustaa yrityksen ja lopettaa sen toiminnan.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessien hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	suunnittelee opastettuna yrityksen toiminnan	suunnittelee yrityksensä toimintaa ja toimii oma-aloitteisesti ja vastuullisesti	suunnittelee yrityksensä toimintaa innovatiivisesti ja toimii oma-aloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti

Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti
	hankkii opastettuna yhteistyöyhteyksiä	hankkii yhteistyötahoja ja toimii yhteistyöverkostoissa	hankkii yhteistyötahoja, hyödyntää yhteistyöverkostoja toiminnan kehittämisessä
Laadukas toiminta	toimii työnsä asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella	toimii asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa	toimii asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi
	toimii palveluhenkisesti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Teknologia ja tietotekniikan käyttö	käyttää tavanomaisia yrityksensä perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää yrityksen perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää itsenäisesti yrityksen perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita sekä tietokonetta ja ohjelmistoja
	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Tuotteistamismahdollisuuksien arviointi	hyödyntää opastettuna tuotteistamisessa oman alan mahdollisuuksia yritystoimintaan	hyödyntää tuotteistamisessa oman alan tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan	hyödyntää tuotteistamisessa oman alan tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan
	etsii opastettuna erilaisista verkostoista saatavaa tietoa	etsii erilaisista verkostoista saatavaa tietoa	hyödyntää eri verkostoista saatavaa tietoa
	kartoittaa ohjattuna alalla toimivia yrityksiä ja tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan
Liiketoimintaympäristön selvittäminen	seuraa ohjattuna alan kehitystä yritystoiminnan aloittamisen kannalta	seuraa alan kehitystä yritystoiminnan aloittamisen kannalta	seuraa alan kehitystä ja kehitysnäkymiä yritystoiminnan aloittamisen kannalta
	arvioi opastettuna mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi itsenäisesti mahdollisuuksiaan yrittäjänä ja asettaa itselleen kehittämistavoitteita

Liikeidean valinta	selvittää opastettuna perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia
	hakee ohjattuna tietoa keskeisiltä viranomaisilta	hakee tietoa keskeisiltä viranomaisilta	hakee itsenäisesti tietoa keskeisiltä viranomaisilta
	hankkii ohjattuna yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan, myydään ja talous hoidetaan	hankkii yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa hankintaan mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan, markkinoidaan, myydään ja talous hoidetaan	hyödyntää yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa siitä, miten tuote tai palvelu tuotetaan, markkinoidaan, myydään ja talous hoidetaan
Liiketoimintasuunnitelman laatiminen	hankkii ohjattuna yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hankkii yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hyödyntää yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa
	käyttää ohjattuna yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa	käyttää yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa	soveltaa yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa
	hankkii ohjattuna tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut	hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut	hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut
	hankkii ohjattuna tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja tuloksen tulkinnasta	hankkii tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja yrityksen tuloksen tulkinnasta	hankkii tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja yrityksen tuloksen ja taseen tulkinnasta
	hakee ohjattuna tietoa keskeisistä tuotteista, palveluista ja sopimuksia koskevista säädöksistä	hakee tietoa keskeisistä tuotteista, palveluista ja sopimuksia koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluista ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja muita säädöksiä
	Yritysmuodon valinta sekä yrityksen perustaminen ja lopettaminen	valitsee ohjattuna yritykselle yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat.	valitsee yritykselle yritysmuodon, laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat.

ARVIONNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
		Opiskelija tai tutkinnon suorittaja	
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	tekee ohjattuna päätöksiä	tekee valintoja ja päätöksiä	tekee perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi
	arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi oma-aloitteisesti omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	neuvottelee opastettuna yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee innovatiivisesti yhteistyöstä sidosryhmien kanssa
Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnan suunnittelussa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	tekee ohjattuna suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään	tekee suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään	tekee oma-aloitteisesti suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään
	tekee ohjattuna suojautumissuunnitelmia työhön ja työympäristöön liittyvistä vaaroista.	tekee suojautumissuunnitelmia yrityksessä tehtävään työhön ja työympäristöön liittyvistä vaaroista.	tekee suojautumissuunnitelmia oma-aloitteisesti yrityksessä tehtävän työhön ja työympäristöön liittyvistä vaaroista.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla oman yrityksen toiminnan ja toimimalla yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työ perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden luotettavien menetelmien avulla.

4.4.2 Tutkinnon osat ammatillisista tutkinnoista (amatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot)

1. Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää tutkinnon osia ammatillisista perustutkinnoista.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen perustutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. perustutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja liikunnanohjauksen tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen perustutkinnon osan osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa todistuksen perusteella.

2. Tutkinnon osat ammattitutkinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää tutkinnon osia ammattitutkinnoista.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. ammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen ammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Liikunnanohjauksen tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen ammattitutkinnon osan osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa todistuksen perusteella.

3. Tutkinnon osat erikoisammattitutkinnoista

Liikunnanohjauksen perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää osia erikoisammattitutkinnoista.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. erikoisammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnoista vastaava tutkintotoimikunta ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen erikoisammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnoista vastaava tutkinto-
toimikunta. Liikunnanohjauksen tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen erikoisammattitutkinnon osan osaksi liikunnanohjauksen perustutkintoa todistuksen perusteella.

4.4.3 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa

Koulutuksen järjestäjä voi tarjota hyväksymässään opetussuunnitelmassa opiskelijalle mahdollisuuden suorittaa ammatillista osaamista yksilöllisesti syventäviä tutkinnon osia, jotka vastaavat työelämän alueellisiin ja paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin ja opiskelijan ammattitaidon syventämistarpeisiin. Tutkinnon osat on nimettävä ja niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset, arviointia varten arviointikriteerit ja ammattitaidon osoittamistavat.

4.5 OPINNÄYTE AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Opiskelija suunnittelee ja tekee omaa osaamistaan kokoavan opinnäytteen, joka voi olla esimerkiksi tuote, työnäyte, portfolio tai esitys. Opiskelija tunnistaa keskeiset ammatilliset vahvuutensa ja kehittää opinnäytettä tehdessään luovuuttaan, innovatiivisuuttaan sekä edistää ammatillista kasvuaan. Hän esittelee ja arvioi opinnäytteensä sekä sen suunnittelun ja toteutuksen. Opiskelija edistää opinnäytteellä omaa työllistymistään. Koulutuksen järjestäjä päättää opinnäytteen toteutustavan.

AMMATTITAITOA TÄYDENTÄVIEN TUTKINNON OSIEN, 20 OV (YHTEISET OPINNOT) TAVOITTEET JA ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

5.1 PAKOLLISET TUTKINNON OSAT

5.1.1 Äidinkieli, 4 ov

5.1.1.1 ÄIDINKIELI, SUOMI

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ viestii ja toimii vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan ammattiaan, osallistumaan työelämään, toimimaan aktiivisena kansalaisena ja hakeutumaan jatko-opintoihin
- ♦ hallitsee työelämässä tarvittavat tekstitaidot
- ♦ osaa toimia monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä
- ♦ ymmärtää liikunta-alaan liittyvien tekstien keskeiset käsitteet, olennaisen sisällön ja tarkoituksen
- ♦ hankkii eri tavoilla tietoa eri lähteistä sekä välittää sitä suullisesti ja kirjallisesti
- ♦ tulkitsee erilaisia tekstilajeja ja kaunokirjallisuutta
- ♦ arvioi omaa äidinkielen taitoaan ja kehittää sitä jatkuvasti
- ♦ osaa toimia erilaisissa liikunta-alan vuorovaikutustilanteissa
- ♦ hallitsee liikunta-alan erilaiset puheviestintätilanteet, esimerkiksi työsuorituksen ja opinnäytteen esittelyn
- ♦ osaa laatia oman liikunta-alan ja työyhteisönsä tavallisimmat kirjalliset työt
- ♦ osaa toimia työnhakutilanteessa ja laatia työpaikanhakuun liittyvät asiakirjat
- ♦ hyödyntää liikunta-alan ammattilehtiä ja muita viestintävälineitä
- ♦ käyttää mediaa kriittisesti ja tuntee lähteiden käytön periaatteet
- ♦ kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja osallistuu rakentavasti työpaikansa viestintään.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hakee ohjatusti ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää luotettavia tekstejä	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkoisistakin teksteistä sekä arvioi niiden luotettavuutta
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää tekstin tarkoituksen ja pääsisällön sekä osaa yhdistää ja vertailla sen yksityiskohtia omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen ja sanoman että yksityiskohtien merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Kirjallinen viestintä	kirjoittaa ohjatusti ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	kirjoittaa tavoitteellisesti ja työstää tekstejään oman arvioin ja palautteen pohjalta
	tuntee oikeinkirjoituksen perusasioita	käyttää sujuvaa lause- ja virkerakennetta ja jaksottaa tekstiä	hallitsee kielenkäytön perusnormit sekä hioo tuottamiensa tekstien kieli- ja ulkoasua
	laatii ohjatusti ja mallin mukaan asiakirjat	laatii asianmukaiset asiakirjat	laatii asianmukaisia asiakirjoja ja osaa soveltaa asiakirjamalleja
	noudattaa tekstilajin vaatimuksia mallin mukaan	noudattaa tekstilajin vaatimuksia ja hyödyntää muuttakin tekstilajitietämystään	soveltaa tekstilajin vaatimuksia omissa teksteissään

Vuorovaikutus ja toimiminen työelämän kielenkäyttölanteissa	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteissa, kuten työnhakutilanteissa	toimii asiallisesti ja kohteliaasti vuorovaikutustilanteissa, kuten työnhakutilanteissa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiakaslähtöisesti, joustavasti ja vakuuttavasti
	osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoroja	osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteen mukaisesti eteenpäin	osallistuu aktiivisesti ja rakentavasti keskusteluun ja kantaa osaltaan vastuuta viestintäilmapiiiristä
	perustelee mielipiteensä	perustelee mielipiteensä ja väitteensä monipuolisesti	perustelee monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioi vaikuttamispyrkimyksiä
	osaa pitää lyhyen esityksen	saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	pystyy puhuessaan ylläpitämään vuorovaikutusta, osaa havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
Mediaosaaminen	tuntee ammattialansa keskeiset mediat	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä	hyödyntää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
	noudattaa ohjatusti tekijänoikeuksia	tuntee tekijänoikeudet oikeutena ja velvoitteena, noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tunnistaa oman kielen ja kulttuurienvälisen viestinnän merkityksen	ottaa huomioon kulttuurienvälisen viestinnän omassa vuorovaikutuksessaan	soveltaa kulttuurienvälistä viestintää ja omaa kulttuuriosaamistaan sekä toimii suvaitsevasti
	käyttää kirjallisuutta ja muita taidemuotoja elämyksellisesti.	osaa eritellä kirjallisuutta ja muita taidemuotoja.	osaa analysoida ja tulkita kirjallisuutta ja muita taidemuotoja.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 7. Estetiikka, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄI1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄI2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄI4) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄI3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄI5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄI6) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (ÄI7) korvaavat *Äidinkieli, suomi* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.1.2 ÄIDINKIELI, RUOTSI

Ruotsinkielisessä koulutuksessa äidinkielen opintojen tavoitteet ja arviointikriteerit vastaavat suomi äidinkielenä -opintojen tavoitteita ja arviointikriteerejä.

5.1.1.3 ÄIDINKIELI, SAAME

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hankkii monipuolisia kielellisiä ja kirjallisia kokemuksia saamen kielessä
- ♦ ymmärtää kielellisiä juuriaan ja oman kielellisen identiteettinsä kehittymistä
- ♦ tunnistaa kielen ja kulttuurin merkityksen työyhteisön toiminnalle
- ♦ perehtyy saamenkieliseen kertomaperinteeseen ja sen merkitykseen saamelais-ten kielelle ja kulttuurille
- ♦ hankkii tietoa eri saamenkielisistä lähteistä sekä välittää sitä kirjallisesti ja suul- lisesti
- ♦ laajentaa kokemus- ja yhteistyöpiiriään myös liikunta-alan Pohjoismaissa ja Venäjällä asuviin saamenkielisiin kollegoihin
- ♦ ymmärtää monikulttuurisuuden ja monikielisyuden merkityksen sekä kehittää kielellistä ja kulttuurista suvaitsevaisuuttaan
- ♦ laatii ammattinsa ja yhteisönsä tavallisimmat kirjalliset työt saamen kielellä
- ♦ laatii raportin ja työpaikanhakuun liittyvät asiakirjat saamen kielellä
- ♦ osaa toimia työnhakutilanteessa ja muissa liikunta-alan puheviestintätilanteis- sa
- ♦ osaa toimia erilaisissa liikunta-alan vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä
- ♦ osaa viestiä ja olla vuorovaikutuksessa saamen kielellä, niin että hän voi osallis- tua työelämään, toimia aktiivisena kansalaisena ja suorittaa jatko-opintoja
- ♦ arvioi omaa äidinkielen taitoaan.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioin- nin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tut- kinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tuntee saamen kulttuurin keskeiset piirteet	tuntee kansallisen saamen kielen taustaa ja kulttuurin muodostumista	vahvistaa ja kehittää omaa kielellistä identiteettiään
	käyttää ohjatusti saamen kielen kertomaperinnettä	tuntee saamen kulttuuria ja perehtyy sen ominaislaatuun, mm. kertomaperinteeseen	käyttää saamen kielen kertomaperinnettä ja tuntee sen kautta saamelaisen historiaa
	tunnistaa kielten ja kulttuurien moninaisuuden ja merkityksen	ottaa toiminnassaan huomioon eri kielten ja kulttuurien merkityksen viestintätilanteissa	tunnistaa saamen ja suomen kielen yhteisiä juuria
Tiedonhankinta ja mediaosaaminen	hyödyntää ohjatusti alansa ammattilehtiä ja muita viestintävälineitä	käyttää alan keskeisiä viestintävälineitä	hankkii ja analysoi itseään rikastuttavia kokemuksia hyödyntämällä erilaisia viestintävälineitä
	tuntee keskeiset mediat, joita ammattialalla käytetään	tunnistaa median erilaisia vaikutuskeinoja ja arvioi niitä	hyödyntää monipuolisesti alansa keskeisiä mediasisältöjä ja tekee mediakriittisiä tulkintoja
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää saamenkielisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omaisiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää saamenkielisen tekstin tarkoituksen ja pääsisällön sekä osaa yhdistää ja verrata sen yksityiskohtia omaisiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen että sanoman merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Kirjallinen viestintä	osaa saamen kielen oikeinkirjoituksen perusasiat	käyttää sujuvaa lause- ja virkerakennetta ja jaksottaa tekstiä	suunnittelee kirjoittamistaan tavoitteen mukaisesti sekä työstää tekstiään oman ja toisten arvion perusteella
	kirjoittaa aiheesta kokonaisen virkkeen ja tietotekniikkaa hyödyntäen	laatii sisällöltään ja ulkoasultaan perustellun tekstin, joka vastaa otsikkoa ja tarkoitusta	laatii sisällöltään monipuolisen ja rakenteeltaan selkeän ja johdonmukaisen tekstin
		viestii kirjallisesti tilanteen vaatimalla tavalla	laatii ammattinsa ja yhteisönsä kirjallisia töitä saamen kielellä
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti ja kohteliaasti	toimii vuorovaikutustilanteissa joustavasti ja vakuuttavasti
	osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoron	osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteen suunnassa eteenpäin	osallistuu aktiivisesti ja rakentavasti keskusteluun
	pitää lyhyen esityksen.	saa puhuessa kontaktin kuulijoihinsa ja rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata.	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIS1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIS2), *Vaikuttamisen keinoja* (ÄIS4) ja lisäksi jokin seuraavista *Kaunokirjalliset tekstit* (ÄIS3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄIS5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIS6) tai *Puheviestintä* (ÄIS7) korvaavat *Äidinkieli, saame* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.1.4 ÄIDINKIELI, VIITTOMAKIELI

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ osaa harjoittaa viittomakielellä liikuntaneuvojan ammattia ja liikunta-alaan liittyviä taitoja
- ♦ arvostaa viittomakielen taitoa osana omaa identiteettiään
- ♦ toimii viittomakielellä vuorovaikutustilanteissa, joissa tarvitaan sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä
- ♦ osaa viestiä ja olla vuorovaikutuksessa viittomakielellä työelämässä, jatko-opinnoissa ja aktiivisena kansalaisena
- ♦ osaa viestiä siten, että sosiaalinen vuorovaikutus, oppiminen ja työelämässä menestyminen ovat mahdollisia.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	ymmärtää viittomakielisen yhteisön aseman monikielisessä suomalaisessa yhteiskunnassa	vertailee viitottua ja puhuttua kieltä käyttävien kulttuurien kommunikaatiota	tuntee hyvin viittomakielisen yhteisön taustan ja osaa edustaa vähemmistökulttuuriaan monikielisessä valtakulttuurissa
	tunnistaa viitotun ja puhutun kielen ominaispiirteet	käyttää hyväkseen viitotun ja puhutun kielen ominaispiirteitä	vahvistaa ja kehittää omaa kielellistä identiteettiään ja ammattialan viittomia
Viittomakielien kielitiedon tunteminen	tuntee viittomakielen perusrakenteen	nimeää oman äidinkielen peruspiirteitä ja analysoi omaa kielenkäyttöään suhteessa muihin	hallitsee viittomakielen perusrakenteen
	käyttää ohjatusti viittomakielen sanakirjoja	käyttää itsenäisesti viittomakielten sanakirjoja	etsii monipuolisesti tietoja viittomakielten sanakirjoista ja oppikirjoista
	tunnistaa viittomakielen eri muotoja (yleis- ja puhekielen tilanteet)	pohtii viittomakielisten tekstien tavoitteellista sisältöä	tuntee viittomakielen kielelliset ominaispiirteet
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	käyttää ammattiin liittyviä viittomia ohjatusti	hallitsee yleisviittomiston ja tietää ammattiin liittyvän viittomiston	tuntee hyvin ammattiin liittyvän viittomiston ja ammatilliseen identiteettiin kuuluvat kielelliset ominaispiirteet
	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteissa	osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteen mukaan eteenpäin	käyttää rakenteeltaan sujuvaa ja ilmaisultaan rikasta viittomakieltä monipuolisesti
	lukee viittomakielisiä (videoituja) tekstejä	selittää ammattialaan liittyviä seikkoja viittomakielellä esityksessä tai muille suunnatuissa ohjeissa	lukee viittomakielisiä tekstejä kriittisesti ja käyttää saamiaan uusia tietoja hyväkseen
	tuottaa ja ymmärtää viittomakieltä	tuottaa lyhyitä viittomakielisiä esityksiä ja käyttää viittomakieltä keskusteluissa	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta ja tuottaa viittomakielisiä esityksiä, joissa hän hyödyntää viittomakielisten kulttuurissa esiintyviä ilmaisu- ja esiintymistapoja
	pitää lyhyen esityksen viittomakielellä	toimii erilaisissa ympäristöissä viittomakielisten ja kuulevien kanssa	

Opiskelutaitojen ja apuvälineiden käyttäminen	osaa käyttää viittomakielen tulkkia kahdenkeskisissä keskustelutilanteissa	tietää, miten ja milloin tulkkia käytetään	osaa käyttää viittomakielen tulkkia sujuvasti eri tilanteissa
	käyttää ammattikirjallisuutta ja työohjeita ohjattuna viittomakielen avulla	käyttää tiedonhakua sujuvasti ja etsii tietoa omatoimisesti erilaisista lähteistä	tulkitsee saamaansa tietoa eri näkökulmista ja välittää sitä viittomakielellä eteenpäin
	käyttää muistitekniikoita ohjatusti ammattialan työtehtävissä	käyttää erilaisia oppimistrategioita viittomakielen opiskelussa	hyödyntää eri oppimistrategioita viittomakielen opiskelussaan
	hallitsee viestintäteknologian perusteet ja tiedonhakutaidot.	tuottaa yksinkertaisia esityksiä viestintävälineillä.	käyttää viestintävälineitä monipuolisesti viittomakielisten esitysten tuottamisessa.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIV1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIV2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄIV4) ja jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄIV3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄIV5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIV6) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (ÄIV7) korvaavat *Äidinkieli, viittomakieli* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa yhteiset opinnot.

5.1.1.5 ÄIDINKIELI, OMA ÄIDINKIELI VIERASKIELISILLÄ OPISKELIJOILLA

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ lukee, kirjoittaa ja ilmaisee itseään oman äidinkielen avulla
- ♦ ymmärtää kielellisiä juuriaan ja oman kielellisen identiteettinsä kehittymistä
- ♦ käyttää sekä omaa kieltään että suomen kieltä eri yhteyksissä
- ♦ hankkii eri tavoilla tietoa eri lähteistä sekä välittää sitä suullisesti ja kirjallisesti
- ♦ osaa kielellisesti viestiä ja olla vuorovaikutuksessa, jotta hän voi osallistua työelämään, toimia aktiivisena kansalaisena ja harjoittaa jatko-opintoja
- ♦ osaa toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja liikunta-alan ammatillisissa yhteyksissä arvostaen omaa kieltään ja suomalaisuutta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	hahmottaa oman kiелensä kirjoitustavat	lukee ja kirjoittaa omalla kielellään lyhyitä tekstejä	lukee monipuolisia tekstejä omalla kielellään ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten
	osaa kertoa oman kieliympäristönsä ja kulttuurinsa keskeisistä piirteistä	tutustuu käytännössä oman kiелensä ja kulttuuripiirinsä kirjallisuuteen	tuntee oman äidinkiелensä rakennetta ja oikeakiелisyyttä
	osaa nimetä oman kiелensä kulttuurisia juuria	tuntee oman kiелensä kulttuurisia juuria ja kiелisukulaisuussuhteita	saavuttaa vahvan kulttuurisen identiteetin ja säilyttää kulttuurisiteensä siihen ympäristöön, jossa on kasvanut
		tuntee äidinkiелensä käyttömahdollisuuksia ja vaihtelua omalla kiелialueellaan	on kiinnostunut äidinkiелestä ja omasta kiелitautastaan ja on motivoitunut kehittämään äidinkiелentaitoaan edelleen
Tiedonhankinta ja mediaosaaminen	tuntee oman kiелensä tärkeimpiä viestintäkanavia	hankkii tietoja eri viestintävälineitä hyödyntäen omalla äidinkiелellä (esim. sanakirjat, tietoverkot)	hankkii tietoja eri viestintävälineitä hyödyntäen omalla äidinkiелellä ja vertailee kriittisesti eri lähteitä
Vuorovaikutus ja työelämän kiелenkäyttötilanteissa toimiminen	osaa pitää lyhyen esityksen omalla äidinkiелellä	osaa viestiä ymmärrettävästi omalla äidinkiелellä ammattialan asioista	laatii erilaisia tekstejä oman kulttuurinsa viestintätavotonta noudattaen ja käyttää suullista äidinkiелentaitoaan aktiivisesti
	tuntee puheilmaston muotoja omassa ja suomalaisessa kulttuurissa	vertailee oman kiелensä ja suomen kiелен käyttöä	vertailee omaa kieltään ja suomen kieltä puhuvien kommunikaatiota
	ilmaisee itseään suullisesti kulttuuripiirinsä yhteisössä tavallisimmissa kiелenkäyttötilanteissa.	käyttää omalla kielellään ammattialansa keskeisiä käsitteitä ja ottaa osaa keskusteluun omalla kiелialueellaan	osaa toimia oman kulttuurinsa parissa vastaavassa ammatissa
		ymmärtää kaksikiелisyyden merkityksen omalle työlelle.	laajentaa sanavarastoaan ammattialalla ja kehittää ammatitaitoaan tarvittaessa omalla kielellään.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Oma äidinkieli ja sen käyttö* (ÄIM1), *Kielialueen kulttuuri* (ÄIM3), *Viestintä ja yhteiskunta* (ÄIM4) ja *Tiedon maailma* (ÄIM6) korvaavat *Äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisillä opiskelijoilla* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.1.6 ÄIDINKIELI, SUOMI TOISENA KIELENÄ

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hallitsee sellaiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, että hänellä on riittävät valmiudet työelämään, aktiiviseen kansalaisuuteen ja jatko-opintoihin
- ♦ ymmärtää suomenkielisen suullisen viestinnän keskeiset sisällöt, seuraa vaivattomasti opinnoissa käsiteltävää asiaa ja kykenee osallistumaan työskentelyyn
- ♦ ymmärtää liikunta-alan kirjallisen oppimateriaalin keskeiset sisällöt ja pystyy käyttämään niitä opinnoissa etenemiseen
- ♦ saa virikkeitä ja elämyksiä tutustuessaan kirjallisuuteen ja erilaisiin tekstilajeihin suomeksi ja mahdollisuuksien mukaan äidinkielellään
- ♦ tuottaa liikunta-alan ammatissa tarpeellisia tekstejä
- ♦ hallitsee suomen kielen keskeiset rakenteet sekä liikunta-alan ammattisanaston ja sanontatavat
- ♦ osaa toimia ammatissaan suomalaisen työelämän ja yhteiskunnan keskeisten toimintatapojen mukaan
- ♦ hakee tietoa eri lähteistä, käyttää sanakirjoja ja tekee muistiinpanoja itsenäisesti sekä käyttää kirjallista ja tietoverkoissa olevaa aineistoa kielitaitonsa kehittämiseksi ja opintojensa edistämiseksi.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hakee ohjatusti ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää luotettavia tekstejä	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkoisistakin teksteistä sekä arvioi niiden luotettavuutta
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää lyhyitä käytännönläheisiä tekstejä, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia sekä ammattialansa sisältöjä käsitteleviä tekstejä	ymmärtää tekstejä oman alansa tai yleisistä aiheista sekä jonkin verran päättelyä vaativia tekstejä, osaa etsiä ja yhdistellä tietoja useammasta muutaman sivun pituisesta tekstistä	ymmärtää itsenäisesti tekstejä myös abstrakteista aiheista, jotka voivat liittyä myös oman alan työhön ja työturvallisuuteen, hahmottaa nopeasti tekstin sisällön ja sen tarpeellisuuden ja soveltaa sitä erilaisiin tehtäviin
Kirjallinen viestintä	kirjoittaa lyhyen, sidosteisen tekstin tutuista aiheista tavallisimmissa kirjallisen viestinnän tilanteissa sekä hallitsee yleisissä ja ammatillisissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet	kirjoittaa tekstejä sekä tutuista abstrakteista että oman ammattialansa aiheista, käyttää monenlaiseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita sekä kirjoittaa ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä	kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä myös abstrakteista aiheista sekä työtehtävistään, yhdistelee tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja tekstiinsä, hallitsee laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää opiskelua tai oman alansa työtä käsittelevän puheen ja tavallista sanastoa sisältävän keskustelun	ymmärtää yleisiä aiheita ja asiantietoa sisältävät sekä omaan ammattialaansa liittyvät keskustelut ja hallitsee sanaston	ymmärtää konkreettisen ja abstraktin sekä omaa ammattialaa käsittelevän puhutun kielen, erottaa erilaiset puhetyylit ja osaa tiivistää kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat
	kertoo tutuista asioista ja selviytyy epävirallisista keskusteluista sekä viestii ammattialaansa liittyvissä erilaisissa tilanteissa	kertoo tavallisista, konkreetteista aiheista ja selostaa alansa työtehtäviin liittyviä aiheita sekä viestii ja käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa, monenlaisia rakenteita ja mutkikkaita lauseita	viestii selkeästi kokemuspääpiiriinsä ja ammattialaansa liittyvissä tilanteissa sekä useimmissa käytännöllisissä ja sosiaalisissa tilanteissa sekä muodollisissa keskusteluissa, käyttää kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa

Kielen ja kulttuurin tunteminen	tuntee suomalaista yhteiskuntaa, kulttuuria ja ymmärtää kulttuurien välisen viestinnän merkityksen	ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan normeja ja työelämän toimintatapoja sekä ottaa huomioon kulttuurien välisen viestinnän omassa vuorovaikutuksessaan	soveltaa tietoaan suomalaisen yhteiskunnan normeista ja työelämän toimintatavoista sekä soveltaa kulttuurienvälistä viestintää ja omaa kulttuuriosaamistaan
Kielenopiskelu	tuntee erilaisia kielenopiskelun työtapoja ja sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteita.	soveltaa erilaisia kielenopiskelun työtapoja ja käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä ymmärtämisen avuksi.	soveltaa opiskelussaan erilaisia kielenopiskelun strategioita sekä käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä tuottamistehtävien apuna.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Suomen kielen opintojen tavoitteiden määrittelyssä käytetään Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikkoa, jonka B2.1-taso (itsenäisen kielitaidon perustaso) kuvaa pääpiirteittäin opiskelijan kiitettävää osaamista koulutuksen lopussa. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomen-tanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Perusteet hallintaan* (S21), *Kieli käyttöön* (S22), *Syvämmät tekstitaidot* (S24) ja *Suomalainen kulttuuri* (S25) korvaavat *Äidinkieli, suomi toisena kielenä* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.1.7 ÄIDINKIELI, RUOTSI TOISENA KIELENÄ

Ruotsinkielisessä koulutuksessa *Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä* -opintojen tavoitteet ja arviointikriteerit vastaavat *Äidinkieli, suomi toisena kielenä* -opintojen tavoitteita ja arviointikriteereitä.

5.1.1.8 ÄIDINKIELI, SUOMI VIITTOMAKIELISILLE

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hankkii ja välittää tietoa yksilöllisten lähtökohtiensa mukaan ja kommunikoi suomen kielellä eri tilanteissa
- ♦ osaa ottaa huomioon käytettävien tekstien yhteydet työelämän vaatimuksiin sekä kuurojen kulttuuriin ja historiaan
- ♦ tuottaa liikunta-alalla tarvittavia tekstejä
- ♦ käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimissaan yhteistyössä kuulevien kanssa
- ♦ vertailee viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja ja kielioppeja
- ♦ osaa työskennellä aktiivisesti sekä suomen kieltä että viittomakieltä käyttävissä yhteisöissä ja liikunta-alan ammattitehtävissä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hankkii ohjatusti tietoa suomen kielellä	käyttää suomen kieltä ammattialansa tiedonhankinnassa	hankkii itsenäisesti tietoa kirjallisista ja digitaalisista lähteistä ja arvioi niitä kriittisesti
Tekstin ymmärtäminen	ymmärtää yleisluontoisen ja ammattialan kirjoitetun tekstin keskeisen sisällön	ymmärtää yleisluonteisen tekstin sisällön ja tyylilajin ja vertaa kirjakielistä, yleiskielistä ja puhekielistä tekstiä	ymmärtää vaivatta sekä yleisluontoisia että ammatin liittyviä kirjoitettuja tekstejä

Kirjallinen viestintä	kirjoittaa yleisistä aiheista ja käyttää ymmärrettävää kieltä	laatii yleisluontoisesta tekstistä lyhyen kirjallisen tiivistelmän	kirjoittaa sujuvasti ymmärrettävää, selvää ja huoliteltua yleiskieltä sekä hallitsee oikeinkirjoitus- ja välimerkkisäännöt
	laatii ohjatusti ja mallin mukaan asianmukaiset työnhakuasiakirjat	laatii asianmukaiset työnhakuasiakirjat	laatii omaa osaamista perustelevat asianmukaiset työnhakuasiakirjat
	kirjoittaa yleiskieltä niin, että selviytyy tutuista viestintätilanteista	osallistuu ymmärrettävästi kirjalliseen viestintään	välittää ja selittää kirjoitettuja tekstejä viittomakielellä kommentoi tekstejä ja tiedonlähteitä kriittisesti
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	lukee ammatti-, kulttuuri- ja yksityiselämän tekstiesimerkkejä	reagoi asianmukaisesti erilaisiin viesteihin ja pyytää lisätietoja tarvittaessa	välittää määräyksiä ja viestejä ja suoriutuu työtehtävistä suomen kielellä
	toimii työtehtävissä yhteistyökykyisesti niin, että käyttää tarvittaessa apuvälineitä	toimii yhteistyökykyisesti tiimin jäsenenä ja osaa välittää viestejä	toimii tiimissä ja viestii ammattimaisesti ja vastuuntuntoisesti sekä kuulevien että kuurojen kanssa
Mediaosaaminen	tunnistaa ja havainnoi muuttuvaa mediaympäristöä	seuraa ja arvioi kriittisesti median ilmaisutapoja ja sisältöjä	käyttää sanastoja ja sähköisiä tietokantoja joustavasti tekstin ymmärtämiseen
Viittomakielen ja puhutun kielen kieliopin piirteiden tunteminen	tuntee kirjoitetun ja viitotun kielen keskeiset erot.	vertailee keskeisiä puhutulle kielelle luonteenomaisia rakenteita vastaaviin viittomakielen rakenteisiin.	tuntee puhutun suomen kielen toimintaperiaatteen ja muodon ja vertaa vastaaviin viittomakielen rakenteisiin.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (V21), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (V22), *Tekstit ja vaikuttaminen* (V24) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (V23), *Teksti, tyyli ja konteksti* (V25), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (V26) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (V27) korvaavat *Äidinkieli, suomi viittomakielisille* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.1.9 ÄIDINKIELI, ROMANI

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ käyttää romanikieltä ja kulttuuriperintöä vuorovaikutuksen ja ajattelun välineenä romaniyhteisössä ja liikunta-alan ammatillisissa yhteyksissä
- ♦ hankkii tietoa eri romanikielisisistä lähteistä
- ♦ hallitsee sellaiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, että hän voi osallistua työelämään, toimia aktiivisena kansalaisena ja hakeutua jatko-opintoihin
- ♦ toimii erilaisissa liikunta-alan vuorovaikutustilanteissa romanikielellä
- ♦ hallitsee liikunta-alan puheviestintätilanteet
- ♦ hallitsee romanikielen keskeiset rakenteet sekä liikunta-alan ammattisanaston ja sanontatavat.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tuntee romanikulttuurin keskeiset piirteet sekä analysoi omaa kielenkäyttöään suhteessa muihin	tuntee kansallisen romanikielen taustaa ja kulttuuria sekä vahvistaa ja kehittää omaa kielellistä identiteettiään	ymmärtää omalla kohdallaan kielellisen identiteetin merkityksen ja toimii romanikulttuurin mukaisesti
Tiedon hankinta	hakee ohjatusti tietoa selkeistä romanikielisisistä teksteistä	hakee monenlaista tietoa selkeistä romanikielisisistä teksteistä	hallitsee romanikielellä olemassa olevat lähteet ja materiaalit ja hyödyntää niitä kirjoituksissaan
Tekstin ymmärtäminen	ymmärtää romanikielisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omaisiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää pääpiirteissään romanikielisen asiatekstin ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen että sanoman merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa

Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	osallistuu ymmärrettävästi kirjalliseen ja suulliseen viestintään työpaikalla	viestii romanikielellä suullisesti ja kirjallisesti tilanteen vaatimalla tavalla	viestii romanikielellä suullisesti ja kirjallisesti tilanteen vaatimalla tavalla ja kehittää taitojaan palautteen perusteella
		reagoi asianmukaisesti erilaisiin viesteihin ja pyytää lisätietoja tarvittaessa	selviytyy luontevasti romanikielellä erilaisissa tilanteissa
Romanikielen kielitiedon tunteminen	hallitsee riittävän sanavaraston tutuista asioista romanikielellä.	käyttää kielen muotoja melko varmasti sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä.	käyttää sujuvaa romanikielen lause- ja virkerakennetta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kielipohjan vahvistaminen* (ÄIR1), *Kielitaidon laajentaminen lähipiirin ulkopuolelle* (ÄIR2), *Romanikieli ja -kulttuuri nyky-yhteiskunnassa* (ÄIR6) ja jokin seuraavista kursseista *Romanien suullinen ja kirjallinen perinne* (ÄIR3), *Romanikielen ja -kulttuurin historia ja levinneisyys* (ÄIR4), *Romanien kirjallisuus ja muu taide* (ÄIR5) tai *Romanikielen puhetaito ja puhekulttuuri* (ÄIR7) korvaavat *Äidinkieli, romani* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.2 Toinen kotimainen kieli

5.1.2.1 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, 1 OV

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ selviytyy liikunta-alan rutiininomaisista työtehtävistä ja arkipäivän tilanteista toisella kotimaisella kielellä
- ♦ ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurin merkityksen monikulttuurisessa Suomessa.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedon hankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	käyttää sanakirjoja ja jonkin verran myös muita, kuten esimerkiksi sähköisiä, tietolähteitä	käyttää sanakirjoja, myös sähköisiä, ja muuta lähdeaineistoa hankkiakseen lisätietoa omaa alaa käsittelevistä vieraskielisistä yksinkertaisista ohjeistuksista
Tekstien ymmärtäminen ja kirjallinen viestintä	ymmärtää apuvälineitä käyttäen lyhyiden ja yksinkertaisten omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien kirjallisten viestien sisällön	kirjoittaa mallin mukaan lyhyitä työhön liittyviä tekstejä, kuten työ- ja turvallisuusohjeet	kirjoittaa lyhyitä työhön liittyviä muistiinpanoja, ohjeita tai tilauslistoja
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	kertoo muutamalla sanalla itsestään tai tutuista asioista omassa työssään	selviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhukumppani puhuu hitaasti ja käyttää yksinkertaista, keskeistä sanastoa	toimii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että puhelimesta ja tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä
Kielen ja kulttuurin merkitys	on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen kohdatessaan pohjoismaalaisia	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin aseman monikulttuurisessa Suomessa
Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimistrategiansa.	tunnistaa omien oppimistrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	kokeilee uusia strategioita ja oppimistapoja.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A1.3–A2.1 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A1.3–A2.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yh-

teinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Arkielämää Pohjoismaissa* (RUA1) tai *Koulu ja vapaa-aika* (RUB1) korvaa *Toinen kotimainen kieli, ruotsi* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.2.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, SUOMI, 2 OV

Tavoitteet

Opiskelijalla on sellaiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, että hän selviytyy liikunta-alan työtehtävistä suomen kielellä ja ymmärtää suomen kielen merkityksen työelämässä ja yksityiselämässään.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedon hankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	hyödyntää ammattisanakirjoja sekä suomenkielisiä tietokantoja	käyttää sanakirjoja, käsi- kirjoja, hakuteoksia sekä suomenkielistä internetiä tiedon hankinnassa
Tekstien ymmärtäminen ja kirjallinen viestintä	ymmärtää suomen kielellä kirjoitettujen yksikertaisten, työhön tai arkitilanteisiin liittyvien ohjeiden tai ilmoitusten sisällön	ymmärtää suomen kielellä kirjoitettujen työhön tai arkitilanteisiin liittyvien ohjeiden tai ilmoitusten sisällön	lukee vaivatta ja ymmärtää erilaisia ammattiin liittyviä tekstejä ja käsikirjoja seuraa alan tapahtumia suomenkielisistä ammattijulkaisuista sekä yhteiskunnan tapahtumia suomenkielisiä tiedotusvälineistä
	kirjoittaa lyhyitä ilmoituksia, täyttää lomakkeita ja kirjoittaa apuvälineitä käyttäen lyhyitä selostuksia suomeksi	kirjoittaa ilmoituksia, kirjeitä sekä tarpeen tullen apuvälineitä käyttäen pidempiäkin selostuksia tai pöytäkirjoja suomeksi	täyttää lomakkeita, kirjoittaa tilauksia, kirjeitä ja raportteja sekä vastaa kirjallisesti kyselyihin suomen kielellä

Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää yksinkertaiset ohjeet ja käskytykset, jotka liittyvät työhön tai arkitilanteisiin pystyy auttavasti kohtaamaan asiakkaan tai työtoverin suomen kielellä ja ymmärtää esitettyjä kysymyksiä	ymmärtää selkeitä ohjeita sekä normaalitempoista puhetta työpaikalla tai puhelimessa, osaa kohdata ja ymmärtää asiakasta tai työtoveria sekä seuraa tiedotusvälineitten välityksellä alan ja yhteiskunnan tapahtumia	ymmärtää jopa nopeassa tempossa erilaisia ohjeistuksia ja ammattialaan liittyviä keskustelua, kohtaa suomenkieliset asiakkaat luontevasti ja ymmärtää heidän tarkoituksiaan ja toiveitaan
	palvelee tyydyttävästi suomenkielisiä asiakkaita, selviää jokapäiväisistä tilanteista sekä hoitaa tärkeimmät työtehtävät suomeksi	palvelee suomenkielisiä asiakkaita hyvin, vastaa kysymyksiin ja hoitaa työasioita puhelimitse sekä osallistuu työpaikalla rutiinimaisesti keskusteluihin suomen kielellä	keskustelee vaivatta työtehtävistään suomeksi, osaa kuvata toimintoja ja yksityiskohtia sekä avaa ja käy vaihtelevan tempoista keskustelua suomen kielellä
Kielen ja kulttuurin merkitys	ymmärtää suomen kielen hallinnan merkityksen jokapäiväisessä kanssakäymisessä sekä suomenkielisessä työyhteisössä	työskentelee hyvin suomenkielisessä työyhteisössä ja pyrkii määrätietoisesti kehittämään ammattikielen käytössä	osallistuu aktiivisesti suomenkielisen työyhteisön toimintaan ja osoittaa kiinnostusta suomenkieliseen kulttuuriin
Kielen opiskelu	tunnistaa omat oppimistrategiansa.	tunnistaa omien oppimistrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	kokeilee uusia strategioita ja oppimistapoja.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa B1.2. ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa B1.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Arkielämä ja vapaa-aika* (FINA1) ja joku seuraavista kursseista: *Luonto ja ympäristö* (FINA2), *Kaupankäynti, tekniikka ja viestintä* (FINA3), *Yhteiskunta ja tiedotusvälineet* (FINA4), *Koulutus, ammatti- ja talouselämä* (FINA5) tai *Suomalainen kulttuuri ja kirjallisuus* (FINA6) korvaavat *Toinen kotimainen kieli, suomi* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.3 Vieras kieli

5.1.3.1 VIERAS KIELI, A-KIELI, 2 OV

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ viestii ja toimii vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan ammattiaan, osallistumaan työelämään, toimimaan aktiivisena kansalaisena ja hakeutumaan jatko-opintoihin
- ♦ hallitsee liikunta-alan työtehtävissä tarvittavan kielitaidon
- ♦ osaa toimia monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hakee tietoa työhönsä liittyvistä materiaaleista ja ohjeista ohjattuna ja sanakirjoja käyttäen	hakee omaa alaa koskevaa tietoa sanakirjoja ja jonkin verran myös muita, kuten esimerkiksi sähköisiä, tietolähteitä käyttäen	hakee monipuolisesti omaa alaa koskevaa tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee ratkaisunsa
Tekstien ymmärtäminen ja kirjallinen viestintä	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä kirjallisia viestejä	ymmärtää työhönsä, alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita apuvälineitä käyttäen, tekee tarkentavia kysymyksiä ja osaa toimia niihin saamiensa vastausten mukaan	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita sekä työstä annettua palautetta
	kirjoittaa ohjattuna mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	kirjoittaa mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	kirjoittaa tavanomaisia henkilökohtaisia viestejä ja lyhyitä tekstejä sekä täyttää yksinkertaisia työhönsä liittyviä asiakirjoja

Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä suullisia viestejä ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää tavanomaisimpia työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä suullisia ohjeita ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää keskeiset ajatukset tavanomaisesta normaalitempoisesta puheesta ja toimii niiden mukaan
	kertoo lyhyesti itsestään ja alansa työtehtävistä vastamalla hänelle esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa ja tutuissa työtilanteissa	kertoo itsestään ja työtehtävistään siten, että tulee ymmärretyksi ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu hitaasti ja käyttää yksinkertaisia rakenteita	kertoo tutuissa tilanteissa työpaikastaan ja työstään sekä siihen liittyvistä normeista ja tavoista, ottaa tarvittaessa selvää muiden maiden vastaavista asioista sekä kysyy tarvittaessa lisää ohjeita työhönsä
Kielen ja kulttuurin tuntemus	on tietoinen opiskelemaisensa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä	ymmärtää opiskelemaisensa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksen	soveltaa vieraan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan
Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimisstrategiansa.	arvioi oppimisstrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	vahvistaa oppimistaan koikeilemalla uusia strategioita ja oppimistapoja.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A2.2 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A2.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion A-kielen kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu ja työ* korvaavat *Vieras kieli, A-kieli* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.3.2 VIERAS KIELI, B-KIELI, 2 OV

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ selviytyy arkielämän tavanomaisissa palvelutilanteissa
- ♦ osaa toimia ennakoitavissa olevissa ja toistuvissa liikunta-alan viestintätilanteissa vieraalla kielellä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä, myös sähköisiä, ymmärtämisen apuna	käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä, myös sähköisiä, tekstin tuottamisen apuna
Tekstien ymmärtäminen ja kirjallinen viestintä	kirjoittaa ohjatusti ja apuvälineitä käyttäen yksinkertaisia tekstejä, kuten ohjeita, mainoksia tai luetteloja tutuista aiheista	kirjoittaa apuvälineitä käyttäen lyhyitä, yksinkertaisia sanontoja ja lauseita sisältäviä tekstejä, kuten ohjeita, mainoksia tai luetteloja, jotka liittyvät hyvin tuttuihin aiheisiin	kirjoittaa muun muassa yksinkertaisia sanontoja ja lauseita sisältäviä tekstejä, kuten ohjeita, mainoksia tai luetteloja, jotka liittyvät niin yksityis- kuin työelämänkin tuttuihin aiheisiin
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	pystyy muutamalla sanalla kertomaan itsestään ja työstään, esim. tunnistaa työkaluja, ammattinimikkeitä ja työtehtäviä	esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaa mallin mukaan käsiteltäessä välitöntä, konkreettista ympäristöä ja häntä itseään, kun puhelukumppani puhuu hitaasti ja selkeästi	esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaa käsiteltäessä välitöntä, konkreettista ympäristöä ja häntä itseään, kun puhelukumppani puhuu selkeästi, sekä pyytää tarvittaessa selvennystä viestii suullisesti esimerkiksi esittäytyessään arkipäivän ja työelämän tutuissa tilanteissa
Kielen ja kulttuurin tuntemus	tunnistaa ja erottaa uusia äänneitä ja merkkejä	kirjoittaa uusia merkkejä ja tuottaa uusia äänneitä	edistää uuden kielen oppimistaan vertaamalla sitä jo oppimiinsa kieleen

Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimisstrategiansa.	arvioi oppimisstrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	vahvistaa oppimistaan kokeilemalla uusia strategioita ja oppimistapoja ymmärtämisen avuksi.
----------------	-------------------------------------	--	---

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A1.1 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A1.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion B1-kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu, työ ja yhteiskunta* korvaavat *Vieras kieli, B-kieli* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.4 Matematiikka, 3 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hallitsee peruslaskutoimitukset, prosenttilaskennan ja mittayksiköiden muunnokset ja käyttää niitä liikunta-alaan liittyvissä laskutoimituksissa
- ♦ laskee pinta-aloja ja tilavuuksia sekä soveltaa geometriaa liikunta-alan vaatimassa laajuudessa
- ♦ käyttää sopivia matemaattisia menetelmiä liikunta-alan ammattitehtäviin liittyvien ongelmien ratkaisussa
- ♦ ilmaisee muuttujien välisiä riippuvuuksia matemaattisilla lausekkeilla
- ♦ muodostaa ja laatii liikunta-alan ammattitehtäviin liittyviä yhtälöitä, lausekkeita, taulukoita ja piirroksia sekä ratkaisee työssä tarpeellisia matemaattisia tehtäviä yhtälöillä, päättelämällä, kuvaajien avulla sekä arvioi tulosten oikeellisuutta
- ♦ käyttää matemaattisten ongelmien ratkaisussa apuna laskinta, tietokonetta ja tarvittaessa muita matematiikan apuvälineitä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Peruslaskutoimitukset, prosenttilaskenta ja mittayksikkömuunnokset sekä matemaattiset peruskäsitteet ja esitystavat	suorittaa työtehtäviin liittyvät rutiininomaiset laskutoimitukset ja tuntee keskeisimmät matemaattiset käsitteet ja esitystavat	suorittaa sujuvasti ammattiin liittyvät laskutoimitukset ja käyttää jossakin määrin matemaattisia käsitteitä ja esitystapoja ilmaisussaan	soveltaa ammattialalla tarvittavia laskutoimituksia ja arvioi tulosten tarkkuutta sekä hallitsee ammattialalla käytettävät matemaattiset käsitteet ja esitystavat
Matemaattiset menetelmät, ongelmanratkaisu ja tulosten arviointi	ratkaisee työtehtäviin liittyvät keskeiset matemaattiset ongelmat joko päättelämällä, graafisesti tai laskennallisesti sekä osaa arvioida tulosten suuruusluokkaa	ratkaisee ammattiin liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla sekä arvioi tulosten oikeellisuutta	soveltaa matemaattisia menetelmiä ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisussa ja asettelussa sekä arvioi menetelmien luotettavuutta ja tarkkuutta
Laskimen ja tietokoneen käyttäminen	käyttää laskinta ja tietokonetta työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen	käyttää sujuvasti laskinta ja tietokonetta ammattiin liittyvien matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen	käyttää soveltaen laskinta ja tietokonetta ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen
Numeerisen tiedon käsittely, analysointi ja tuottaminen	käyttää tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä	käyttää tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ammattiin liittyvien ongelmien ratkaisuun	soveltaa tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisuun sekä esittää tuottamia matemaattisia tuloksia tilastoina, taulukkoina ja graafisina esityksinä
	laskee ohjeen mukaan aineiston keskilukuja.	laskee keskeisimpiä tilastollisia tunnuslukuja.	laskee tai määrittää annettusta aineistosta keskeisimmät tilastolliset tunnusluvut.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 9. Matematiikka ja luonnontieteet.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Lausekkeet ja yhtälöt* (MAB1) ja *Geometria* (MAB2) tai *Funktiot ja yhtälöt* (MAA1) ja toinen seuraavista lukion kursseista *Polynomifunktiot* (MAA2) tai *Geometria* (MAA3) korvaavat *Matematiikan* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.5 Fysiikka ja kemia, 2 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ◆ soveltaa ammattitehtäviensä kannalta keskeisiä fysikaalisia ja kemiallisia ilmiöitä, käsitteitä ja lainalaisuuksia
- ◆ osaa työssään ja muussa toiminnassaan ottaa huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästäten
- ◆ tarkastelee keskeisiä ympäristöongelmia luonnontieteelliseltä kannalta
- ◆ soveltaa ammattinsa kannalta keskeisiä fysiikan lakeja ja käsitteitä
- ◆ hallitsee liikunta-alan kannalta keskeisiä mekaniikan, lämpöopin ja sähköopin peruskäsitteitä ja ilmiöitä niin, että hän osaa käsitellä ammatissaan tarvitsemissaan laitteita ja järjestelmiä turvallisesti ja taloudellisesti sekä työskennellä ergonomisesti
- ◆ ottaa työssään huomioon ympäristön ja ammatin kannalta keskeisiä kemian ilmiöitä, mitä varten hänen on tunnettava tavallisimpien alkuaineiden, epäorgaanisten ja orgaanisten yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia
- ◆ säilyttää, käyttää oikein ja hävittää asianmukaisesti alalla tarvittavia aineita
- ◆ osaa tulkita aineiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät tuotteiden merkinnöistä ja ottaa työskentelyssään huomioon aineiden erityisominaisuudet niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
- ◆ tekee havaintoja ja mittauksia ammattinsa kannalta keskeisistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- ◆ kerää, käsittelee ja analysoi tekemiään havaintoja ja mittauksia.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	tuntee fysiikan lainalaisuuksia niin, että pystyy työtehtävissään ottamaan huomioon niihin liittyvät ilmiöt, mutta tarvitsee joissakin kohdin ohjausta	osaa ottaa huomioon fysiikkaan liittyvät ilmiöt työtehtävissään	osaa itsenäisesti soveltaa fysiikan lainalaisuuksia työssään
Kemiallisten aineiden ja yhdisteiden sekä niiden ominaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit työssään, mutta tarvitsee osin ohjausta	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit tutuissa työtilanteissa	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit muuttuvissakin työtilanteissa
	tulkitssee osin ohjattuna tavallisimpia tuotemerkintöjä	tulkitssee tavallisimpia tuotemerkintöjä	tulkitssee itsenäisesti erilaisia alan tuotemerkintöjä
	laskee ohjattuna pitoisuuksia ja aineiden määriä sekä hankkii ohjeen mukaan tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista	laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä sekä hankkii tietoa käyttöturvallisuustiedotteista	laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä joustavasti erilaisissa työtilanteissa eri tietolähteistä hankkimansa tiedon avulla
Havainnointi ja mittaaminen	toteuttaa mittaukset käyttäen tavallisimpia mittausmenetelmiä ja -välineitä ohjatussa työtilanteessa	toteuttaa mittaukset käyttäen tavallisimpia mittausmenetelmiä ja -välineitä omatoimisesti ja osaa arvioida mittaustulosten luotettavuutta	käyttää mittauksiin sopivimpia menetelmiä ja välineitä sujuvasti, toteuttaa mittaukset järjestelmällisesti ja huolellisesti ja osaa arvioida havaintojen ja mittausten tarkkuutta ja luotettavuutta
	tallentaa mittaukset ja havainnot ohjeiden mukaisesti ja esittää ne taulukoina ja graafeina sekä laskee tarvittaessa tuloksia, mutta tarvitsee joiltakin osin ohjausta	osaa analysoida mittauksia ja havaintoja sekä tehdä tuloksista johtopäätöksiä	osaa raportoida ja esittää tuloksia sekä arvioida tulosten ja johtopäätösten tarkkuutta ja luotettavuutta
Turvallinen ja ergonominen työskentely	työskentelee työturvallisuusohjeiden mukaisesti, mutta vaatii ohjausta ergonomiseen työskentelyyn.	työskentelee ergonomisesti ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.	työskentelee ergonomisesti ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti ja ottaa omatoimisesti huomioon työympäristön riskit.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 4. Terveys, turvallisuus ja työkyky, 6. Kestävä kehitys, 9. Matematiikka ja luonnontieteet, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Fysiikka luonnontieteenä* (FY1) ja *Ihmisen ja elinympäristön kemia* (KE1) korvaavat *Fysiikan ja kemian* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.6 Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto, 1 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ osallistuu oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa yhteisten asioiden hoitamiseen
- ♦ arvioi toimintamahdollisuuksiaan aktiivisena kansalaisena ja kuluttajana
- ♦ osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja
- ♦ tekee suunnitelman oman taloutensa hoitamisesta
- ♦ arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä Suomen kansantaloudelle
- ♦ hakee tietoa ammattialansa työpaikoista sekä Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa tietoa.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Osallistuminen oppilaitoksessa ja työssä-oppimispaikassa	osallistuu ohjattuna yhteisten asioiden hoitamiseen	osallistuu sovitulla tavalla yhteisten asioiden hoitamiseen sekä tuntee yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin	osallistuu itsenäisesti yhteisten asioiden hoitamiseen sekä tuntee yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin
Toimintamahdollisuuksien arviointi	arvioi ohjattuna toimintamahdollisuuksiaan kansalaisena ja kuluttajana	arvioi toimintamahdollisuuksiaan kansalaisena ja kuluttajana	arvioi toimintamahdollisuuksiaan aktiivisena kansalaisena ja kuluttajana
	tuntee opiskelijan vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet	tuntee opiskelijan ja kansalaisen keskeiset vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet, edut ja velvollisuudet	tuntee opiskelijan ja kansalaisen keskeiset demokraattiset vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet, edut ja velvollisuudet
	hakee tietoa kuluttajan keskeisistä oikeuksista ja velvollisuuksista	tuntee kuluttajan keskeiset oikeudet ja velvollisuudet	tuntee kuluttajan keskeiset oikeudet ja velvollisuudet
Yhteiskunnan palvelujen käyttö	käyttää opiskelijan tarvitsemia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa	käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa	käyttää itsenäisesti yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa
Oman talouden hoitaminen	tekee ohjattuna suunnitelman menoistaan ja varoistaan	tekee suunnitelman menoistaan ja varoistaan	tekee suunnitelman menoistaan ja varoistaan
	hankkii ohjattuna tietoa rahoitusvaihtoehdoista ja niistä aiheutuvista kuluista	hankkii tietoa rahoitusvaihtoehdoista ja niistä aiheutuvista kuluista	hankkii tietoa rahoituslähteistä ja vertailee niistä aiheutuvia kuluja
Kansantalouteen keskeisesti vaikuttavien tekijöiden arviointi	arvioi ohjattuna yrittäjyyden keskeisiä vaikutuksia työllisyyteen	arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan vaikutuksia työllisyyteen	arvioi itsenäisesti yrittäjyyden ja yritystoiminnan vaikutuksia kansantalouteen
Tiedon haku ammattialan työpaikoista ja Euroopan unionista	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista paikallisesti	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista alueellisesti ja kansallisesti	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista alueellisesti, kansallisesti ja Euroopan unionin maista
	hakee ohjattuna Euroopan unionin kansalaisia koskevaa tietoa.	hakee Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa tietoa.	hakee Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 5. Aloitekyky ja yrittäjäyys, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Yhteiskuntatieto* (YH1) ja *Taloustieto* (YH2) korvaavat *Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.7 Liikunta, 1 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ edistää liikunnan avulla terveellistä ja aktiivista elämäntapaa ymmärtäen liikunnan merkityksen toiminta- ja työkyvylle
- ♦ tutustuu monipuolisesti terveyttä, psyykkistä vireystilaa ja jaksamista edistävään liikuntaan
- ♦ pitää yllä fyysistä toimintakykyään liikunnan avulla
- ♦ liikkuu ja toimii vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä
- ♦ edistää toiminnallaan ryhmän toimintaa ja turvallisuutta.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Fyysisen toimintakyvyn tukeminen ja vahvistaminen	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja monipuolisesti	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja monipuolisesti
	pitää ohjattuna yllä fyysistä toimintakykyään	pitää yllä fyysistä toimintakykyään	seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään
Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla	ymmärtää ohjattuna liikunnan merkityksen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille	ymmärtää liikunnan merkityksen omalle fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnilleen	ymmärtää liikunnan merkityksen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan sekä noudattaa reilun pelin periaatteita	osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen	osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteita
Terveystietoisuuden ja toimintakyvyn huomioon ottaminen	noudattaa yleensä turvallisuutta liikunnassa.	toimii liikuntatilanteissa turvallisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.	edistää toiminnallaan ryhmän turvallisuutta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 4. Terveys, turvallisuus sekä toimintakyky.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Taitoa ja kuntoa* (LI1) tai *Liikuntaa yhdessä ja erikseen* (LI 2) korvaa *Liikunnan* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.8 Terveystieto, 1 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ osoittaa toiminnallaan ja tiedoillaan halua ja kykyä ylläpitää ja edistää terveyttä
- ♦ ymmärtää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä omassa elämäntavassaan ja toimintaympäristössään
- ♦ tietää mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille
- ♦ tietää tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutukset ja osaa ehkäistä terveyttä kuluttavia tekijöitä
- ♦ tietää terveyttä edistäviä elintavoista ja tottumuksista
- ♦ ymmärtää liikunnan, ravinnon, levon, unen, virkistyksen, ihmissuhteiden ja terveyden väliset yhteydet ja ottaa ne huomioon toiminnassaan
- ♦ tunnistaa liikunta-alan keskeiset terveyttä ja työkykyä kuormittavat tekijät ja osaa kehittää työskentelytapojaan ja toimintaympäristönsä turvallisuutta ja terveellisyyttä yhteistyössä muiden kanssa
- ♦ osaa ehkäistä tapaturmia, hallitsee tavallisimmat ensiaputilanteet ja avun hakeamisen ja osaa toimia ergonomisesti
- ♦ tietää väestön terveyseroista ja tavallisimpien kansansairauksien riskitekijöistä ja niiden ennaltaehkäisystä
- ♦ tunnistaa omaan jaksamiseensa vaikuttavia tekijöitä ja osaa toimia jaksamista edistävällä tavalla
- ♦ osaa tarvittaessa käyttää terveydenhuoltopalveluja, hyödyntää terveystoimintaa ja ymmärtää niiden merkityksen toimintakyvyn ylläpitämisessä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen	ottaa ohjattuna huomioon tavallisimpia terveyttä edistäviä elintapoja ja tottumuksia (kuten liikunta, ravinto, lepo, uni, virkistys, mielenterveys, ihmissuhteet, seksuaaliterveys) ja on halukas edistämään omaa terveyttään ja jaksamistaan	ottaa huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävät elämäntavat ja tottumukset, osallistuu niitä ja omaa jaksamistaan edistävään toimintaan	toimii terveyttä, hyvinvointia ja omaa jaksamistaan edistävällä tavalla, ehkäisee terveyttä kuluttavia tekijöitä ja perustelee toimintansa elintapojen ja terveyden välisellä tutkitulla tiedolla ja kokemuksella
Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintaympäristön turvallisuutta edistävien toimintatapojen noudattaminen	noudattaa yhteisössä soveltuvia terveyttä ja turvallisuutta edistäviä toimintatapoja, mutta tarvitsee ohjausta uusissa tilanteissa	ottaa toiminnassaan huomioon terveyttä ja toimintakykyä kuormittavia tekijöitä ja haluaa edistää toimintansa ja toimintaympäristönsä terveellisyyttä ja turvallisuutta	ottaa toiminnassaan monipuolisesti huomioon terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja edistää omalla toiminnallaan koko yhteisön hyvinvointia
Terveysliikunnan ja terveydenhuoltopalvelujen hyödyntäminen	suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna terveyttä edistävää liikuntaa ja osaa tarvittaessa hakea apua terveydenhuollon palveluista	toteuttaa terveyttä edistävää liikuntaa laatimansa ohjelman mukaan ja käyttää tarvittaessa terveydenhuollon palveluja	hyödyntää itsenäisesti terveysliikunnan mahdollisuuksia oman toimintakyvyn ylläpitämisessä ja osaa hyödyntää terveydenhuoltopalveluja tilanteen vaatimalla tavalla
Tapaturmien ehkäisy, ensiapu ja ergonomian toiminta	tunnistaa mahdollisia tapaturmariskejä, osaa hakea ja antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa sekä noudattaa tutuissa tilanteissa ergonomisia toimintatapoja	ehkäisee toiminnallaan tapaturmien syntymistä, osaa hakea ja antaa ensiapua sekä noudattaa ergonomisia toimintatapoja	toimii huolellisesti ja ennalta ehkäisee tapaturmien syntymistä, osaa hakea ja antaa ensiapua sekä työskentelee ergonomisesti ja itseään säästään

Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintakykyä edistävien, kansansairauksia ennaltaehkäisevien ja terveyttä kuluttavien tekijöiden sekä ammatin haittavaikutuksia koskevan tietoperustan hallinta	tietää tavallisimmista terveyshaitoista (kuten tupakointi ja päihteiden käyttö) sekä tavallisimmista terveyttä ja toimintakykyä kuormittavista tekijöistä ja kansansairauksista, mutta tarvitsee ohjausta terveyttä edistävän tiedon hankinnassa.	hyödyntää omassa toiminnassaan terveyttä ja toimintakykyä edistävää tietoperustaa, tuntee terveyttä kuluttavat tekijät sekä elintavoista johtuvat terveyshaitat ja on tietoinen mahdollisista ammattiinsa liittyvistä kuormitustekijöistä.	hyödyntää monipuolisesti omassa toiminnassaan terveyttä ja toimintakykyä edistävää tietoa ja hakee itsenäisesti tietoa mahdollisista ammattinsa haittavaikeuksista.
---	---	--	---

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 3. Ammattietiikka, 4. Terveys, turvallisuus ja toimintakyky, 6. Kestävä kehitys, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Terveyden perusteet* (TE1) korvaa *Terveystiedon* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.1.9 Taide ja kulttuuri, 1 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ ymmärtää taiteen ja kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja hyödyntää niiden ilmenemismuotoja monikulttuurisessa yhteisössä
- ♦ osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin, kehittää kouluyhteisön kulttuuria ja ylläpitää sen esteettistä ilmettä
- ♦ ilmaisee ajatuksia, kokemuksia ja tunteita esimerkiksi musiikin, tanssin, teatterin, kirjallisuuden tai kuvataiteen keinoin ja arvostaa muiden ilmaisua ja näkemyksiä
- ♦ noudattaa kestävän kehityksen periaatteita materiaalien valinnassa ja työskentelyssään.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen	osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin	huolehtii koulu yhteisön kulttuurista ylläpitäen sen esteettistä ilmettä	uudistaa koulu yhteisön kulttuuria kehittämällä sen esteettistä ilmettä
Tuotoksen tekeminen	suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan ilmaisevan tuotteen	suunnittelee ja toteuttaa itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan ilmaisevan tuotteen, teoksen tai esityksen	suunnittelee ja toteuttaa itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan soveltavan ja ilmaisevan tuotteen, teoksen tai esityksen
	ottaa ohjeiden mukaan huomioon luonnon ja energian säästämisen materiaalien käytössä ja työskentelyssään	toimii luontoa ja energiaa säästäen materiaalien käytössä ja työskentelyssään	valitsee työskennellessään materiaalit luontoa ja energiaa säästäen
Muiden ilmaisun ja näkemysten arvostaminen	kertoo muiden ilmaisusta tunnistamistaan kulttuurisista piirteistä.	antaa rakentavaa palautetta muiden ilmaisusta ja näkemyksistä.	kehittää omaa ilmaisuaan arvostaen muiden näkemymiä.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 6. Kestävä kehitys, 7. Estetiikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Minä, kuva ja kulttuuri* (KU1), *Ympäristö, paikka ja tila* (KU2), *Musiikki ja minä* (MU1) tai *Moniääninen Suomi* (MU2) korvaa *Taide ja kulttuuri* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.2 VALINNAISET TUTKINNON OSAT

5.2.1 Ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaiset lisäosat

Ammattitaitoa täydentävinä valinnaisina tutkinnon osina voidaan valita kohdan 5.1 tutkinnon osien lisäosia. Oppilaitos määrittää näiden tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin.

5.2.2 Ympäristötieto, 4 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ noudattaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisia työ- ja toimintatapoja niin, että ne tukevat ammattitaidon saavuttamista ja täydentävät ammattitaitoa
- ♦ toimii energiaa säästävästi
- ♦ ehkäisee jätteiden syntyä ja lajittelee jätteitä tarkoituksenmukaisesti sekä hallitsee ammattitaidon kannalta keskeisten tuotteiden elinkaaren
- ♦ työskentelee ympäristöriskit minimoiden sekä toimii kulttuuriperintöä vaalien.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tärkeimpien ympäristöongelmien ja niihin esitettyjen ratkaisukeinojen tunteminen sekä kestävän kehityksen ja vastuullisten toimintatapojen mukainen toiminta	tuntee kestävän kehityksen peruseriaatteet työssään	tuntee kestävän kehityksen haasteita sekä tapoja, joilla voi työssään pyrkiä osalltamaan toimimaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan	tietää perusasiat aineen kierrosta ja energian virrasta maapallolla tuntee kestävän kehityksen haasteita ja niihin esitettyjä ratkaisuja sekä osaa työssään toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaan
Ammattitaidon kannalta keskeisen jätehuollon hallinta sekä jätteiden synnyn ehkäiseminen	osaa ehkäistä jätteiden syntyä ja lajitella syntyvän jätteen ohjatusti tavanomaisissa työtehtävissä	osaa ehkäistä jätteiden syntyä sekä lajittelee jätteet ohjeiden mukaan	osaa ehkäistä jätteiden syntyä tuotteiden ja pakkausten suunnittelussa ja hankinnoissa sekä lajittelee jätteet itsenäisesti

Kulttuuriperinnön vaaliminen ammattitaitoa täydentävällä tavalla	tunnistaa ohjattuna kulttuuriperinnön perusteet ja merkityksen	osaa vaalia kulttuuriperin- töä ammatissaan	osallistuu aktiivisesti lähiympäristönsä kulttuuriperinnön vaalimiseen ja edistää sitä ammatissaan
Ekotehokkaiden työmenetelmien ja -materialien valinta sekä ammattitaidon kannalta keskeisten tuotteiden elinkaaren tunnistaminen	ohjattuna valitsee ekotehokkuutta edistäviä välineitä ja materiaaleja	valitsee ekotehokkuutta edistäviä työvälineitä ja -menetelmiä	valitsee ekotehokkuutta edistäviä työvälineitä ja -menetelmiä sekä tunnistaa niiden vaikutuksen elinkaareen
Ympäristölainsäädännön noudattaminen ja ympäristölaatu- järjestelmien mukainen toiminta	työskentelee opastettuna keskeisten ympäristömääräysten ja -laatu- järjestelmien mukaisesti	työskentelee keskeisten ympäristömääräysten ja -laatu- järjestelmien mukaisesti	työskentelee ympäristömääräysten mukaisesti ja ennakoii tulevia muutoksia osallistuu aktiivisesti työpaikkansa ympäristölaatu- järjestelmän rakentamiseen ja/tai kehittämiseen
Ammattitaidon saavuttamisen kannalta keskeisen ympäristötiedon lähteiden hankinta ja niiden hyödyntäminen	etsii ohjattuna ympäristötietoa eri lähteistä sekä muokkaa sitä työssä hyödyttävään muotoon.	luokittelee, vertailee ja jäsentää hankkimaansa ympäristötietoa sekä muokkaa sitä työssä hyödyttävään muotoon.	luokittelee, vertailee ja jäsentää hankkimaansa ympäristötietoa, muokkaa sitä itsenäisesti ja soveltaa sitä työssään.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 3. Ammattietiikka, 6. Kestävä kehitys, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Ympäristöekologia* (BI3) korvaa 1 opintoviikon laajuisen osan *Ympäristötiedon* opinnoista ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.2.3 Tieto- ja viestintäteknikka, 4 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ käyttää liikunta-alan ammattitehtävissä tarvittavia tietoteknisiä välineitä ja järjestelmiä tiedon hankintaan, käsittelyyn, muokkaukseen, tallentamiseen ja esittämiseen
- ♦ ottaa käyttöön ja soveltaa uusia tietoteknisiä lisälaitteita, toimintoja ja ohjelmia (tarvittaessa käyttötuen avustuksella)
- ♦ käyttää työssään tehokkaita työskentelytapoja ja -menetelmiä, kuten kymmen-sormijärjestelmää ja eri hiirenkäyttötekniikoita
- ♦ käyttää käyttöjärjestelmäohjelmia sekä soveltaa työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, sähköposti-, esitysgrafiikka- ja kalenteriohjelmia ammattitehtävissä tarvittavan tiedon tuottamiseen, muokkaamiseen ja esittämiseen
- ♦ käsittelee liikunta-alan ammattitehtävissä käytettyjen sovellusohjelmistojen tuottamia tiedostoja ja hankkii ammattitehtävissä tarvittavaa tietoa verkkohakupalveluiden ja -sovellusten avulla
- ♦ käyttää verkkoviestintämenetelmiä ja -sovelluksia tiedon lähettämiseen ja jakamiseen
- ♦ toimii tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohjeiden ja -määräysten mukaisesti
- ♦ käyttää työssään ergonomisesti oikeita työasentoja.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta ja käsittely	hakee, tallentaa ja kopioi työtehtävissä tarvittavia tiedostoja sekä hakee työtehtävissä tarvittavaa tietoa verkkopalveluista	osaa tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti käsitellä ammatissa tarvittavia tiedostoja sekä verkkohakupalveluita	ottaa huomioon tiedostojen käsittelyssä tekniset rajoitteet ja mahdollisuudet soveltaa tapaus- ja tilannekohtaisesti ammattialaan liittyviä verkkohakupalveluita ja käyttää niitä aktiivisesti sekä arvioi niiden tietojen luotettavuutta ja soveltuvuutta
Tiedonkäsittely ja muokkaus	käyttää työtehtävissään työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, sähköposti-, esitysgrafiikka- ja kalentriohjelmia	käyttää sujuvasti työvälineohjelmia ammattiin liittyvän tiedon tuottamiseen ja muokkaamiseen	käyttää soveltaen työvälineohjelmia tiedon tuottamiseen ja muokkaamiseen ammattialan eri tilanteiden ja olosuhteiden vaatimalla tavalla
Tietojen lähettäminen ja jakaminen	käyttää verkkoviestintämenetelmiä työtehtävissään	käyttää sujuvasti eri verkkoviestintämenetelmiä ammattiin liittyvän tiedon lähettämiseen ja jakamiseen	käyttää soveltaen verkkoviestinnän mahdollisuuksia ammattialan eri tilanteiden ja tarpeiden mukaan sekä ottaa näiden käytössä huomioon vastuu- ja tietoturvanäkökulmat
Tekijänoikeuksien, tietoturvan, tietosuojan ja ergonomian noudattaminen	toimii tekijänoikeus-, tietoturva-, tietosuoja- ja ergonomiohjeiden ja säädösten mukaisesti.	käyttää työssään ergonomisesti suositeltavia toimintatapoja.	ennakoi ja ottaa huomioon tietosuoja- ja tietoturvariskit sekä kehittää työympäristöään ja toimintatapojaan tietoturva-, tietosuoja- ja ergonomiatavoitteiden pohjalta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 9. Matematiikka ja luonnontieteet, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka korvaisi ammatillisen peruskoulutuksen *Tieto- ja viestintätekniikan* opinnot.

5.2.4 Etiikka, 4 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ◆ pohtii arvojen, normien ja katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa ja työssä
- ◆ perustelee valintojaan ja osaa arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestäväen kehityksen kannalta
- ◆ osoittaa toiminnassaan rehellisyyttä ja vastuullisuutta, kunnioittaa toisia ihmisiä sekä käyttäytyy työssään ja ihmissuhteissaan hyvien tapojen mukaisesti
- ◆ pohtii omaan elämään, ihmissuhteisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön ja työelämään liittyviä eettisiä kysymyksiä ja ongelmia
- ◆ osaa ratkaista sekä itsenäisesti että yhdessä toisten kanssa oman alansa työelämän arvo- ja normiristiriitoja eettisesti hyväksyttävällä tavalla
- ◆ toimii eettisesti erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa
- ◆ omaa valmiuksia osallistua liikunta-alan arvopohjan ja eettisten toimintaperiaatteiden kehittämiseen
- ◆ hankkii tietoa oman alansa ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja ymmärtää sekä käyttää sitä työnsä ammatillisena voimavarana
- ◆ havaitsee ja tunnistaa liikunta-alan eettisiä ongelmatilanteita, käsittelee niitä ja esittää niistä perusteltuja näkemyksiä.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Eettisten kysymysten pohdinta	keskustelee ohjattuna omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä arvoista sekä eettisistä ja katsomuksellisista kysymyksistä	keskustelee eettisistä, katsomuksellisista sekä omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä kysymyksistä ja arvoista	pohtii arvojen, normien ja erilaisten katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa, työelämässä ja yhteiskunnassa

Eettinen toiminta	toimii hyvien tapojen mukaisesti ja vastuullisesti työssään ja sen ongelmatilanteissa, mutta tarvitsee tukea ja ohjausta uusissa tilanteissa	toimii vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työelämän ristiriita- ja kriisitilanteissa	toimii itsenäisesti, vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työelämän erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa ja osaa perustella toimintansa
Tiedon hakeminen ja eettisen tietoperustan käyttäminen työssä	hakee ohjattuna tietoa oman alansa eettisistä kysymyksistä ja hyödyntää tietoperustaa tutuissa tilanteissa	hankkii tietoa oman alansa ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja hyödyntää sitä omassa elämässään ja työssään	hankkii aktiivisesti tietoa oman alan ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja hyödyntää siitä työnsä ammatillisena voimavarana perustelee valintojaan ja haluaa osallistua oman alansa arvopohjan ja eettisten periaatteiden kehittämiseen
Arvo- ja normiristiriitöiden käsittely työssä	osaa ohjattuna havaita ammattinsa eettisiä ongelmatilanteita ja ratkaisee yhdessä yhteisönsä jäsenten kanssa työhönsä liittyviä arvo- ja normiristiriitöitä eettisesti.	tunnistaa ammattinsa eettisiä ongelmatilanteita ja hakee niihin ratkaisua yhdessä muiden kanssa sekä arvioi ratkaisun vaikutuksia keskeisten osapuolten näkökulmista.	tunnistaa itsenäisesti työelämän ja oman alansa eettisiä ongelmatilanteita, osaa ratkaista niitä eettisesti ja arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen kannalta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 3. Ammattietiikka, 6. Kestävä kehitys, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Johdatus filosofiseen ajatteluun* (FI1) ja jokin seuraavista kokonaisuuksista a) *Uskonnon luonne ja merkitys* (UE1), *Kirkko, Kulttuuri ja yhteiskunta* (UE2) ja *Ihmisen elämä ja etiikka* (UE3), tai b) *Ortodoksinen maailma* (UO1), *Uskonoppi ja etiikka* (UO2) ja *Raamattutieto* (UO3) tai c) *Hyvä elämä* (ET1), *Maailmankuva* (ET2) ja *Yksilö ja yhteisö* (ET3) korvaavat *Etiikan* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.2.5 Kulttuurien tuntemus, 4 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ toimii eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa
- ♦ osaa tervehtiä, vastaanottaa vieraita ja keskustella heidän kanssaan
- ♦ osaa ottaa huomioon toiminnassaan sopivuuden rajat sekä miesten ja naisten erilaiset roolit, pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyvät ohjeet ja myös kirjoittamattomat säännöt ja menettelytavat
- ♦ tunnistaa eri kulttuurien välisiä eroja työpaikkakäyttäytymisessä, -hierarkiassa ja työhön liittyvässä suhdetoiminnassa ja käyttäytyy asiallisesti tavallisissa työpaikalla esiin tulevissa tilanteissa, erityisesti asiakaspalvelussa
- ♦ esittelee toisten kulttuurien edustajille maansa yleisiä kulttuuripiirteitä, kuten keskeistä historiaa, nähtävyyksiä, taiteita, urheilusaavutuksia ja viihdettä sekä liikunta-alan taitoja, työtapoja ja innovaatioita
- ♦ pohtii eri maiden tulkintoja historiallisista tapahtumista ja suhteuttaa kotiseutunsa ja maansa merkittäviä tapahtumia ja aikakausia naapurimaiden ja maailman historiaan
- ♦ vertailee maansa ja Euroopan keskeisiä kulttuurivirtauksia ja -vaikuttajia
- ♦ tunnistaa oman alansa erikoispiirteitä muissa maissa.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tavallisimpien kulttuuripiirteiden huomioon ottaminen	tunnistaa muiden kulttuurien yleisiä piirteitä	tunnistaa kulttuurisia eroja muiden toiminnassa	ottaa huomioon kohtamiensa ihmisten kulttuuritaustan
Käyttäytyminen ja pukeutuminen eri tilanteissa sekä erilaisten ihmisten kohtaaminen	tunnistaa kulttuurisia eroja ihmisten päivittäisessä toiminnassa Suomessa ja muualla	toimii kulttuurieroista huolimatta yhdessä muiden kanssa	kohtaa myös ulkomaalaiset työtoverit, asiakkaat ja vieraat ilman kulttuurikonflikteja

Oman alan erikoispiirteiden huomioon ottaminen	tunnistaa oman alan palvelujen ja tuotteiden piirteitä eri maissa	vertailee oman kulttuurin piirteitä muiden vastaaviin	ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuureista olevat piirteet
Organisaatioympäristön ja tehtävän mukaan käyttäytyminen	tunnistaa työnsä keskeisiä asioita	kertoo ulkomaalaisille vieraille keskeisiä asioita Suomesta ja työstään	kehittää omaa organisaatioitaan muilta saatujen kokemusten pohjalta
Maahanmuuttajien ja muiden vähemmistökulttuurien keskeisen kulttuurin historian ja nykytilanteen huomioon ottaminen	etsii tietoa maahanmuuttajien ja muiden vähemmistö-kulttuurien taustasta	ottaa työskennellessään huomioon etnisestä taustasta, kielestä, vammaisuudesta tai iästä riippumatta	ottaa muut huomioon suunnitellessaan työtä ja työskennellessään riippumatta heidän etnisestä taustastaan, kielestään, vammaisuudestaan tai iästään
Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen hyödyntäminen	käyttää hankkimaansa kielitaitoa tutuissa tilanteissa.	käyttää hankkimaansa kielitaitoa toimiessaan kansainvälisissä vuorovaikutus-tilanteissa.	toimii kansainvälisissä yhteyksissä kielitaitoaan hyödyntäen.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kursssia, joka korvaisi ammatillisen peruskoulutuksen *Kulttuurien tuntemuksen* opinnot.

5.2.6 Psykologia, 4 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ havainnoi ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja tämän toimintaan vaikuttavia tekijöitä
- ♦ tunnistaa, tiedostaa ja käsittelee psyykkisiä ilmiöitä psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla
- ♦ soveltaa psykologista tietoa ammattialansa työhön
- ♦ soveltaa oppimisen psykologiaa omaan opiskeluunsa
- ♦ osaa havainnoida ja ajatella kriittisesti
- ♦ osaa havainnoida tunteiden vaikutusta erilaisissa vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa
- ♦ selittää omaa ja muiden käyttäytymistä psykologisen ja sosiaalipsykologisen tiedon avulla
- ♦ osaa toimia psyykkistä hyvinvointiaan ja oman alan työtehtävistä suoriutumista edistävästi
- ♦ selviytyy työhönsä liittyvistä asiakaspalvelu- ja ryhmätyötilanteista.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Psykologian käsitteiden tuntemus ja ihmisen toiminnan selittäminen ja ymmärtäminen	tuntee psykologian keskeisiä käsitteitä ja ymmärtää niiden yhteyden ihmisen toimintaan	käyttää psykologista tietoa ihmisten toiminnan selittämisessä tavallisissa arki- ja työelämän tilanteissa	pystyy soveltamaan kognitiivisen psykologian ja persoonallisuuspsykologian tietoa tavallisiin työelämän tilanteisiin ja selittämään niiden avulla sekä omaa että muiden ihmisten toimintaa
Ihmisen psyykkisen kehityksen tunteminen	tuntee yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä	ymmärtää psyykkisen kehityksen perustana olevien tekijöiden välisiä yhteyksiä eri elämänvaiheissa ja eri-ikäisinä	ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
Oppiminen ja itsetuntemus	tuntee oppimistapahtumaan vaikuttavia keskeisiä tekijöitä	arvioi ohjattuna omaa oppimistaan tukeutuen psykologiseen tietoon	ymmärtää oppimista psykologisen tiedon perusteella ja soveltaa sitä omaan opiskeluunsa
Motivaation, tunteiden ja sitoutumisen vaikutuksen ymmärtäminen sekä omiin että toisten työsuorituksiin	ottaa huomioon motivaation, tunteiden ja sitoutumisen merkityksen omaan suoriutumiseensa	toimii erilaisten ihmisten kanssa työ- ja opiskeluyhteisössään ja ymmärtää motivaation ja sitoutumisen vaikutuksen työsuorituksiin	soveltaa psykologian perustietoa ihmisen ajattelusta, havainnoimisesta, persoonallisuuden piirteistä, tunteista ja muista käyttäytymistä säätelevistä mekanismeista
		ymmärtää työhön sitoutumisen ja ryhmään samastumisen vaikutuksia työsuorituksiin ja työssä viihtymiseen	käyttää psykologian tietoa itsetuntemuksensa ja minäkuvansa parantamiseen tiedostaa omia ja toisten tunteita sekä hallitsee työelämässä tunteitaan ja asenteitaan tilanteen vaatimalla tavalla

Psyykkisen työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen	edistää ohjatusti psyykkistä työ- ja toimintakykyään	tietää, miten psyykkistä hyvinvointia ylläpidetään ja vaikuttaa myönteisesti työyhteisön hyvinvointiin	tiedostaa omaan jaksamiensa ja stressinhallintaan vaikuttavia psyykkisiä tekijöitä sekä osaa vaikuttaa niihin jaksamistaan edistävasti
		ymmärtää mielenterveyden määrittelyn moniulotteisuuden	osaa tarvittaessa hakea apua omiin tai lähipiiriinsä mielenterveysongelmiin
Toimiminen työpaikan ihmissuhde- ja vuorovaikutustilanteissa	soveltaa psykologian keskeisintä tietoa toimiessaan työpaikan tavanomaisissa asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustilanteissa	tietää sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkityksen ihmisen psyykkisessä toiminnassa sekä tunnistaa erilaisia johtamistapoja ja niiden vaikutusta työkuultuuriin	toimii työpaikan eri rooleissa yhteistyökykyisesti sekä ymmärtää johtajuuden merkityksen
Sosiaalipsykologisen tiedon yhteiskunnallisuuden tunteminen	tuntee sosiaalipsykologian keskeisiä käsitteitä.	ymmärtää roolien, normien ja ryhmädynamiikan vaikutuksen yhteiskunnan eri ryhmissä.	ymmärtää sosiaalipsykologisen tiedon avulla erilaisista yhteiskunnallisista oloista ja kulttuuritaustoista lähtöisin olevien ihmisten toimintaa.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 3. Terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Osaamisen tunnistamisessa lukion kurssi *Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus* (PS1) korvaa yhden opintoviikon laajuisen osan ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) *Psykologian* opinnoista. Jos opiskelija on suorittanut edellisen lisäksi *Ihmisen psyykkinen kehitys* (PS2), *Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta* (PS4) ja *Persoonallisuus ja mielenterveys* (PS5), ne korvaavat *Psykologian* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

5.2.7 Yritystoiminta, 4 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ kehittää liikeideaa tai tuotteistaa omaa osaamistaan yritystoiminnaksi
- ♦ arvioi kehittämistarvetta toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun, työympäristön ja oman osaamisen perusteella
- ♦ noudattaa yritystoiminnassaan tuloksellisen toiminnan periaatteita sekä ottaa huomioon toiminnan kustannusrakenteen ja oman työpanoksen vaikutuksen toiminnan tuloksellisuuteen.

Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT			
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3	
	Opiskelija			
Liikeidean kehittämisen tai oman osaamisen tuotteistaminen	kehittää opastettuna ryhmän jäsenenä liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan	kehittää ryhmän jäsenenä liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan	kehittää oma-aloitteisesti liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan hyödyntäen työyhteisön asiantuntemusta	
	selvittää opastettuna yritystoimintaansa liittyviä toimintatapoja, keskeisiä palveluja tai tuotteita	selvittää yhteistyössä yritystoimintaansa liittyviä toiminta- tai liikeideoita sekä keskeisiä palveluja ja tuotteita	selvittää yritystoimintaan liittyviä eri yritysten tai organisaatioiden toiminta- tai liikeideoita sekä keskeisiä palveluja ja tuotteita	
	hakee ohjattuna tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella	hakee yhteistyössä tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella	hakee itsenäisesti tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella	
	kartoittaa ohjattuna ratkaisuvaihtoehtoja	kartoittaa erilaisia ratkaisumahdollisuuksia	kartoittaa oma-aloitteisesti erilaisia ratkaisumahdollisuuksia	
	vertailee ohjattuna erilaisia vaihtoehtoja	vertailee vaihtoehtoja ja asettaa työlleen kestävän kehityksen huomioivia laatu- ja kustannustavoitteita	esittelee vaihtoehdot esimerkiksi asiantuntijalle, työnjohdolle tai asiakkaalle	esittelee ja neuvottelee esimerkiksi asiantuntijan, työnjohdon tai asiakkaan kanssa parhaaksi katsomistaan vaihtoehdoista

Yritystoiminnan suunnittelu	valitsee ohjattuna toteutettavan vaihtoehdon ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta	valitsee yhteistyössä vaihtoehdon ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta	valitsee tai sopii toteuttamiskelpoisesta vaihtoehdosta ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta
	keskustelee suunnitelmasta ja tekee sovitut muutokset	esittelee suunnitelman ja muuttaa sitä palautteen perusteella	esittelee suunnitelman ja kehittää sitä palautteen perusteella
Kehittämishankkeen tai yritystoiminnan toteuttaminen	toteuttaa ohjattuna tekemänsä toimintasuunnitelman	toteuttaa tekemänsä toimintasuunnitelman	toteuttaa oma-aloitteisesti tekemänsä toimintasuunnitelman
	käyttää opastettuna tavanomaisia toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja hyödyntäen tietotekniikkaa	käyttää tavanomaisia toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja hyödyntäen tietotekniikkaa	käyttää toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja vuorovaikutuksessa työyhteisönsä kanssa hyödyntäen tietotekniikkaa
	toimii opastettuna toiminnan eri vaiheissa asiantuntijatahon kanssa	toimii toiminnan eri vaiheissa asiantuntijatahon kanssa	hyödyntää toiminnan eri vaiheissa asiantuntijaverkostoja
	toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja sovitut kestävä kehityksen periaatteita	toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja sovitut kestävä kehityksen periaatteita	toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja erityisesti laatu- ja kestävä kehityksen periaatteita
Oman toiminnan, hankkeen tai yritystoiminnan toteuttamisen arviointi	arvioi opastettuna toimintaansa ja yritystoiminnan etenemistä	arvioi toimintaansa ja yritystoiminnan etenemistä	arvioi toimintaansa ja yritystoimintansa etenemistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin
	tekee sovitut muutokset	sopii mahdollisista muutoksista	tekee perusteltuja muutoksia tai parannusehdotuksia ja sopii niiden toteuttamisesta
Kehittämishankkeen tai yritystoiminnan esittely	esittelee opastettuna toteutusvaiheen ja sen tulokset	esittelee toteutusvaiheen ja sen tulokset	esittelee koko kehittämishankkeensa tai yritystoimintansa ja sen tulokset hankkeen luonteeseen soveltuvalla tavalla
Tuloksellinen ja kokonaistaloudellinen toiminta	toimii opastettuna työssään tai yritystoiminnassaan ja toimii tuloksellisesti	toimii työssään tai yritystoiminnassaan tuloksellisesti	toimii työssään, työympäristössään tai yritystoiminnassaan tuloksellisesti
	laskee opastettuna oman työpanoksensa osuuden kustannuksista.	laskee toiminnan kustannukset ja oman työpanoksensa osuuden niistä.	toimii kustannustehokkaasti aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioon ottaen sekä laskee toiminnan kustannukset ja oman työpanoksensa osuuden niistä.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot: 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 5. Aloitekyky ja yrittäjyys, 6. Kestävä kehitys, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka korvaisi ammatillisessa peruskoulutuksessa *Yritystoiminnan* opinnot.

6

VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT, 10 OV AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Opiskelijan tulee sisällyttää tutkintoonsa 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia tutkinnon osia, joiden tavoitteet ja arviointi tulee myös sisällyttää opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla oman koulutusalan tai muiden alojen ammatillisia tai ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), lukio-opintoja tai ylioppilastutkinnon suorittamiseen tai jatko-opintoihin valmistavia opintoja, työkokemusta tai ohjattuja harrastuksia, jotka tukevat koulutuksen yleisiä ja ammatillisia tavoitteita sekä opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

7

OPISKELIJAN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

7.1 ARVIOINNIN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (L 601/2005, 25 §) on säädetty, arvioinnilla ohjataan, motivoidaan ja kannustetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamiseen ja tuetaan opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä sekä kasvua ammatti-ihmisenä. Opiskelijan ohjauksen ja kannustuksen lisäksi arvioinnin tulee tuottaa tietoa opiskelijoiden osaamisesta opiskelijalle itselleen, opettajille ja työnantajille sekä jatko-opintoihin pyrkimistä varten.

7.2 ARVIOINNISTA TIEDOTTAMINEN

Opiskelijan arvioinnin toteutus muodostaa kokonaisuuden, josta koulutuksen järjestäjän on laadittava opetussuunnitelmaansa suunnitelma tutkinnon osien arvioinnista. Siihen sisältyy toimielimen hyväksymä suunnitelma ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista (L 601/2005, 25 a §).

Opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville on tiedotettava ennen opintojen alkamista arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta (A 603/2005, 3 §). Tiedotettavia asioita ovat ainakin arvioinnin tehtävät ja tavoitteet, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, oppimisen ja osaamisen arviointi sisältäen työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit, arvosanasta päättäminen, arvioinnin uusiminen ja arvosanojen korottaminen, arvioinnin oikaiseminen sekä tutkintotodistuksen saaminen.

7.3 OPISKELIJAN OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille siitä, minkälaista aineistoa ja asiakirjoja on esitettävä osaamisen tunnistamista ja tunnustamista varten ja milloin opiskelijan on haettava osaamisen tunnistamista ja tunnustamista (A 603/2005, 3 §).

Osaamisen tunnistaminen

Sen lisäksi, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 603/ 2005, 10 §, 1 mom.) on säädetty, opiskelijan osaamista on arvioitava jo opintojen alkaessa. Opiskelijan osaaminen ja sen taso tulee selvittää opiskelijan vahvuuksien tunnistamiseksi ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen määrittelemiseksi. Osaamisen tunnistaminen on pohjana opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden laatimisessa, mutta myös tarvittavan ohjauksen ja tuen määrittelemisessä.

Osaamisen tunnistamiseksi käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat opiskelija ja opettaja tai opettajat. Osaamisen tunnistamisen edistämiseksi on kehitettävä erilaisia sitä helpottavia arviointitapoja.

Osaamisen tunnustaminen

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetuksella ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (L 601/2005, 30 §, A 603/ 2005, 12 a §) on säädetty, tulee osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Mikäli osaamisen tunnistamisessa tutkinnon osalle asetetut tavoitteet tai osa tavoitteista todetaan saavutetuiksi, osaaminen tunnustetaan. Osaamisen tunnustaminen kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta on tarkemmin luvussa 8.1.

Osaamisen tunnustaminen on osa opiskelijan arviointia, ja sitä koskevat samat säädökset kuin muutakin opiskelijan arviointia (L 601/2005, 25 §, 25a §, 25c §). Osaamisen tunnustamisella korvataan tai luetaan hyväksi suoritettavaan tutkintoon kuuluvia opintoja. Osaamisen tunnustamisella korvatut tutkinnon osat merkitään tutkintotodistukseen (luku 7.9). Osaamisen tunnustamisesta päättävät kyseisten opintojen opettaja tai opettajat yhdessä. Aikaisemmin hankitulle osaamiselle ei voida asettaa mitään yleistä aikarajaa, jota ennen hankittua osaamista ei voitaisi tunnustaa, mutta osaamisen ajantasaisuus voidaan tarkistaa. Tarvittaessa opiskelijan on osoitettava osaamisensa vastaavuus suoritettavan tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja tavoitteisiin.

Toisen ammatillisen perustutkinnon tutkintotodistuksessa tai lukion päättötodistuksessa arvioidut opinnot korvaavat vastaavat ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot) sekä vapaasti valittavat tutkinnon osat ja ammatillisiin opintoihin sisältyvät muut valinnaiset tutkinnon osat, yhteensä enintään 40 opin-

toviikkaa. Lukion yksittäisten kurssien tunnustamisesta ammattitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin on määrätty luvussa 5.

Mikäli aiemmilla opinnoilla tai muulla tavalla hankitusta koko tutkinnon osan kattavasta osaamisesta ei ole arvosanaa, tulee osaaminen osoittaa arvosanan saamiseksi tutkintotodistukseen. Ammatillisten tutkinnon osien osaamisen osoittamisessa hyödynnetään ammattiosaamisen näyttöjä. Ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tutkinnon osan tunnustamisessa merkitään tutkintotodistukseen ko. tutkintotoimikunnan antama hyväksytty arvosana.

Osaamisen tunnustamisella korvattujen tai hyväksi luettujen tutkinnon osien arvosanoja voi korottaa koulutuksen aikana. Koulutuksen päätyttyä korotukset tehdään yksityisopiskelijana.

Arvosanojen muuntaminen

Arvosana-asteikosta on voimassa, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 10 §) on säädetty. Opiskelijaa arvioidaan sen oppilaitoksen arviointikäytännön mukaan, missä hän kulloinkin suorittaa opintoja. Jos oppilaitosten arvosana-asteikot eroavat toisistaan, osaamisen tunnustavan oppilaitoksen on muunnettava arvosanat ja määriteltävä vastaavuus opiskelijan eduksi. Arvosanat tulee muuntaa seuraavasti:

ARVOSANA-ASTEIKKO		
1–3	1–5	5–10
kiitettävä 3	kiitettävä 5	erinomainen 10
		kiitettävä 9
hyvä 2	hyvä 4	hyvä 8
	hyvä 3	tydyttävä 7
tydyttävä 1	tydyttävä 2	kohtalainen 6
	tydyttävä 1	välttävä 5

7.4 OPPIMISEN JA OSAAMISEN ARVIOINTI

Opiskelijan arviointi on kriteeriperusteista, jolloin opiskelijan oppimista ja osaamista verrataan aina joko ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin tai ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) tavoitteisiin sekä niiden pohjalta laadittuihin arviointikriteereihin.

Opiskelijalla on oikeus oppia ennen kuin ammattitaitovaatimuksissa ja tavoitteissa määriteltyä osaamista arvioidaan tutkintotodistukseen tulevan arvosanan saamiseksi.

Oppimisen arviointi

Oppimisen arvioinnin tavoite on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä hänen on vielä opittava. Oppimisen arvioinnissa opettajan tai työpaikkaohjaajan tulee käyttää opiskelijaa motivoivia ja aktiivisia menetelmiä. Niiden avulla tuetaan ja motivoidaan opiskelijaa ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamisessa sekä kehitetään opiskelijan itsearviointitaitoa. Opiskelija arvioi oppimistaan tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten, tavoitteiden ja arviointikriteereiden perusteella.

Oppimista arvioidaan koko koulutuksen ja opiskelun ajan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta oppimisen etenemisestä. Numeerista arviointia ei oppimisen arvioinnissa tarvita. Palautteella tuetaan ja ohjataan opiskelijaa mahdollisimman hyvin suoritukseen tuomalla esille opiskelijan vahvuudet. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset opiskelijan opetukseen ja oppimisen tukemiseen. Muutokset kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Osaamisen arviointi

Osaamisen arviointiin perustuen opiskelijalle annetaan todistukseen tulevat arvosanat voimassa olevan asetuksen ammatillisesta koulutuksesta mukaisella arviointias- teikolla.

Osaamista arvioitaessa arviointimenetelmät valitaan siten, että ne mittaavat asetettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamisensa monipuolisesti ja arvioida myös itse osaamistaan.

Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaito arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä ja muulla osaamisen arvioinnilla. Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan mahdollisimman laajasti ammattitaitovaatimuksissa määritelty osaaminen, mutta vähintään se, mitä tutkinnon perusteissa on määrätty. Tarvittaessa muu osaamisen arviointi täydentää ammattitaitovaatimuksissa edellytettyä osaamista. Muun osaamisen arvioinnin arviointimenetelmistä päättää koulutuksen järjestäjä opiskelijan arvioinnin toteuttamissuunnitelmissaan.

Ammattiosaamisen näytöt

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (L 601/2005, 25 §, 25a §, 25b §, A 603/2005, 5 §) on säädetty ammattiosaamisen näytöistä, toimielimestä, arvioinnista ja arvioijista, näyttöpaikkojen laadusta ja työturvallisuudesta, ammattiosaamisen näytöt suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan oppilaitosten ja työpaikkojen yhteistyönä tutkinnon perusteiden pohjalta.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan ammatillisten tutkinnon osien ammatitaitovaatimukset luvun 4 määräysten mukaisesti. Ammattiosaamisen näyttö annetaan kaikista ammatillisista tutkinnon osista, myös valinnaisista tutkinnon osista, jos ne ovat ammatillisia. Ammatitaitoa täydentävistä tutkinnon osista (yhteiset opinnot) ja vapaasti valittavista tutkinnon osista ei anneta erillisiä ammattiosaamisen näyttöjä. Kuitenkin koulutuksen järjestäjän päätöksellä voidaan ammattiosaamisen näyttö antaa myös vapaasti valittavista tutkinnon osista, mikäli ne ovat ammatillisia.

Ammattiosaamisen näytön arvosana annetaan kaikista ammatillisista tutkinnon osista. Ammattiosaamisen näyttö voidaan antaa yhdestä tai useammasta tutkinnon osasta kerrallaan. Jos samassa ammattiosaamisen näytössä arvioidaan useamman tutkinnon osan osaamista, tulee kaikista tutkinnon osista antaa erillinen arvosana arvioinnin kohteittain. Jos tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttö annetaan useammassa kuin yhdessä osassa, jokaisesta osasta annetaan arvosanat arvioinnin kohteittain, mutta kokonaisarvosanaa ei muodosteta, ennen kuin kaikki osat on suoritettu.

Ammattiosaamisen näytöt ajoitetaan koko koulutuksen ajalle. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus oppia ammattiosaamisen näytössä arvioitava osaaminen ennen osaamisen näyttämistä ja mahdollisuus parantaa suoritustaan näytöistä saadun palautteen perusteella. Toimielimen hyväksymään ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamis- ja arviointisuunnitelmaan sisällytetään periaatteet työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen yhteensovittamisesta.

Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa ammattiosaamisen näyttöjä myös ulkomailla, jolloin siitä on sovittava etukäteen.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelija saa riittävästi tukea ja ohjausta ammattiosaamisen näyttöjen suorittamiseen. Tukea ja ohjausta annetaan ennen ammattiosaamisen näyttöjä, niiden aikana sekä ohjaavana palautteena niiden jälkeen.

Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit

Tutkinnon perusteissa on tutkinnon osittain esitetty arvioinnin kohteet (mitä arvioidaan) ja arviointikriteerit (miten osataan) tyydyttävän T1, hyvän H2 ja kiitettävän K3 tasoille. Arviointi kohdistuu

- ♦ työprosessin
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin
- ♦ työn perustana olevan tiedon ja
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintaan.

Elinikäisen oppimisen avaintaitoja ovat oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka, terveys, turvallisuus ja toimintakyky, aloitekyky ja yrittäjäyys, kestävä kehitys, estetiikka, viestintä ja mediaosaaminen, matematiikka ja luonnontieteet, teknologia ja tietotekniikka sekä aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit. Arvioinnin kohteessa elinikäisen oppimisen avaintaidot arvioidaan seuraavat neljä avaintaitoa: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky. Muut avaintaidot arvioidaan työprosessin, työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin tai työn perustana olevan tiedon hallinnan yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjä laatii arviointikriteerit liitteen kohdassa 9.3 olevien yleisten arviointikriteerien pohjalta niihin valinnaisiin tutkinnon osiin, joihin niitä ei ole määritelty tutkinnon perusteissa.

7.5 ARVOSANASTA PÄÄTTÄMINEN

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (L 601/2005, 25 b §, A 603/2005, 11 §, A 488/2008, 10 §, 13 §) on säädetty, arvosanat tutkintotodistukseen on annettava kaikista tutkinnon perusteiden mukaisista tutkinnon osista, myös ammatillisiin opintoihin (90 ov) kuuluvista muista valinnaisista tutkinnon osista ja ammatillista osaamista syventävistä tutkinnon osista.

Tutkinnon osan arvosana päätetään osaamisen arvioinnin perusteella. Mikäli osaamista arvioivia opettajia on ollut useita, päätös tehdään arviointikeskustelussa. Ammattiosaamisen näytön arvosanan päättävät opettajat ja työelämän edustajat pääsääntöisesti yhdessä toimielimen päätöksen mukaisesti. Arvioinnin perustelut on aina kirjattava.

7.6 ARVIOINTIAINEISTON SÄILYTTÄMINEN

Sen lisäksi, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 603/2005, 11a §) on arviointiaineiston säilyttämisestä ja tallentamisesta säädetty, ammattiosaamisen näytön arvosana tallennetaan arvioinnin kohteittain. Jos opiskelijan suorittama ammattiosaamisen näyttö kattaa vain osan tutkinnon osasta, kunkin osan arvioinnin perusteena oleva aineisto tallennetaan siten, että ammattiosaamisen näytön arvosana on mahdollista päättää koko tutkinnon osan osalta.

7.7 ARVIOINNIN UUSIMINEN JA ARVOSANAN KOROTTAMINEN

Arvosanojen korottamisesta ja uusinnasta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 603/2005, 12 §) on säädetty.

7.8 ARVIOINNIN OIKAISEMINEN

Arvioinnin oikaisemisesta on voimassa, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (L 601/2005, 25c §) on säädetty.

7.9 TODISTUKSET

Tutkintotodistus

Tutkintotodistus on virallinen asiakirja, jonka sisällössä tulee noudattaa tutkinnon perusteita. Tutkintotodistuksen antamisesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) on säädetty. Peruskoulutuksena järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa tutkintotodistus on annettava samoin perustein.

Tutkintotodistus on kokonaisuus, joka sisältää päättö- ja näyttötodistuksen. Päättötodistukseen merkitään arvosanat kaikista tutkinnon osista, joista tutkinto muodostuu. Poikkeuksena kuljettajien ammattipätevyys -tutkinnon osa, joka merkitään vain näyttötodistukseen. Päättötodistukseen kuljettajien ammattipätevyys -tutkinnon osa merkitään: katso näyttötodistus. Vain vapaasti valittavat tutkinnon osat voidaan opiskelijan valinnan mukaan jättää ilman arvosanaa. Päättötodistuksen

ammattillisten tutkinnon osien arvosanat muodostuvat ammattiosaamisen näytön ja muun osaamisen arvioinnin perusteella. Ammattiosaamisen näytöt on suoritettava hyväksytysti, jotta tutkinnon osasta voidaan antaa arvosana päättötodistukseen.

Valtioneuvoston päättämistä ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista (yhteiset opinnot) annetaan erilliset arvosanat. Ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyvien ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien tuottama osaaminen arvioidaan ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksina.

Opinnäyte arvioidaan niiden tutkinnon osien yhteydessä, joihin se sisältyy. Opinnäytteestä merkitään päättötodistukseen laajuus ja nimi, erillistä arvosanaa ei anneta. Työssäoppimisesta merkitään päättötodistukseen laajuus, mutta erillistä arvosanaa ei anneta, koska työssäoppimisen aikana hankittu osaaminen arvioidaan ammattiosaamisen näytöillä.

Tutkinnon osan kokonaan korvaavat opinnot tai muutoin hankittu osaaminen merkitään opiskelijan päättötodistukseen arvosanoineen. Jos arvosana-asteikko eroaa, käytetään luvussa 7.3 olevaa arvosanojen muuntokaavaa. Ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta tunnustetun tutkinnon osan arvosanaksi merkitään hyväksytty ja alaviitteellä osoitetaan, että se on suoritettu näyttötutkintona, josta todistuksen on antanut vastaava tutkintotoimikunta.

Aiemmin suoritettujen koko tutkinnon osan kattavat ammattiosaamisen näytöt merkitään arvosanoineen ja lyhyine kuvauksineen näyttötodistukseen. Todistukseen lisätään viitteeksi arvioinnin antaneen oppilaitoksen nimi.

Jos osaamisen tunnustaminen tehdään sellaisen tutkinnon opinnoista, joihin ei ole sisältynyt ammattiosaamisen näyttöjä, merkitään näyttötodistukseen kyseisen tutkinnon osan kohdalle tutkinnon osan nimi ja laajuus sekä alaviitemaininta, että osaaminen on tunnustettu tutkinnosta, johon ei ole sisältynyt ammattiosaamisen näyttöjä. Kun osaamista tunnustetaan ammatti- tai erikoisammattitutkinnoista, merkitään näyttötodistukseen kyseisen tutkinnon osan kohdalle tutkinnon osan nimi ja laajuus sekä alaviitemaininta, että osaaminen on tunnustettu x- ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta, josta todistuksen on antanut vastaava tutkintotoimikunta.

Kun ammatillisiin tutkinnon osiin (90 ov) on sisällytetty valtioneuvoston päätöksen mukaisesti (Vnp 216/2001) ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia tai lukio-opintoja, merkitään näyttötodistukseen alaviite: ”Opiskelija on sisällyttänyt ammatillisiin tutkinnon osiin x opintoviikkoa ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia, joita ei arvioida ammattiosaamisen näytöillä”.

Tutkintotodistuksesta tulee ilmetä, että se koostuu päättötodistuksesta ja näyttötodistuksesta. Lisäksi tutkintotodistuksessa tulee olla todistuksen myöntävän koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen tai kummankin nimi. Päättötodistuksen allekirjoittaa koulutuksen järjestäjä ja näyttötodistuksen toimielimen puheenjohtaja (A 488/2008).

Päätötodistuksessa tulee olla seuraavat tiedot:

- ♦ opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- ♦ tutkinnon nimi ja laajuus 120 ov /3 vuotta
- ♦ koulutusohjelman nimi
- ♦ tutkintonimike opetusministeriön asetuksen mukaisesti
- ♦ suoritettut tutkinnon osat ryhmiteltyinä ammatillisiin (90 ov), ammattitaitoa täydentäviin (20 ov) ja vapaasti valittaviin tutkinnon osiin (10 ov), niiden laajuudet ja arvosanat
- ♦ opinnäytteen laajuus ja nimi
- ♦ työssäoppimisen laajuus
- ♦ päiväys ja allekirjoitukset
- ♦ koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen leima.

Näyttötodistuksessa tulee olla seuraavat tiedot:

- ♦ opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- ♦ tutkinnon nimi ja laajuus 120 ov/3 vuotta
- ♦ koulutusohjelman nimi
- ♦ tutkintonimike
- ♦ suoritettut ammattiosaamisen näytöt tutkinnon osittain (tutkinnon osan nimi ja laajuus, lyhyt kuvaus opiskelijan suorittamasta ammattiosaamisen näytöstä, näyttöpaikan nimi, ammattiosaamisen näytön arvosana tai erityisopiskelijoilla lyhyt sanallinen kuvaus opiskelijan ammattiosaamisen näytöillä todennetusta ammatillisesta osaamisesta ja ammattitaidosta)
- ♦ päiväys ja allekirjoitus (toimielimen puheenjohtaja)
- ♦ koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen leima.

Tutkintotodistuksessa tulee olla myös seuraavat tiedot:

- ♦ todistuksen myöntävän koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen yhteystiedot
- ♦ koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen nimi, ellei niitä ole edellä mainittu
- ♦ opetusministeriön myöntämä koulutuksen järjestämislupa
- ♦ lainsäädäntö, johon koulutus perustuu
- ♦ maininta, että koulutus on toteutettu Opetushallituksen päättämien tutkinnon perusteiden mukaisesti (määräyksen hyväksymispäivämäärä ja diaarinumero)
- ♦ maininta, että tutkinto on opetusministeriön hyväksymä (koulutuksen alkaessa voimassa olleen ministeriön asetuksen päivämäärä ja asetusnumero)
- ♦ pohjakoulutusvaatimus ja tutkinnon kansallinen taso
- ♦ tutkinnon tuottama jatko-opintokelpoisuus
- ♦ tutkinnon laajuuden, opintovuoden ja opintoviikon määritelmä
- ♦ arvosana-asteikko
- ♦ ammattien harjoittamisesta johtuvat erityissäännökset.

Todistus suoritetusta koulutuksesta

Todistuksessa suoritetusta koulutuksesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A488/2008, 13 §) on säädetty.

Todistus suoritetuista opinnoista, tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä

Sen lisäksi, mitä todistuksen antamisesta on valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) säädetty, opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista ja opinnoista, ammattiosaamisen näytöistä ja aikaisemmin hankitusta osaamisesta. Todistukseen merkitään arvosanojen lisäksi myös sellaisiin tutkinnon osiin osallistuminen, joista opiskelija ei ole saanut vielä arvosanaa, sekä tieto siitä, mitä suorituksia tutkintotodistuksen saaminen opiskelijalta edellyttää.

Kun opiskelija tutkinnon osan tai osia suorittuaan siirtyy työelämään, tulee todistuksen liitteenä olla tieto ammattipätevyydestä, joka hänellä on suorittujen tutkinnon osien perusteella.

Erotodistus

Erotodistuksen antamisesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) on säädetty.

Kansainväliseen käyttöön tarkoitettu tutkintotodistuksen tai todistuksen liite

Kansainväliseen käyttöön tarkoitettu tutkintotodistuksen tai todistuksen liitteen antamisesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) on säädetty.

Todistus kuljetusalan perustason ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisesta

Todistuksesta kuljetusalan perustason ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisesta on voimassa, mitä opetusministeriön kirjessä (12.6.2007 nro 146/530/2007) ohjeistetaan.

7.10 ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA

Erityisopiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muidenkin opiskelijoiden arvioinnissa. Mikäli opiskelija ei jossakin tutkinnon osassa saavuta tutkinnon perusteissa ilmaistuja T1-tason tavoitteita, opetus voidaan mukauttaa. Kun tutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai tavoitteita on mukautettu lain ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 20 §:n ja 21 § 2 ja 3 momentin perusteella, siitä on tehtävä merkintä todistukseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisikin mukautettu.

Mukautetuista ammattitaitovaatimuksista tai tavoitteista on tehtävä alaviite-merkintä sekä päättötodistukseen että näyttötodistukseen. Arviointi on suoritettava mukautettuihin ammattitaitovaatimuksiin tai tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Koulutuksen järjestäjä laatii tutkinnon osan mukautetut ammattitaitovaatimukset tai tavoitteet ja arviointikriteerit asetuksen ammatillisesta koulutuksesta 811/1998 8 §:n mukaisesti. Arvosana-asteikon on oltava sama kuin yleensä käytössä oleva. Valtioneuvoston asetuksen ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 603/2005, 10 §:n mukaan erityisopetuksena järjestettävässä koulutuksessa ammattiosaamisen näytöt voidaan arvioida myös sanallisesti. Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

Jos ammattitaitovaatimuksissa ja tavoitteissa esitetty osaaminen jäävät olennaisilta osin puutteellisiksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa.

7.11

**MAAHANMUUTTAJA- JA ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN
OPISKELIJOIDEN ARVIOINTI**

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja muiden eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden osaaminen tulee arvioida samalla tavalla kuin muidenkin opiskelijoiden. Osaaminen tulee arvioida sellaisilla menetelmillä, että kielitaidon mahdollisesta puutteellisuudesta huolimatta osaaminen voidaan arvioida.

Opiskelijalla, jonka äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, on oltava ennen ammattiosaamisen näyttöä sellainen kielitaito, että hän ymmärtää ammattiosaamisen näyttönä tehtävään työhön liittyvät ohjeet ja määräykset. Tuen tarve on tunnistettava ja sen perusteella on suunniteltava tukitoimet yhdessä oppilaitoksen, työelämän edustajan ja opiskelijan kanssa. Ammattiosaamisen näytön arvioijat ja näytön toteutukseen osallistuvat tulee tarvittaessa valmentaa siihen, miten kulttuuriset tekijät vaikuttavat yksilöiden väliseen viestintään. Lisäksi ammattiosaamisen näytön toteutukseen osallistuvat ja näytön arvioijat tulee valmentaa selkeän kielen käyttöön ohjeita annettaessa.

Äidinkielen arviointi

Jos suomi ei ole opiskelijan äidinkieli, hänen suomen kielen osaamistaan on arvioitava suomi toisena kielenä -tavoitteiden mukaisesti myös siinä tapauksessa, ettei hänelle ole erikseen järjestetty suomi toisena kielenä -opetusta. Mikäli opettaja ja opiskelija yhdessä arvioivat opiskelijan suomen kielen taidon äidinkieli, suomi -tavoitteiksi, osaaminen tulee arvioida äidinkieli, suomi -tavoitteiden mukaan. Päätötdistukseen on merkittävä, kumman tavoitteiden mukaisesti osaamista on arvioitu, kuitenkin asteikolla 1–3. Opiskelijan opiskelusuunnitelma, myös arviointi, voi koostua molemmista edellä mainituista äidinkielen opinnoista (ks. luku 8.4).

Viittomakielisten opiskelijoiden suomen kielen taito arvioidaan suomi viittomakielisille -tavoitteiden mukaisesti.

Toisen kotimaisen kielen arviointi

Jos opiskelija ei ole opiskellut ruotsia toisena kotimaisena kielenä, päätötdistukseen on merkittävä, mitä hän on sen tilalla opiskellut. Arviointiin vaikuttavat opetusjärjestelyt on määritelty tarkemmin luvussa 8.4.

MUUT MÄÄRÄYKSET AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

8.1 OPINTO-OHJAUS JA HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA

Opinto-ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opiskelijan tulee tietää tutkintoonsa sisältyvät tutkinnon osat ja opinnot ja niiden valinnan mahdollisuudet. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, osaa kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan. Hän osaa suunnitella opintonsa, laatia henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa yhteistyössä opettajan kanssa ja ottaa vastuun opinnoistaan. Hän osaa seurata opintosuoritusten kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnitteluun.

Opiskelija osaa tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Hän tunnistaa opiskeluunsa ja elämäntilanteisiinsa mahdollisesti liittyviä ongelmia ja osaa hakea niihin tukea. Hän osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia opiskelijahuollon palveluita ja muita ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluja. Tavoitteiden saavuttamista tukee koulutuksen järjestäjän velvoite tiedottaa alaikäisen opiskelijan huoltajille ammatillisesta koulutuksesta ja opiskelijan opintojen etenemisestä.

Opiskelijan oikeus opinto-ohjaukseen

Tutkintoon sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 opintoviikkoa (VN:n päätös 213/1999). Ohjaustoiminnalla tulee tukea opiskelijaa kokonaisvaltaisesti opintojen eri vaiheissa. Jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta. Opiskelijalla on oikeus saada opiskelussa tai elämäntilanteiden muutoksissa tarvitsemiaan tukipalveluita.

Opinto-ohjauksen järjestäminen

Opinto-ohjauksen järjestämisen tavoitteena on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tavoitteena on lisäksi lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä ja tukea jatko-opintoihin hakeutumista. Koulutuksen järjestäjän on kiinnitettävä huomiota erityisesti niiden opiskelijoiden ohjaukseen, joilla on opiskelu- tai oppimisvaikeuksia (esimerkiksi luki-häiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Koulutuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelmaansa opinto-ohjaussuunnitelman, jossa kuvataan ohjaukseen osallistuvien tehtävät ja työnjako. Suunnitelma toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä. Siinä määritellään, miten ja minkälaista tukea opiskelija saa ohjaustoimintaan osallistuvilta. Suunnitelmassa esitetään, miten yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien kanssa on järjestetty, jotta opiskelija voi valita tutkinnon osia ja opintoja eri koulutusohjelmista ja tutkinnoista sekä suunnitella useamman kuin yhden tutkinnon suorittamista. Siinä määritellään myös yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden ja huoltajien kanssa. Opiskelijahuoltosuunnitelma on osa ohjaussuunnitelmaa.

Ohjaustoimintaan osallistuvat kaikki oppilaitoksen opettajat sekä muut ohjauksesta vastuulliset. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opettajan tehtävänä on ohjata ja motivoida opiskelijaa tutkinnon suorittamisessa ja opintojen suunnittelussa. Hänen tehtävänsä on myös auttaa opiskelijaa löytämään vahvuuksiin ja kehittämään oppimisen valmiuksiaan.

Opinto-ohjausta järjestetään opintoihin liittyvänä, henkilökohtaisena, ryhmäohjauksena ja muuna ohjauksena. Opiskelija saa opinto-ohjausta opiskelunsa tueksi ja valintojen tekemiseen, jotta hän kykenee suunnittelemaan opiskelujensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti. Opinto-ohjauksella edistetään opiskelijoiden yhteisöllisyyttä koko koulutuksen ajan. Opiskelijoiden opiskelua ja hyvinvointia seurataan ja tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa ammatillisesta koulutuksesta ja siihen hakeutumisesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, oppilaanohjaajille ja opettajille. Koulutuksen järjestäjän tulee suunnata tiedotusta ja ohjausta erityisesti perusopetuksen päättymisen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneille nuorille ja heidän huoltajilleen.

Koulutuksen järjestäjän tulee kehittää ura- ja rekrytointipalvelujaan yhteistyössä elinkeinoelämän ja työvoimapalveluiden kanssa sekä edistää ja tukea opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tukee opiskelijan urasuunnittelua ja kehittää hänen valmiuksiaan itsearvioinnissa. Se perustuu opiskelijan oman opiskelun suunnitteluun, yksilöllisiin valintoihin, opinnoissa etenemiseen ja oppimisen arviointiin. Opiskelijaa ohjataan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnassa ja sen toteutumisen seurannassa. Se on suunnitelma, jonka toteuttamiseen opiskelija sitoutuu ja motivoituu koko koulutuksen ajaksi.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan osallistuvat opettaja tai opettajat ja tarvittaessa opinto-ohjaaja opiskelijan kanssa yhdessä neuvotellen. Suunnitelmassa määritellään oppimisen tavoitteet, opintojen suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä opintojen arviointi. Laadinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimistyylit. Mahdolliset oppimista vaikeuttavat seikat tunnistetaan ja opiskelijan itseohjautuvuutta ja ammatillista kasvua ohjataan ja tuetaan.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista ja opintojen edistymistä seurataan, ja tarvittaessa opiskelijalle annetaan tukiopetusta. Opiskelija ja opettajat arvioivat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteuttamisen mahdolliset esteet. Opiskelijaa ohjataan tekemään omaa oppimistaan koskevia päätöksiä sekä tarvittaessa tarkentamaan ja muuttamaan suunnitelmaa opintojen edetessä.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma sisältää opiskelijan yksilölliset valinnat, opinnoissa etenemisen, oppimisen arvioinnin, opiskelijan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, työssäoppimisen paikat ja ajat sekä ammattiosaamisen näytöt.

8.2 TYÖSSÄOPPIMINEN JA TYÖTURVALLISUUS

Sen lisäksi, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 5 §, VNA muutos 603/2005, 3 ja 5 §) on säädetty, tulee työssäoppimisessa noudattaa seuraavaa:

Työssäoppiminen on osa ammatillista koulutusta. Se on koulutuksen järjestämismuoto, jossa osa tutkinnon tavoitteista opitaan työpaikalla työtä tehdessä. Työssäoppiminen on aidossa työympäristössä tapahtuvaa tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua. Työssäoppimisjaksojen tulee olla ammatinhallinnan kannalta riittävän pitkiä ja monipuolisia. Vain poikkeustapauksessa opiskelija voi suorittaa työssäoppimisen oppilaitoksen harjoitusyrityksessä tai vastaavin järjestelyin.

Työpaikkojen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyöllä varmistetaan työssäoppimisen ja muun ammatillisen koulutuksen työelämävastavuus, laatu ja ajantasaisuus. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on huolehtia, että kaikilla alueen toimijoilla

on yhteinen käsitys työssäoppimisen järjestämisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että opiskelija saa riittävästi ohjausta ja opetusta työssäoppimisen aikana ja että opettajilla ja muulla henkilöstöllä on edellytykset yhteistyölle työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjän ja opettajien tulee yhdessä työ- ja elinkeinoelämän kanssa varmistaa työssäoppimisen laatu, jotta opiskelija saavuttaa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset.

Työssäoppimisen toteutuksesta vastaa koulutuksen järjestäjä. Toteutukseen sisältyy suunnittelua, opiskelijan ohjausta ja arviointia. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia opettajien työelämäosaamisesta ja kouluttamisesta sekä työpaikkaohjaajien kouluttamisesta. Työpaikalla kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan ohjaukseen ja palautteen antamiseen.

Työssäoppimisen aikana opiskelija ei yleensä ole työsuhteessa työnantajaan, eikä hänelle makseta palkkaa työssäoppimisjaksojen aikana. Työssäoppimisjakson aikana opiskelija on oikeutettu saamaan opintotuen ja opintososiaaliset edut niistä erikseen annettujen ohjeiden mukaan. Kun työssäoppiminen toteutetaan ulkomaille, järjestämisessä otetaan huomioon myös paikalliset määräykset.

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 19 §, 28 §) ja voimassa olevissa työturvallisuussäädöksissä on säädetty, työturvallisuusasioissa noudatetaan seuraavaa:

Sopimuksessa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävästä koulutuksesta ja ammattiosaamisen näytöistä on kirjattava turvallisuuteen, tapaturmiin ja vahingonkorvauksiin liittyvät vastuut ja vakuutukset. Ennen työn aloittamista työnantaja ja koulutuksen järjestäjä varmistavat yhdessä, että opiskelijalla on edellytykset tehdä ko. työtä turvallisesti ja terveyttään vaarantamatta sekä ohjeita noudattaen.

Koulutuksen järjestäjään sovelletaan työturvallisuuslain 4 §:n 1 momentin mukaan työntajaa koskevia säännöksiä silloin, kun työ tapahtuu oppilaitoksessa tai muutoin koulutuksen järjestäjän osoittamalla tavalla.

Opiskelijan arvioinnista työssäoppimisjaksoilla on määrätty luvussa 7.

8.3 AMMATILLINEN ERITYISOPETUS

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella opiskelijalla tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena.

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ammatillinen koulutus tulee toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti tavallisessa ammatillisessa oppilai-

toksessa samoissa opetusryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Opetus voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä. Ammatilliset erityisoppilaitokset huolehtivat ensisijaisesti vaikeavammaisten koulutuksesta sekä valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Lisäksi niiden tulee tarjota asiantuntija-apua muille oppilaitoksille. Ammatillista erityisopetusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena.

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai opiskelijahuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden tulee saada erityisopetusta. Sen avulla turvataan henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuva oppiminen, itsensä kehittäminen ja ihmisenä kasvaminen. Erityisopetukseen liitetään tarvittaessa muita tukitoimia ja kuntoutusta yhteistyössä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa.

Koulutuksen järjestäjä määrittelee erityisopetuksen periaatteet: tavoitteet, toteutuksen, opetusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Oppilaitoksen tulee varata erityisopetukseen riittävät voimavarat. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisen edistäminen on koko oppilaitosyhteisön tehtävä.

Erityisopetuksen tarve on määriteltävä ammatillisen koulutuksen lain 20 §:n ja opetussuunnitelman perusteiden pohjalta jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti. Tavoitteiden saavuttamista on tuettava yksilöllisesti suunnitellun ja ohjatun oppimisprosessin sekä erilaisten tukitoimien avulla.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Erityisopetusta tarvitsevalle opiskelijalle on laadittava aina kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (L 630/1998, 20 §). Suunnitelman tulee sisältää (A 811/1998, 8 § mukaan)

- ◆ suoritettava tutkinto
- ◆ opetuksessa noudatettavat tutkinnon perusteet
- ◆ tutkinnon laajuus
- ◆ opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- ◆ opiskelijan saamat erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut
- ◆ muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet sekä
- ◆ erityisopetuksen perustelut.

HOJKS tulee laatia opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa, aikaisemman koulun edustajien sekä opettajien ja opiskelijahuollon asiantuntijoiden kanssa.

Mikäli ammattitaitovaatimuksia on mukautettu, henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan sisältyy henkilökohtainen opetussuunnitelma, jossa määritellään opiskelijan yksilölliset oppimisen tavoitteet. Ne perustuvat hänen opiskelemaansa tutkinnon perusteisiin. Ammatillisessa erityisopetuksessa opetus on suunniteltava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu, tai mukauttamalla vain yhden tai sitä useamman tutkinnon osan tavoitteet. Opetuksessa tulee keskittyä opiskelijan vahvojen osaamisalueiden tukemiseen, jotta hänelle taataan hyvät mahdollisuudet sijoittua työhön. Erityistä huomiota tulee kiinnittää työssä harjaantumiseen työssäoppimisen jaksojen aikana. Opiskelijalle tulee selvittää, miten hän voi koulutuksen jälkeen saada tarvitsemiaan erityispalveluja.

Opiskelijan edistymistä tulee seurata koulutuksen aikana, ja henkilökohtaisia tavoitteita ja tukitoimia on muutettava tarpeen mukaan. Määräykset erityisopiskelijoiden arvioinnista ovat luvussa 7.10.

8.4 MAAHANMUUTTAJIEN JA ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

Yleistä

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja muiden kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden, kuten saamenkielisten, romanien ja viittomakielisten opiskelijoiden ammattitaitovaatimukset ovat pääsääntöisesti samat kuin muidenkin opiskelijoiden. Opetuksessa noudatetaan ammatillisen perustutkinnon perusteita.

Opiskelijoita, joiden äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, tulee tukea etenkin kielten opinnoissa ja erityisin opetusjärjestelyin. Opetuksessa otetaan tarvittaessa huomioon opiskelijoiden tausta, kuten äidinkieli, kulttuuri ja koulutuksen aikana kehittyvä kielitaito. Opetusjärjestelyillä tuetaan opiskelijoiden omaa kielellistä identiteettiä enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaan sisältyy maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden opetusjärjestelyjen toteuttaminen.

Maahanmuuttajat

Maahanmuuttajilla tarkoitetaan tässä yhteydessä Suomeen muuttaneita ja Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Opetuksessa otetaan tarvittaessa

huomioon maahanmuuton syy, maassaoloaika sekä kehittyvä suomen kielen taito. Opinnot tukevat opiskelijan kasvua sekä suomalaisen että hänen oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Saamenkieliset

Perusopetuksessa aloitettua saamenkielistä opetusta jatketaan mahdollisuuksien mukaan ammatillisessa koulutuksessa. Saamenkielistä opetusta voidaan antaa pohjois-, inarin- ja koltansaamen kielillä. Saamen kieltä voi opiskella äidinkielenä, vaikka opetusta ei muutoin tarjottaisi saamen kielellä.

Romanit

Romanien opetus toteutetaan ottamalla huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetusjärjestelyissä otetaan huomioon romanien kulttuuri. Romanikielen opetusta järjestetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Viittomakieliset

Viittomakielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa sovelletaan ammatillisen perustutkinnon perusteita viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Viittomakielien rinnalla käytetään suomea tai ruotsia luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakielisten opetus suunnitellaan niin, että opiskelijan on mahdollista toimia tulkin kanssa. Oppimisympäristöissä otetaan huomioon viittomakielisen tai huonokuuloisen mahdollisuus kommunikoida luontevasti.

Kieltenopetuksen järjestelyt

Seuraavia valtioneuvoston päätöksen (VnP 213/1999) mukaisia opetusjärjestelyjä voidaan soveltaa maahanmuuttajien, saamenkielisten, romanien ja viittomakielisten kielten opinnoissa (äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli), jos heidän äidinkieltensä on muu kuin suomi tai ruotsi.

Äidinkieli

Jos opiskelijan äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi, voi koulutuksen järjestäjä jakaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 § 2. momentissa säädettyt äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen pakolliset tutkinnon osat säädetystä poikkeavalla tavalla.

Äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen tutkinnon osiin varatut opintoviikot (4 + 1 = 5 ov) voidaan yhdistää ja jakaa joustavasti mahdollisiin opiskelijan oman äidinkielen opintoihin, suomi toisena kielenä -opintoihin ja toisen kotimaisen kielen opintoihin. Suomi toisena kielenä tarkoittaa kieltä, joka on opittu äidinkielen jälkeen suomenkielisessä ympäristössä. Viittomakielisiä opiskelijoita varten on laadittu erikseen suomi viittomakielisille -tutkinnon osa (luku 5).

Opiskelijat voivat opiskella suomen kieltä joko

- 1) suomi toisena kielenä -tavoitteiden mukaisesti (luku 5) tai
- 2) äidinkieli, suomi -tavoitteiden mukaisesti (luku 5), jos opiskelijan suomen kielen taidon arvioidaan olevan äidinkielen tasoinen.

Opiskelija, jonka suomen kielen taito ei ole äidinkielen tasoista kaikilla kielitaidon osa-alueilla, opiskelee suomi toisena kielenä -tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Hänen suomen kielen osaamisensa arvioidaan näiden tavoitteiden mukaisesti huolimatta siitä, onko koulutuksen järjestäjä tarjonnut suomi toisena kielenä -opetusta. Koulutuksen järjestäjä voi tarjota ja opiskelijan opiskelusuunnitelmaan voi kuulua molempia edellä mainituista opinnoista. Opiskelija voi siirtyä kesken suomi toisena kielenä -opintojen opiskelemaan suomen kieltä äidinkieli, suomi -tavoitteiden mukaisesti.

Opiskelijoille tulee mahdollisuuksien mukaan järjestää myös hänen oman äidinkielen opetusta. Äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan (L 630/1998, 12 § 3 mom.) opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä. Maahanmuuttajien oman äidinkielen tavoitteet ovat luvussa 5. Opiskelija voi opiskella omaa äidinkieltään joko äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisille opiskelijoille (4 ov) tai vieras kieli (2 ov) -tavoitteiden mukaisesti tai vapaasti valittavina tutkinnon osina.

Jos opiskelija opiskelee äidinkieltä oma äidinkieli vieraskielisille opiskelijoille -tavoitteiden mukaisesti, on hänen opintoihinsa kuuluttava suomen kielen opintoja.

Toinen kotimainen kieli

Opiskelijoiden toisen kotimaisen kielen (ruotsi) opetus järjestetään toisen kotimaisen kielen tavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon opiskelijoiden kielitaidon taso.

Toisen kotimaisen kielen opinnot voidaan myös korvata oman äidinkielen ja suomen kielen opinnoilla vieraskielisillä opiskelijoilla (5 ov), luku 5. Tarvittaessa opetus voidaan järjestää toisen kotimaisen kielen alkeisopetuksena opiskelijan ja alan tarpeista riippuen.

Vieras kieli

Opiskelijan opintoihin on kuuluttava myös vieraan kielen opintoja. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan opiskelijan vieras kieli voi olla myös hänen äidinkieltään.

8.5 OPPISOPIMUSKOULUTUS

Oppisopimuskoulutuksesta on voimassa mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 8 §, 17 §), asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 6 §, 7 §) sekä laissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (635/1998) on säädetty.

Ammatillisena peruskoulutuksena toteutettavassa oppisopimuskoulutuksessa noudatetaan voimassa olevia tutkinnon perusteita (opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet).

Tutkinnon perusteiden mukaan peruskoulutuksena suoritetusta tutkinnosta tutkintotodistuksen antaa koulutuksen järjestäjä luvun 7.9 määräyksen mukaisesti.

8.6 KODIN JA OPPILAITOKSEN YHTEISTYÖ

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 5 §, 14 §) on säädetty, tulee kodin ja oppilaitoksen yhteistyön järjestämisessä noudattaa seuraavaa:

Nuorille järjestettävässä koulutuksessa koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen tulee olla aloitteellinen myönteisen yhteistyön käynnistämisessä ja ylläpitämisessä opiskelijan vanhempien tai huoltajien kanssa. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö järjestetään niin, että se vahvistaa opiskelijan itsenäisyyttä ja vastuullisuutta, edistää opiskelua sekä mahdollistaa opiskelijalle tuen saannin opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia koskevista asioista. Erityistä tukea tarvitsevien sekä eri kie-

li- ja kulttuuritaustaisten opiskelijoiden yksilölliset tarpeet sekä elämänhallinnan ja opiskelun tukeminen tulee ottaa yhteistyössä huomioon.

Koulutuksen järjestäjän tulee tehdä yhteistyötä opiskelijoiden ohjauksessa huoltajien kanssa koulutuksen aikana ja sen päättyessä. Ohjauksen tulee tukea opiskelijoiden työelämään tai jatko-opintoihin siirtymistä sekä vahvistaa opiskelijoiden elämänhallinnan valmiuksia.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskeva opetussuunnitelman osa tulee laatia yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan tai -kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoa hoitavien viranomaisten kanssa.

8.7 OPISKELIJAHUOLTO

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 14 §, 28 §, 37 a §) on säädetty opiskelijahuollon järjestämisestä ja opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön, tulee noudattaa seuraavaa.

Opiskelijahuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö ja edistää oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa sekä säilyttää oppilaitosyhteisön toimintakyky fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa. Opiskelijahuollon tulee edistää oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista sekä ehkäistä koulutuksen keskeytymistä. Nuorten opiskelijoiden kohdalla koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä huoltajien kanssa. Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa opiskelijahuollon tavoitteiden saavuttamista antamalla opetussuunnitelmassaan toimintaohjeita, jotka edistävät opiskelijoiden terveyttä ja turvallisuutta, erilaisten ongelmien varhaista tunnistamista ja niiden syntymisen ennaltaehkäisyä. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa ohjeita oppilaitosyhteisön toimintaan liittyvien asioiden hoitamisesta, kuten opiskelijan opetukseen osallistumisesta, opinnoissa edistymisen seurannasta ja oppilaitoksen opiskelija-asuntolassa asumisesta. Ennalta ehkäiseviä toimintaohjeita tulee antaa tupakoinnista, päihteiden käytöstä, kiusaamisesta ja häirinnästä. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla kriisisuunnitelma ja toimintaohjeet myös käyttäytymishäiriöiden, väkivallan, tapaturmien, onnettomuuksien ja kuolemantapauksien varalta. Koulutuksen järjestäjän tulee seurata opiskelijahuollon toteutumista ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Opiskelijoita tulee rohkaista osallistumaan ja vaikuttamaan oman oppilaitosyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseen. Kaikilla opiskelijoiden kanssa oppilaitosyhteisössä työskentelevillä on vastuuta opiskelijahuollosta. Moniammatillisen opiskelijahuoltohenkilöstön tehtävänä on opiskelijahuollon palveluiden koordinaatio ja kehittäminen.

Opiskelijahuoltoa koskevat opetussuunnitelman osat tulee laatia yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan tai -kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoa hoitavien viranomaisten tai muiden tahojen kanssa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelmaa laadittaessa ottaa huomioon kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa kansanterveystilain ja lastensuojelulain velvoitteet opiskelijahuollon palveluiden järjestämisessä. Samalla tulee sopia syrjäytymistä ehkäisevästä toiminnasta sekä opiskeluterveydenhuollon ja psykososiaalisen tuen asiantuntijapalveluiden järjestämisestä. Palveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää opiskelijoiden palautetta.

Ammatillisen koulutuksen aikana opiskelijalle tulee tiedottaa ohjauksen ja opiskelijahuollon toteutuksesta, eri hallinnonalojen palveluista, paikallisista tukiverkostoista ja tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista. Työssäoppimisen työturvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvistä asioista tulee tiedottaa opiskelijan lisäksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.

Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että opiskelijat tuntevat oppilaitoksessa noudatettavat järjestyssäännöt. Opiskelijan omaa vastuuta tulee korostaa oppilaitoksen sääntöjen ja muiden ohjeiden noudattamisessa.

9.1 LIIKUNTA-ALAN KUVAUS JA ARVOPERUSTA

Alan kuvaus

Liikunta-alan ammattilaiset tuottavat liikuntapalveluita eri-ikäisille sekä tavoitteiltaan ja odotuksiltaan erilaisille asiakkaille. Alan tavoitteena on edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia, elämäntapaa, toiminta- ja työkykyä sekä yhteisöllisyyttä liikunnan keinoin elämäntapaa eri vaiheissa.

Yhteiskunnalliset toimintaympäristön muutokset vaikuttavat liikunta-alan työhön ja ammatteihin. Kunta-alan hallinnolliset uudistukset, seura- ja järjestösektorin ammattimaistuminen sekä liikunta-alan yrittäjyyden kasvu vaikuttavat liikunta-alan ammattilaisten osaamistarpeisiin ja työpaikkojen määrään. Väestön ikääntymisen sekä taloudellisen kehityksen muutoksien myötä työikäisten ja ikääntyvien toiminta- ja työkyvyn ylläpitämisen sekä elintapasairauksia ennaltaehkäisevien toimenpiteiden merkitys korostuu. Tavoitteena on myös lasten, nuorten ja perheiden ohjaaminen liikunnalliseen elämäntapaan.

Verkostomaiset toimintatavat, toimijoiden, organisaatioiden ja toimialojen välinen yhteistyö, lisäävät monialaisen yhteistyön merkitystä liikunta-alan ja muiden alojen välillä. Työelämän jatkuvassa muutoksessa oman ammattitaidon ja osaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen sekä joustavuuden ja luovuuden merkitys korostuvat. Liikunta-alalle työllistyminen edellyttää oma-aloitteisuutta, aktiivista asennetta sekä kykyä markkinoida omaa osaamistaan. Ammatissa menestyäkseen on työtehtävät hoidettava laadukkaasti, vastuullisesti ja asiakaslähtöisesti työyhteisön toimintatapoihin ja arvoihin sitoutuen.

Liikunta-alan ammatillisessa osaamisessa painottuvat kasvatuksen, suunnittelun ja ohjaamisen valmiudet, terveyden ja turvallisuuden edistäminen sekä kestävä kehitys periaatteiden mukaan toimiminen. Lisäksi alan ammattilaisilta vaaditaan valmiuksia toimia muuttuvissa tilanteissa, asiakas- ja tilanelähtöistä toimintatapaa, sujuvia asiakaspalvelutaitoja sekä monipuolisia kommunikointi- ja vuorovaikutustaitoja. Kansainvälistymiskehitys tuo liikunta-alan toimintaan uusia piirteitä, uusia asiakkaita sekä kieli- ja kulttuuritaitovaatimuksia.

Liikunta- ja urheiluseuroissa sekä alan järjestöissä tarjoutuu tutkinnon suorittaneille erityisesti lasten ja nuorten kasvatus- ja ohjaustehtäviä, iltapäivätoiminnan ohjausta, valmennusta ja valmennustoiminnan organisointia sekä aikuisten ja ikään-tyvien terveysliikunnan ohjaustehtäviä.

Yrityksissä, liikelaitoksissa, kunnissa ja muissa liikuntapalveluja tuottavissa yhteisöissä on erilaisia liikunta-alan työtehtäviä. Liikunta-alan ammattilaisia työskentelee esimerkiksi markkinointi- ja myyntityössä sekä matkailun ja vapaa-aikatoiminnan tehtävissä kotimaassa ja ulkomailla. Työskentely esimerkiksi kunto- ja liikuntakeskuksissa edellyttää kykyä seurata muuttuvia kehityssuuntia sekä valmiuksia täydentää ammattitaitoa työelämän vaatimuksien mukaisesti.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittaneet työskentelevät yhä useammin ammatinharjoittajina tai yrittäjinä. Liikuntapalvelujen tuotteistaminen, hinnoittelu ja markkinointi edellyttävät ammatillisen osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Liikunta-alan työtehtävät voivat olla projektiluontoisia ja niiden tavoitteet voivat määräytyä alueellisten tai valtakunnallisten projektien kautta.

Alan arvoperusta

Liikunta-alan arvoperusta pohjautuu urheilu- ja liikuntakulttuurin historian tuntemiseen sekä ajan ilmiöiden ymmärtämiseen.

Liikunta-alan tehtävänä on edistää eri-ikäisten ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia, terveyttä, toiminta- ja työkykyä sekä työssä jaksamista yksilön ja kansanterveyden näkökulmasta. Liikuntapalveluilla ohjataan ihmisiä liikunnalliseen, terveyttä edistävään ja ylläpitävään elämäntapaan. Lapsille ja nuorille tarjotaan monipuolisia ja myönteisiä liikunta- ja oppimiskokemuksia.

Asiakaslähtöisyys, yhteistyökykyisyys sekä yksilön tarpeiden ja mahdollisuuksien tasavertainen huomioon ottaminen ohjaavat toimintaa. Ohjaus- ja kasvatustilanteissa liikuntaneuvojan toiminnassa korostuvat yksilön ja erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen, terveen itsetunnon kehittäminen sekä eettis-moraalinen harkinta.

Kaikissa työtehtävissä liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut toimii esimerkillisesti ja vastuullisesti, suhtautuu ohjattaviin tasa-arvoisesti ja kannustaa heitä terveelliseen elämäntapaan. Vuorovaikutteinen työskentelytapa, empaattisuus ja hyvät käytöstavat ovat keskeinen osa liikunta-alan ammatillista arvoperustaa. Vastuun ottaminen, sisäinen yrittäjyys ja osaamisen jatkuva kehittäminen itsearviointin ja elinikäisen oppimisen periaatteella ovat ammatillisen kehittymisen edellytyksiä ja edistävät työllistymistä.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut tuntee työssään vastuunsa ympäristöstä ja toimii kaikin tavoin kestävää kehitystä ja turvallisuutta edistäen.

9.2

TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET

Opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:ssä. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijan pääsyä ammatilliseen koulutukseen voidaan rajoittaa vain silloin, kun sairaus objektiivisesti arvioiden estää opinnot tai se vaarantaisi opiskelijan tai muiden turvallisuutta. Sairauden tai vamman opiskelulle aiheuttamat käytännön ongelmat tulee ensisijaisesti pyrkiä ratkaisemaan opetusjärjestelyiden ja opiskelijahuolto palveluiden avulla.

Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot.

Koulutuksen järjestäjän tulee tämän lisäksi varmistaa, että opiskelijaksi valitun henkilön terveydentila on sellainen, että hän voi selviytyä myös koulutukseen kuuluvasta työpaikoilla tapahtuvasta oppimisesta, kuten alan tehtävissä toimiminen ja tutkinnon ammattitaitovaatimusten saavuttaminen edellyttävät.

Opiskelijan oikeusturvan kannalta on perusteltua, että häntä ei valita sellaiseen koulutukseen, jonka mukaisissa tehtävissä hän ei terveydentilansa vuoksi voisi toimia. Opiskelijavalintaa tehtäessä on otettava huomioon ammatteihin ja työhön sisältyvät moninaiset tehtävät. On mahdollista, että saman tutkinnon sisällä voi olla tutkinnon osia, jotka edellyttävät erilaisia terveydentilavaatimuksia ja mahdollistavat täten opiskelijalle yksilöllisiä ratkaisuja koulutuksen suorittamiseen.

Jotta opiskelijavalinta onnistuisi opiskelijan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa perustutkinnon ja koulutusalan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ja edellytyksistä sekä mahdollisista terveydellisistä riskeistä opiskelijaksi hakeutuville hakuoppaissa ja opiskelijavalintatilaisuudessa. Opiskelijaksi hakeutuvan oma kuvaus nykyhetken terveydentilastaan ja mahdollisen sairauden hoitotilanteesta riittää pääsääntöisesti valintatilanteessa.

Mikäli koulutusalan tai tutkinnon oma lainsäädäntö tai alan erityispiirteet edellyttävät opiskelijaksi valitulta lääkärintodistusta opiskelijan terveydentilasta, riittää siihen lääkärintodistuksen merkintä alalle soveltuvuudesta. Opiskelijaksi ottaminen on ehdollinen lääkärintodistuksen esittämiseen saakka.

Opiskelijan sairaus tai vammautuminen ei saa keskeyttää opiskelijan koulutusta tai johtaa harkitsemattomaan koulutusammatin tai -alan vaihtoon. Sairaudesta tai vammautumisesta koulutuksen toteutumiselle aiheutuvat käytännön ongelmat tulee voida ratkaista ensisijaisesti opiskelijalle sopivilla yksilöllisillä opetusjärjestelyillä ja henkilökohtaistamisella. Opintojen ohjaus, opiskelijan tuki, ergonomisiin työtapoihin ja apuvälineiden käyttöön ohjaaminen edistävät koulutuksen suorittamista. Opiskelijan sairastuessa tai vammautuessa opiskelijahuollon ja työpaikkojen työterveyshuollon kanssa tehtävä yhteistyö on välttämätöntä.

Kaikissa tilanteissa, joissa käsitellään ja tallennetaan henkilötietolaisissa arkaluonteisiksi määriteltyjä henkilötietoja, kuten opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja, koulutuksen järjestäjän tulee noudattaa säädösten edellyttämää huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa.

9.3 AMMATTITAITOVAATIMUKSET, ARVIOINNIN KOHTEET JA YLEISET ARVIOINTIKRITEERIT

Tämän luvun ammattitaitovaatimusten määrittely sekä arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit on tarkoitettu koulutuksen järjestäjien avuksi, kun laaditaan sellaisen tutkinnon osien opetussuunnitelmia, joita ei ole tutkinnon perusteissa määritelty.

Ammatilliset tutkinnon osat muodostetaan ja nimetään työkokonaisuuksien mukaan. Ammattitaitovaatimukset kuvataan konkreettisenä työn tekemisenä. Arviointikriteerit määritellään arvioinnin kohteittain kolmelle tasolle: tyydyttävä T1, hyvä H2 ja kiitettävä K3.

Seuraavassa olevat arviointikriteerit on tarkoitettu ohjeellisiksi siten, että niitä sovelletaan ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) tavoitteiden ja ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Esitetyt kriteerit kohdennetaan aina kyseessä olevan tutkinnon osan vaatimuksiin eli kriteereissä esitetty työ tarkoittaa aina ko. tutkinnon osaan sisältyvää työtä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija		
Arvioidaan oman työn suunnittelua, työsuorituksen arviointia ja oman toiminnan kehittämistä.	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia töitä ja tehtäviä
	arvioi työnsä onnistumista	arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa ja selviytyy uusista ja muuttuvista tilanteista oma-aloitteisesti	arvioi työnsä onnistumista, perustelee arviotaan ja arvioi sekä kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään

Arvioidaan työkokonaisuuden toteuttamista, itsenäisyyttä ja vastuullisuutta.	toimii tutuissa työtehtävissä	ottaa huomioon työskentelemissään työnsä kokonaisuuden (<i>esim. mistä alkaa, mihin päättyy ja mitä välineitä ym. työssä tarvitaan</i>)	ottaa huomioon työnsä kokonaisuuden toimintaympäristönsä ja oman työnsä osana sitä
	työskentelee siten, että työn lopputulos on hyväksyttävissä työn suunnitelman tai laatutavoitteiden mukaisesti	työskentelee siten, että työn lopputulos sisältää työtehtävän erityisvaatimuksia	työskentelee työpaikan erityisvaatimusten mukaisesti siten, että työn lopputulos on tavoitteiden mukainen
	tarvitsee työvaiheissa etenemisessä ajoittaista ohjausta	etenee sujuvasti työvaiheesta toiseen	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan
	noudattaa työohjeita, työaikoja, sopimuksia sekä neuvottelee poikkeamista.	tekee annetut tehtävät omatoimisesti ja huolehtii työtehtävistään alusta loppuun ja vastaa omasta työosuudestaan.	tekee omalla vastuualueellaan omatoimisesti muitakin kuin annettuja työtehtäviä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Arvioidaan työtehtävään ja työympäristöön soveltuvan työmenetelmän ja työvälineiden sekä materiaalien valintaa ja käyttöä.	käyttää työhönsä liittyviä keskeisimpiä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja toistuvissa työtilanteissa, mutta tarvitsee joidenkin osalta ohjausta (<i>menetelmät, välineet, materiaalit määritellään tutkinnon osittain</i>).	käyttää työhönsä liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja omatoimisesti työtilanteissa.	valitsee työhönsä sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää niitä sujuvasti vaihtelevissa työtilanteissa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Arvioidaan työssä tarvittavan tiedon hallintaa ja soveltamista	käyttää tavallisimpien menetelmien, välineiden ja materiaalien käytön perustana olevaa tietoa toistuvissa työtilanteissa (<i>eli ne menetelmät, välineet ja materiaalit, jotka on määritelty kohteessa 2</i>), mutta tarvitsee ohjausta tiedon hankinnassa ja soveltamisessa.	hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti.	hankkii ja käyttää itsenäisesti tietoa työssään vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee työhön liittyviä ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot a) Omaan ryhmään kohdassa 4 arvioitavat neljä avaintaitoa	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu Arvioidaan omaa osaamista työn tekijänä ja työn kehittämistä, ongelmien ratkaisemista sekä valintojen ja päätösten tekemistä.	hakee ohjattuna tietoa	hakee tietoa ohjeiden mukaan	hakee itsenäisesti tietoa
	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä ja arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia tehtäviä ja arvioi osaamistaan ja työnsä onnistumista sekä perustelee arviotaan
	arvioi työnsä onnistumista	ottaa vastaan palautetta ja toimii palautteen mukaisesti	arvioi ja kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään
	selviytyy tutuista tilanteista, mutta muuttuvissa ja valintatilanteissa tarvitsee ohjausta ja tukea	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista omaaloitteisesti	kehittää toimintaansa saamansa palautteen pohjalta
			toimii erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, tilanteeseen sopivasti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja
Vuorovaikutus ja yhteistyö Arvioidaan toimintaa vuorovaikutustilanteissa ja yhteistyökykyä.	noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan omassa oppimis- ja työyhteisössään	toimii tilanteen vaatimalla tavalla omassa oppimis- ja työyhteisössään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja
	tekee työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	toimii tutussa työyhteisössä ja ryhmässä ja pyytää tarvittaessa apua muilta	toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja ryhmässä	tukee ja auttaa muita sekä ottaa työssään huomioon seuraavan työvaiheen ja työntekijän
Ammattietiikka Arvioidaan toimintaa ammattietiikan, ammatin arvoperustan ja tehtyjen sopimusten mukaisesti.	noudattaa annettuja eettisiä ohjeita ja aikatauluja	noudattaa annettuja eettisiä ohjeita, sopimuksia ja säädöksiä sekä aikatauluja	toimii työyhteisön arvojen, tavoitteiden, eettisten ohjeiden, sopimusten ja säädösten mukaisesti vaihtelevissa tilanteissa sekä noudattaa aikatauluja

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky Arvioidaan terveyttä ylläpitävää ja turvallista toimintaa sekä toimintakyvyn ylläpitoa.	noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden	noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden
	varmistaa turvallisuuden ohjeiden mukaisesti	varmistaa turvallisuuden	varmistaa turvallisuuden ja tiedottaa havaitsemistaan vaaroista ja riskeistä
	käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä	käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä	käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä
	työskentelee pääsääntöisesti ergonomisesti oikein	työskentelee ergonomisesti oikein	käyttää turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian
	Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen), liikunnan (1 ov) ja terveystiedon (1 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimukseen laaditaan tarvittaessa kunkin alan tarpeen mukaiset terveyden, turvallisuuden ja toimintakyvyn ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
4. b) Muut elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Opiskelija			
Aloitekyky ja yrittäjäyys Arvioidaan tavoitteellista, taloudellista ja tuloksellista toimintaa ja itsensä johtamista.	Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon (1 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä sekä ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen sisällytetyn yrittäjäyysosan (5 ov) ammattitaitovaatimuksissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen on laadittu tarpeen vaatiessa kunkin alan edellyttämät ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.		
Kestävä kehitys Arvioidaan teknologisten, taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen periaatteiden noudattamista.	noudattaa ohjatusti alalla vaadittavia kestävä kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja	noudattaa alalla vaadittavia kestävä kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja	noudattaa itsenäisesti alalla vaadittavia kestävä kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja ja tuo esille kehittämistarpeita
Estetiikka Arvioidaan esteetiikan huomioon ottamista työssä	työskentelee ohjatusti alan esteettisten periaatteiden, työympäristön viihtyisyyden ja muiden työn lopputuloksen ulkonäköön vaikuttavien tekijöiden mukaisesti	työskentelee alan esteettisten periaatteiden, työympäristön viihtyisyyden ja muiden työn lopputuloksen ulkonäköön vaikuttavien tekijöiden mukaisesti	hyödyntää monipuolisesti työssään alan esteettisiä periaatteita – toimii työympäristön viihtyisyyteen ja muiden työn lopputuloksen ulkonäköön vaikuttavien tekijöiden edistämiseksi

<p>Viestintä ja mediaosaaminen</p> <p>Arvioidaan kriittisyyttä mediatuotteiden tunnistamisessa, havainnoinnissa ja tulkinassa sekä media- ja viestintäteknologian käyttämistä</p>	<p>Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) äidinkielen (4 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimukseen on laadittu tarpeen vaatiessa kunkin alan vaatimusten mukaiset viestintä- ja mediaosaamisen ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		
<p>Matematiikka ja luonnontieteet</p> <p>Arvioidaan työn edellyttämää laskutaitoa sekä työssä tarvittavaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksien hallintaa.</p>	<p>Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) matematiikan (3 ov), fysiikan ja kemian (2 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimukseen on laadittu kunkin alan tarpeen mukaiset matematiikan ja luonnontieteiden ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		
<p>Teknologia ja tietotekniikka</p> <p>Arvioidaan teknologian ja tietotekniikan hyödyntämistä ammattialalla sekä tekniikan hyötyjen, rajoitusten ja riskien huomioon ottamista.</p>	<p>käyttää ammatissaan tarvittavia tavanomaisia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä toistuvissa työtilanteissa, tarvitsee joskus ohjausta</p>	<p>käyttää ammatissaan tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä toistuvissa työtilanteissa</p>	<p>hyödyntää monipuolisesti ammatissaan tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä</p>
	<p>valitsee tarvittavat koneet ja laitteet ohjattuna ja tunnistaa riskit.</p>	<p>valitsee sopivat koneet ja laitteet ja tunnistaa niiden käyttöön liittyvät riskit.</p>	<p>valitsee itsenäisesti sopivat koneet ja laitteet ja tunnistaa niiden käyttöön liittyvät rajoitukset ja riskit.</p>
	<p>Tietotekniikka todentuu yhteisten opintojen (yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto 1 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimukseen on laadittu kunkin alan tarpeen mukaiset teknologian ja tietotekniikan ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		
<p>Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit</p> <p>Arvioidaan osallistumista yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon eri taustan omaavien ihmisten kanssa sekä työntekijää ja kansalaista koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien mukaista toimintaa.</p>	<p>Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon (1 ov) sekä äidinkielen (4 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi on laadittu tarpeen mukaan jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimukseen kunkin alan tämän avaintaidon edellyttämät ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		